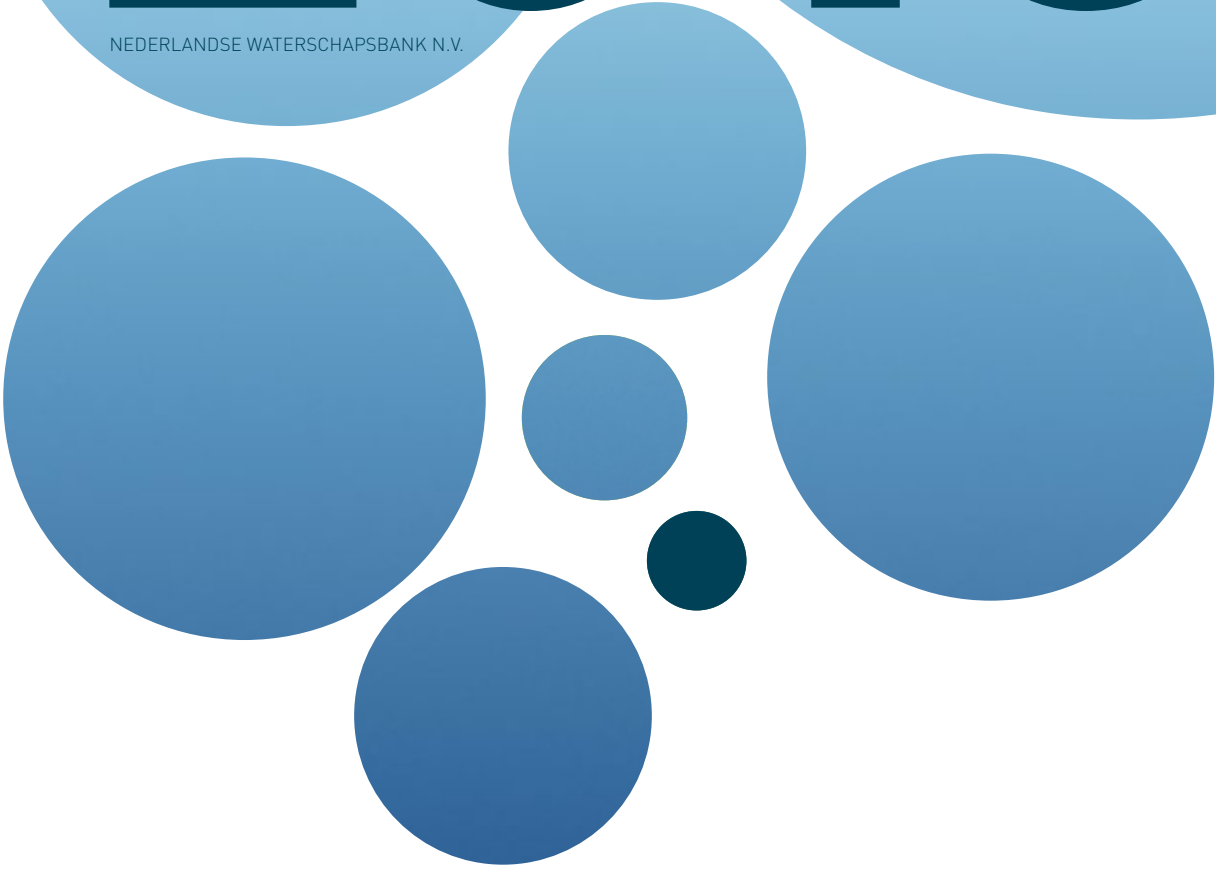

JAARVERSLAG

2016

NEDERLANDSE WATERSCHAPSBANK N.V.

NWB) BANK

INHOUD

1.0

Kerncijfers	4
-------------	-------------------

2.0

Organisatie	8
-------------	-------------------

■ Directie	10
■ Managementteam	11
■ Raad van commissarissen	12

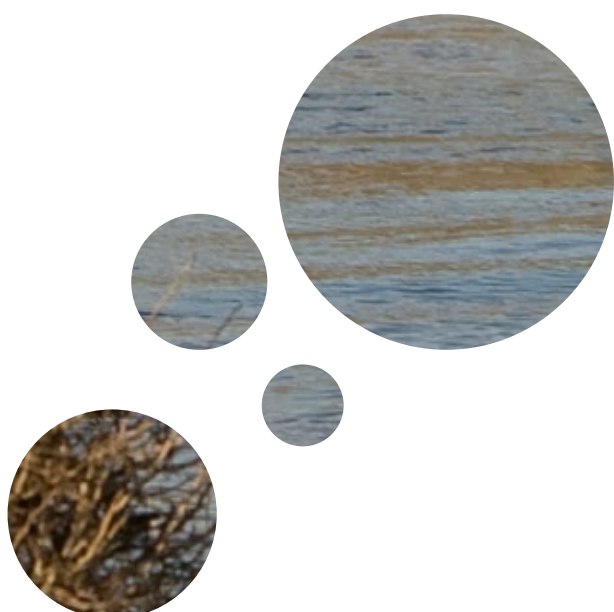
3.0

Directieverslag	16
-----------------	--------------------

■ Directieverslag	18
- Strategie	18
■ Ontwikkelingen in de financiële markten	20
- De NWB Bank in 2016	21
- Reservering en dividend	24
- Vooruitzichten 2017	24
- Organisatie	25
- Funding	25
- Kredietverlening	26
- Duurzaam	26
- Klanten	26
- Uitbreiding kredietverlening	28
- PPS	28
- Risicomanagement	30
- Risk governance	30
- Kapitaalmanagement	31
- Toezicht	31

4.0

Verslag van de raad van commissarissen	34
--	--------------------

5.0

Corporate Governance [46](#)

6.0

Maatschappelijk
Verantwoord
Ondernemen [54](#)

- Algemeen [56](#)
 - Ontwikkelingen in 2016 [57](#)
 - Stakeholderdialoog [60](#)
 - Materialiteitsanalyse [63](#)
 - Bedrijfsmodel [64](#)
 - Managementbenadering [65](#)
 - Thema's en doelstellingen van de NWB Bank [70](#)
 - Dilemma's [88](#)
 - MVO-verslaggevingsrichtlijnen [89](#)
 - Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant [91](#)
 - De Waterinnovatieprijs [94](#)
 - NWB Fonds [96](#)
-

7.0

Remuneratierapport
2016 [98](#)

8.0

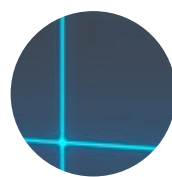
Jaarrekening [108](#)

- Winst- en verliesrekening [110](#)
 - Balans [111](#)
 - Overzicht van het totaalresultaat [112](#)
 - Verloopstaat van het eigen vermogen [113](#)
 - Kasstroomoverzicht [114](#)
 - Toelichting op de jaarrekening [116](#)
-
- Controleverklaring van de onafhankelijke accountant [163](#)
 - Statutaire winstbestemmingsregeling [170](#)
 - Voorgestelde winstverdeling [171](#)
 - Lijst van aandeelhouders per 1 januari 2017 [172](#)
 - Overzicht naleving principes Code Banken [173](#)
 - MVO verklarende woordenlijst [176](#)
 - Afkortingenlijst [178](#)
 - Colofon [181](#)
-

1.0

KERNCIJFERS

1.0 KERNCIJFERS

(bedragen in miljoenen euro's)

Balans

	2016	2015	2014	2013	2012
Verstrekte kredieten op lange termijn (nominale waarde)	48.260	49.069	49.421	49.595	48.142
Eigen vermogen ¹⁾	1.507	1.399	1.303	1.256	1.226
Tier 1-vermogen ¹⁾	1.824	1.594	1.300	1.256	1.226
Balanstotaal	94.414	91.314	88.249	73.006	76.084
Naar risico gewogen activa	1.821	1.421	1.152	1.039	933

Resultaten

Renteresultaat	218	177	117	95	107
Resultaat financiële transacties	-25	-6	-16	-14	-24
Operationele baten	193	171	101	81	83
Bedrijfslasten ²⁾	19	18	16	16	14
Resultaatbelasting	42	37	21	16	17
Bankenbelasting en resolutieheffing	25	21	15	15	12
Nettowinst	107	95	49	34	40

Dividend

Dividenduitkering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dividend in euro's per aandeel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1) inclusief resultaat boekjaar

2) exclusief bankenbelasting en resolutieheffing

(bedragen in miljoenen euro's)

Ratio's (%)

	2016	2015	2014	2013	2012
Tier 1-ratio ¹⁾	61,2⁴⁾	79,8	73,0 ³⁾	100,9	111,2
CET 1-ratio ¹⁾	50,5⁵⁾	69,8	73,0 ³⁾	100,9	111,2
Bedrijfslasten/rente ratio	8,6	9,8	13,8	16,9	13,1
Dividend pay-out ratio	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Leverage ratio ¹⁾	2,3	2,1	1,8	1,9	-
Liquidity Coverage Ratio	146	134	144	110	-
Net Stable Funding Ratio	123	117	107	107	-

MVO

Volume Green/Social Bond financiering	1.110	1.000	500	-	-
CO ₂ -uitstoot binnen de bedrijfsvoering p.p. (in ton)	4,1	4,0	4,8	4,5	4,0

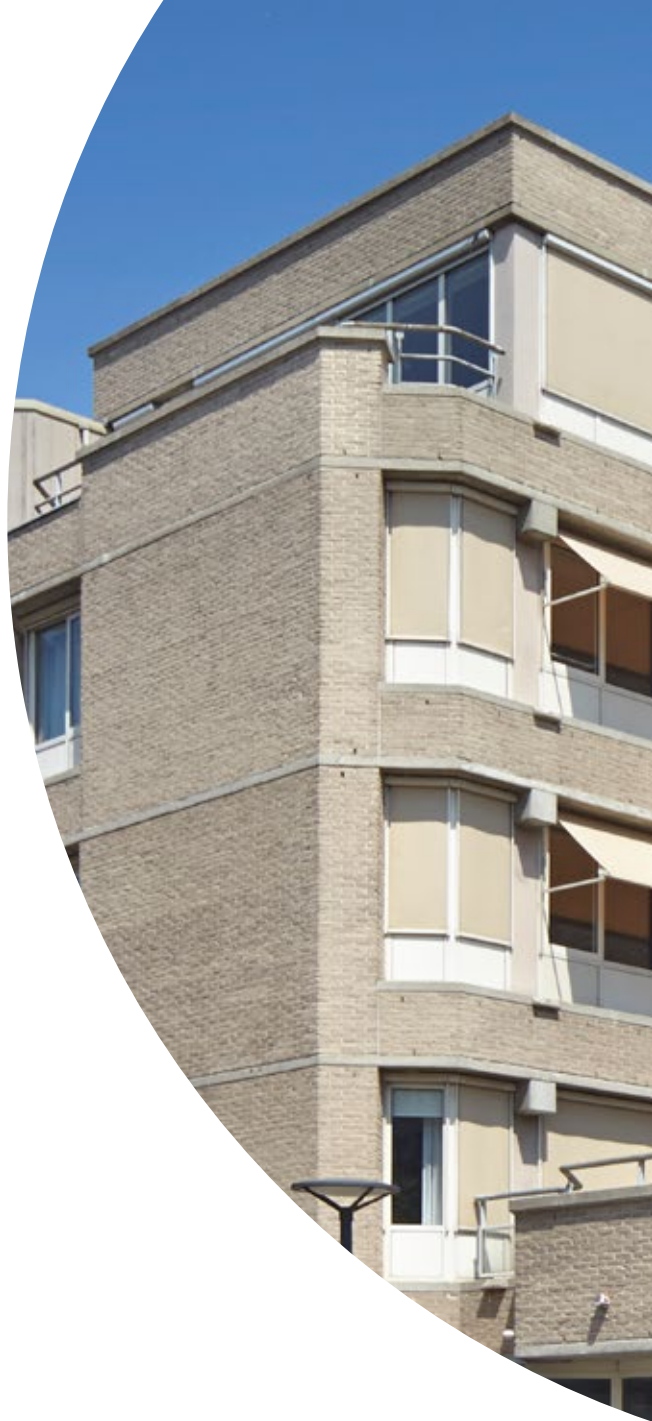
1) inclusief resultaat boekjaar

2) exclusief bankenbelasting

3) als gevolg van de inwerkingtreding van CRR/CRD IV (Capital Requirements Regulation and Directive)
 per 1 januari 2014, is de Tier 1-ratio en CET 1-ratio met circa een kwart afgenomen vanwege de
 introductie van de zogeheten Credit Valuation Adjustment (CVA) capital charge

4) 57,6 exclusief resultaat boekjaar (2015: 75,0)

5) 46,9 exclusief resultaat boekjaar (2015: 65,1)

2.0

ORGANISATIE

2.0

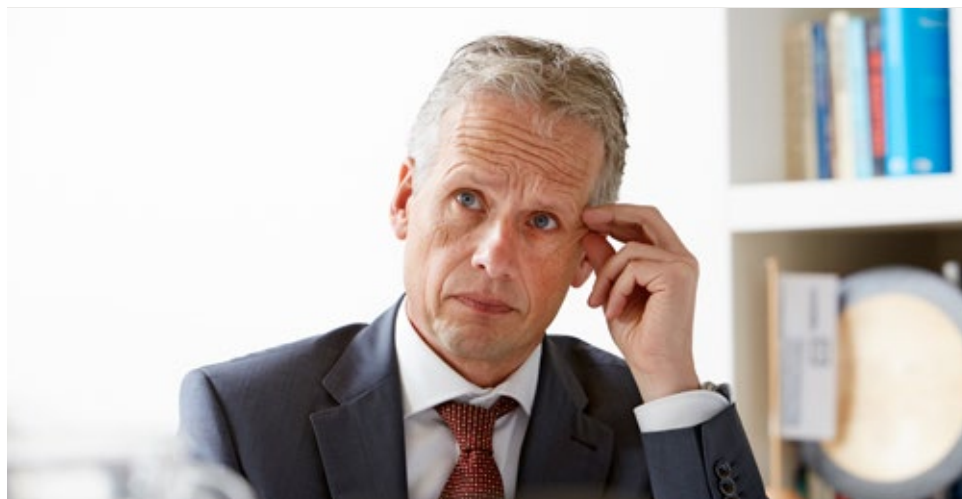
DIRECTIE

Naam	Menno Snel (1970)
Eerste benoeming	vanaf 1 september 2016
Lopende termijn	tot 2020
Hoofdfunctie	Voorzitter van de directie
Primaire aandachtsgebieden	Strategie, communicatie, ontwikkeling organisatie/hrm, legal & compliance en de internal audit department
Relevante nevenfuncties	Geen

Naam	Lidwin van Velden (1964)
Eerste benoeming	2010
Lopende termijn	tot 2018
Hoofdfunctie	Directielid
Primaire aandachtsgebieden	Finance & control, risk management, back office, security management en fiscale zaken
Relevante nevenfuncties	- Lid Raad van Toezicht van de Universiteit van Amsterdam en adviseur Raad van Toezicht Hogeschool van Amsterdam (tot september 2016) - Lid Audit Committee ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Naam	Frenk van der Vliet (1967)
Eerste benoeming	2012
Lopende termijn	tot 2020
Hoofdfunctie	Directielid
Primaire aandachtsgebieden	Kredietverlening, funding & investor relations, asset & liability management, ict en corporate social responsibility
Relevante nevenfuncties	Geen

Managementteam

Menno Snel, voorzitter vanaf 1 september 2016
 Lidwin van Velden, directielid
 Frenk van der Vliet, directielid
 Marian Bauman, human resources management
 Peter Bax, back office
 Ard van Eijl, risk management
 Reinout Hoogendoorn, internal audit department
 Leon Knoester, public finance
 Marc-Jan Kroes, finance & control
 Tom Meuwissen, treasury
 Heleen van Rooijen, legal & compliance
 Michel Vaessen, ict

RAAD VAN COMMISSARISSEN

Naam

Age Bakker (1950), voorzitter

Commissies

Lid auditcommissie, risicocommissie, remuneratie- en benoemingscommissie

Eerste benoeming

2012

Lopende termijn

tot 2020

Laatst beklede functie

Bewindvoerder Internationaal Monetair Fonds

Relevante nevenfuncties

Staatsraad in buitengewone dienst, Raad van State; Voorzitter College Financieel Toezicht Curaçao en Sint Maarten; Voorzitter College Aruba Financieel Toezicht; Voorzitter College Financieel Toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba; Lid Bestuur Pensioenfonds Zorg en Welzijn; Voorzitter Beleggingsadviescommissie Pensioenfonds Horeca & Catering; Lid Commissie MKB-Financiering ministerie van Economische Zaken.

Naam

Maurice Oostendorp (1956)

Commissies

Voorzitter auditcommissie, lid risicocommissie

Eerste benoeming

2012 (BAVA)

Lopende termijn

tot 20 april 2017

Hoofdfunctie

Chief Executive Officer de Volksbank N.V.

Relevante nevenfuncties

Lid raad van commissarissen Propertize B.V. en voorzitter AC Propertize N.V. (tot eind september 2016); Lid Raad van Advies Women in Financial Services (WIFS); Lid Raad van Commissarissen SRH N.V. (tot eind mei 2016).

Naam	Peter Glas (1956)
Commissies	Voorzitter remuneratie- en benoemingscommissie
Eerste benoeming	2011
Lopende termijn	tot 2019
Hoofdfunctie	Watergraaf, Waterschap De Dommel
Relevante nevenfuncties	Voorzitter Noord-Brabantse Waterschapsbond; Voorzitter van het OECD Water Governance Initiative.

Naam	Petra van Hoeken (1961)
Commissies	Voorzitter risicocommissie, lid auditcommissie
Eerste benoeming	2015
Lopende termijn	tot 2019
Hoofdfunctie	Lid raad van bestuur / Chief Risk Officer Rabobank (per 1 april 2016)
Relevante nevenfuncties	Utrecht-America Holdings, Inc., lid North America Board of Directors en lid North America Board Risk Committee; Lid Advisory Board Amsterdam Institute of Finance.

Naam

Manfred Schepers (1960)

Commissies

Lid auditcommissie, risicocommissie

Eerste benoeming

2016

Lopende termijn

tot 2020

Laatst beklede functie

Vice-President & Chief Financial Officer at the European Bank for Reconstruction and Development, London

Relevante nevenfuncties

Member of the Board Fotowatio Renewable Ventures B.V.; Member of the Board Almar Water Solutions B.V.; Voorzitter Stichting Het Compagnie Fonds, Het Scheepvaart Museum; Member Advisory Board, Amsterdam Institute of Finance; Member of the Board of Governors of UWC Atlantic College; Trustee UWC Dilijan, Armenia and UWC Maastricht.

Naam

Albertine van Vliet-Kuiper (1951)

Commissies

Lid remuneratie- en benoemingscommissie

Eerste benoeming

2012 (BAVA)

Lopende termijn

tot 20 april 2017

Laatst beklede functie

Burgemeester Gooise Meren

Relevante nevenfuncties

Voorzitter raad van commissarissen Omnia Wonen; Lid Raad voor het Openbaar Bestuur; Voorzitter Raad van Toezicht Victas centrum voor verslavingszorg (tot 1 april 2016).

3.0

DIRECTIEVERSLAG

3.0

DIRECTIEVERSLAG

Hierbij bieden de directie en raad van commissarissen van de NWB Bank u het jaarverslag over 2016 aan. Dit verslag bevat onder meer de jaarrekening van de bank, ondertekend door de directie en de raad van commissarissen en gecontroleerd en voorzien van een controleverklaring met een goedkeurend oordeel door Ernst & Young Accountants LLP (EY).

De directie en raad van commissarissen stellen u voor de jaarrekening 2016 vast te stellen overeenkomstig de voorgelegde stukken. De directie en raad van commissarissen stellen tevens voor decharge te verlenen aan de leden van de directie voor het gevoerde beheer en aan de leden van de raad van commissarissen voor het gehouden toezicht in het afgelopen boekjaar.

Strategie

De **missie** van de NWB Bank is als klantgerichte, robuuste en duurzame financiële partner, langdurige relaties aangaan met haar klanten en aandeelhouders, en hen in staat stellen hun maatschappelijke taak in Nederland zo goed mogelijk uit te voeren.

Maatschappelijke verantwoordelijkheid, een sterke financiële positie en een efficiënte bedrijfsvoering vormen hiervoor de basis. Door haar klanten van zo gunstig mogelijke financiering te voorzien, stelt de NWB Bank de publieke sector in staat de kosten voor de uitvoering van zijn maatschappelijke taak en de maatschappelijke voorzieningen in Nederland zo laag mogelijk te houden. De NWB Bank streeft dus niet naar winstmaximalisatie, maar heeft als doel maatschappelijke toegevoegde waarde te creëren door de financiering tegen een zo laag mogelijke rente aan te bieden en te allen tijde beschikbaar te zijn voor haar klanten.

De klanten van de bank zijn waterschappen, gemeenten, provincies en instellingen onder garantie van of gelieerd aan (decentrale) overheden. De bank verleent dus niet alleen kredieten aan maatschappelijke organisaties op het terrein van water, energie en milieu, maar ook aan instellingen op het terrein van de sociale volkshuisvesting, gezondheidszorg en onderwijs. Vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid, haar sterke financiële positie en (kosten-)efficiënte, professionele en transparante bedrijfsvoering, probeert de bank haar bijdrage aan de samenleving steeds te verbeteren. In totaal verleende de NWB Bank in 2016 ruim € 7 miljard aan nieuwe langlopende kredieten. De afgelopen 10 jaar verstrekte de bank in totaal al ruim € 65 miljard aan leningen ter ondersteuning van de Nederlandse economische groei. Deze versterking van de economie is mede tot stand gekomen doordat de bank haar kredietbeleid en productenaanbod heeft kunnen verruimen ten behoeve van haar publieke klanten. De NWB Bank is thans ook actief op het gebied van financiering van PPS (Publiek-Private Samenwerking) projecten, exportfinanciering en financiering van bijvoorbeeld waterleiding-bedrijven. Door hoogstaande en goedkope langetermijnfinanciering aan te bieden, kan de NWB Bank ook op deze terreinen maatschappelijke meerwaarde creëren. Met een balanstotaal van ruim € 90 miljard is de NWB Bank een belangrijke speler in het Nederlandse bankenlandschap.

De duurzame investeringsagenda is steeds centraler komen te staan in de missie van de NWB Bank. Dat komt deels voort uit de ontstaansgeschiedenis van de bank zelf, maar dit gedachtengoed wordt ook sterk gedragen

door haar aandeelhouders en andere stakeholders. Waterschappen beschouwen klimaatadaptatie en waterzuivering tot hun kerntaken en lopen voorop bij het produceren van duurzame energie en terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater. Via de financiering van de *Green Deals* van de waterschappen draagt de NWB Bank bij aan deze ambitie. Speciaal met het oog hierop heeft de bank in 2016 USD 1,25 miljard aan groene obligaties (*Waterobligaties*) uitgegeven. Daarnaast heeft de bank samenwerkingsovereenkomsten op dit terrein met zowel de Europese Investeringsbank (EIB) als het Nederlands Investerings Agentschap (NIA) gesloten.

In het verlengde hiervan heeft de NWB Bank in 2016 ook constructief meegedacht met de overheid en maatschappelijke organisaties over de vraag op welke wijze de bank zou kunnen bijdragen aan de bevordering van de publieke investeringsagenda voor de komende jaren. Als promotional bank met een duurzame maatschappelijke missie draagt de NWB Bank uiteraard

graag bij aan de oplossing van deze investeringsuitdaging op het gebied van bijvoorbeeld de energietransitie en klimaatmitigerende en adaptieve maatregelen. Daarbij is ook veelvuldig gesproken over het nut en de noodzaak van een eventueel op te richten nationale financierings- en ontwikkelingsinstelling. Inmiddels heeft deze beleidsdiscussie ook zijn weerslag gevonden in het kabinetsvoornemen om in 2017 een Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling op te richten: Invest-NL. Deze instelling zal de ontwikkeling van projecten en bedrijven bij de grote transitie-opgaven ondersteunen en krijgt daartoe een kapitaalstorting van € 2,5 miljard vanuit het Rijk. De NWB Bank ondersteunt dit kabinetsvoornemen en heeft ook aangegeven een bijdrage te willen leveren op basis van de kennis en ervaring van de bank in het publieke domein.

De NWB Bank kan haar maatschappelijke rol alleen optimaal vervullen als de samenleving, en de klant in het bijzonder, vertrouwen heeft in de organisatie en de

Visie

We combineren onze doelstellingen als promotional bank met een actieve houding om maatschappelijke meerwaarde op sociaal-, milieu- en economisch gebied te creëren.

Missie

Als klantgerichte, robuuste en duurzame financiële partner gaan we langdurige relaties aan met onze stakeholders en stellen we hen in staat hun maatschappelijke taak in Nederland zo goed mogelijk uit te voeren.

Strategie

Met het efficiënt bundelen van de financieringsbehoeften van klanten in het publieke speelveld willen we de financieringslasten van de publieke sector zo laag mogelijk houden. We willen inspelen op de veranderingen in de behoefte van de publieke sector en altijd beschikbaar zijn voor onze klanten.

Kernwaarden

Bewust, betrokken en betrouwbaar.

integriteit waarmee de bank opereert. Bewust, betrokken en betrouwbaar zijn dan ook de **kernwaarden** van de NWB Bank. De bank verwacht van haar medewerkers dat zij deze kernwaarden bij de uitoefening van hun functie actief uitdragen. Bovendien geldt voor de NWB Bank dat zij voor haar financiering nagenoeg geheel afhankelijk is van de internationale geld- en kapitaalmarkt. Naast een hoge kredietwaardigheid, die tot uiting komt in de AAA-ratings gelijk aan die van de Nederlandse staat, zijn integriteit en transparante informatievoorziening van groot belang. Niet alleen voor beleggers, maar ook voor haar andere stakeholders.

Sinds de oprichting in 1954 is de **strategie** van de NWB Bank vooral gericht op het efficiënt bundelen van de financieringsbehoeften van klanten in het publieke speelveld. Het doel daarbij is verlaging van de financieringslasten van de publieke sector. De strategie is gericht op een redelijke winst, die toereikend is om de continuïteit van de bank te waarborgen en die de verdere ontwikkeling van de bank in de toekomst mogelijk maakt. Onderdeel van deze strategie is dat de bank altijd beschikbaar wil zijn voor haar klanten en alert is op nieuwe ontwikkelingen, zodat zij kan inspelen op de veranderingen in de behoefte van de publieke sector. De aandelen van de bank zijn volledig in handen van Nederlandse overheden. De statutaire verankering van de Nederlandse overheden als aandeelhouder en de afbakening van de kredietverlening tot de publieke sector, staan borg voor het solide profiel van de NWB Bank. Zoals gezegd zijn duurzaamheid en maatschappelijke relevantie zeer belangrijke speerpunten in deze strategie.

De meer specifieke strategische beleidsdoelen voor 2016 waren onder andere gericht op het behoud van onze AAA-ratings (gelijk aan die van de Staat der Nederlanden), het realiseren van een sterke marktpositie in de markt van (semi-)overheidsinvesteringen en het behalen van het normrendement op het eigen vermogen dat met onze aandeelhouders was overeengekomen. De norm voor het rendement eigen vermogen is gebaseerd op de opbrengst van een 10-jaar voortschrijdende belegging in een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie, plus een opslag passend bij het profiel

van de NWB Bank. Over 2016 heeft de NWB Bank aan het normrendement voor het eigen vermogen voldaan.

Ontwikkelingen in de financiële markten

De ontwikkelingen in de financiële markten in 2016 werden vooral gestuurd door een aantal impactvolle politieke gebeurtenissen met onverwachte uitkomst, zoals het uittreden van Groot-Brittannië uit de Europese Unie en de uitkomst van de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Ondanks de forse tijdelijke schommelingen op de beurzen kort na deze verrassende uitkomsten werd, het gehele jaar overziend, de ingezette opwaartse trend op de westerse beurzen vastgehouden. Begin 2016 werd er door marktanalisten nog vooral gesproken over de mogelijke zorgen met betrekking tot de Chinese economie, maar al vrij snel daarna stonden de markten in het teken van het Britse referendum (23 juni) over het lidmaatschap van de Europese Unie. Doordat zowel veel marktpartijen als de opiniepeilers er grotendeels naast zaten, waren de uitslagen op de beurzen en in de rente- en valutamarkten stevig. Het Britse pond daalde fors tegenover de euro en de US-dollar.

Juist op het moment dat zorgen over de negatieve impact van een Britse uittreding uit de Europese Unie op de economische groei van zowel Groot-Brittannië als de Europese Unie wat aan het wegebben waren, diende zich een nieuwe uitdaging voor de financiële markten aan: de onzekerheid over wat de Amerikaanse verkiezingen op 8 november zouden opleveren. Ook hier bleek dat de markten en opiniepeilers op een andere uitkomst hadden gerekend. Opmerkelijk genoeg bleef de door veel analisten voorspelde beursdaling uit en, in plaats daarvan, boekten de beurzen juist forse koerswinsten. In de laatste maand van het jaar was er veel onrust in de markten over de mogelijke negatieve uitkomst van het Italiaans grondwetreferendum op 4 december. De negatieve uitkomst kwam er inderdaad, maar grote schommelingen of correcties in de markten bleven uit.

Onder dit politiek ongunstige en instabiele gesternte, heeft de Europese Centrale Bank (ECB) haar ruime monetaire beleid in 2016 voortgezet met als doel de

economische groei te stimuleren en zo de inflatie dichter bij de doelstelling van 2% te brengen. Op 11 maart verlaagde de ECB haar belangrijkste rentetarief naar 0,0% en de depositorente van -0,30% naar -0,40%. Daarnaast ging de ECB door met de kwantitatieve verruiming (*Quantitative Easing*, ofwel QE) van de geldhoeveelheid via het opkopen van obligaties. Ook werden vier nieuwe *Targeted Longer-Term Refinancing Operations* (TLTRO's) aangekondigd, waarvan de eerste in juni 2016 aanving. Deze TLTRO-leningen worden door de ECB aan banken verstrekt met als doel die te gebruiken voor goedkope financiering van particulieren en ondernemingen in het eurogebied. Op 8 december maakte de ECB bekend dat zij het in maart 2015 gestarte opkoopprogramma van obligaties in ieder geval zal verlengen tot eind 2017. Het maandelijkse bedrag aan opkopen is, met ingang van maart 2017, wel verlaagd van € 80 miljard naar € 60 miljard.

Dit alles heeft niet kunnen verhinderen dat in het laatste kwartaal van 2016 de rentes in de kapitaalmarkt fors opliepen. Zo steeg de rente op 10-jaars Nederlandse Staatsleningen in het vierde kwartaal met bijna 60 basispunten van -0,03% eind september, tot 0,55% in december. Ondanks de onrust op de financiële markten beleefde de Nederlandse economie in 2016 een goed jaar en kon de trend van stijgende economische groei en een dalende werkloosheid doorzetten. De Nederlandse publieke sector heeft dit jaar opnieuw tegen historisch lage rentes kunnen lenen, met negatieve rentes voor looptijden tot drie jaar. Door deze lage rentes kon de overheid de lasten voor de burgers beperken. Investerings binnen de publieke sector daarentegen bleven in 2016 achter bij de private investeringen, waar wel een duidelijke groei waarneembaar was. Binnen de publieke sector hadden de waterschappen nog wel een groeiende financieringsvraag, mede door de zware investeringsagenda uit het Deltaprogramma. De financieringsbehoefte van de woningcorporaties laten al enkele jaren een daling zien, vooral ingegeven door verkoop van bezit. Tegelijkertijd begint verduurzaming van hun woningvoorraad steeds belangrijker te worden, hetgeen in de toekomst tot een grotere financieringsvraag zal leiden.

De NWB Bank in 2016

Ook dit jaar is de nieuwe langekredietverlening (inclusief renteherzieningen) van de NWB Bank aan de Nederlandse publieke sector boven de € 7 miljard uitgekomen (€ 7,1 miljard in 2016 en € 7,4 miljard in 2015). Naast de financiering van haar reguliere klanten, heeft de bank het afgelopen jaar haar positie in de PPS-markt kunnen verstevigen. Nadat de bank in 2015 bestaande leningen had overgenomen en betrokken was bij herfinancieringen van dergelijke projecten, heeft de bank in 2016 vooral nieuwe PPS-transacties gefinancierd. In totaal heeft de bank eind 2016 voor € 370 miljoen aan PPS-transacties gedaan. Voorts waren er net als in 2015 klanten, vooral waterschappen, die hun leningportefeuilles wilden optimaliseren tegen de achtergrond van het uitzonderlijk lage renteniveau. Hierbij werden bestaande leningen vervroegd afgelost en vervangen door langerlopende leningen tegen een lagere rente. Ook zijn er in 2016 in de secundaire markt aangeboden leningen gekocht en Export Krediet Garantie (EKG)-leningen verstrekt onder garantie van de Nederlandse Staat.

De bank heeft een portefeuille NHG-RMBS obligaties (*Residential Mortgage-Backed Securities*, gebaseerd op hypotheekleningen met een Nationale Hypotheek Garantie), waarmee de bank bijdraagt aan de financiering van door de overheid gegarandeerde particuliere woninghypotheekleningen. Deze portefeuille is onderdeel van de liquiditeitsportefeuille van de bank. Ondanks het feit dat het aanbod van volledig NHG-gegarandeerde transacties beperkt is, heeft de bank in 2016 voor een bedrag van € 571 miljoen aan nieuwe NHG-RMBS obligaties kunnen kopen. De totale portefeuille NHG-RMBS bedraagt nu € 2,1 miljard (€ 2,2 miljard eind 2015).

Woningcorporaties vormen de grootste kredietvrager in de Nederlandse publieke sector. De kredietverlening van de bank aan corporaties bedroeg net als vorig jaar € 3,8 miljard. Het aandeel van de waterschappen was met 22% relatief hoog (2015: 27%) aangezien vooral deze sector van de gelegenheid gebruik heeft gemaakt de looptijd van hun kredietportefeuille te verlengen. Het aandeel van de corporaties was met 54% weer iets

hoger dan vorig jaar (2015: 50%). De aandelen van de andere sectoren bleven nagenoeg gelijk.

De NWB Bank heeft voor een bedrag van ruim € 12 miljard aan funding (inclusief herfinanciering) aangetrokken op de internationale kapitaalmarkt. Hieronder bevond zich een obligatie-uitgifte met een looptijd van 25 jaar, de langste looptijd ooit voor een openbare uitgifte van de bank. Vanwege de zeer lage renteniveaus zijn investeerders geïnteresseerd in langere looptijden met bijbehorende hogere rente.

In 2016 zijn de opslagen die de bank betaalt boven Euribor verder afgenomen. De bank kan zich tegen zeer gunstige voorwaarden financieren vanwege de AAA-ratings, gelijk aan de Nederlandse Staat. Ook het feit dat de ECB de obligaties van de bank koopt voor het opkoopprogramma QE en de kwalificatie van de obligaties van de bank als *High-Quality Liquid Assets* (HQLA) voor het voldoen aan de liquiditeitsverplichtingen onder de *Liquidity Coverage Ratio* (LCR), dragen hieraan bij. De bank financierde zich vooral in euro's en in mindere mate in US-dollars.

Voor de korte financiering van de bank was in 2016 eveneens veel belangstelling. Onder het *Euro Commercial Paper* (ECP) programma heeft de bank in totaal € 27,9 miljard opgenomen en onder het *US Commercial Paper* (USCP) programma € 8,2 miljard. Dit is een hoger bedrag aan *Commercial Paper* (CP)-financiering dan in 2015, hetgeen vooral te maken heeft met de toename van de *collateral*verplichtingen van de bank als gevolg van de daling van de rente gedurende een groot deel van 2016. Met behulp van CP kon de bank haar *collateral*- en liquiditeitsverplichtingen tegen aantrekkelijke tarieven financieren.

In 2016 heeft de NWB Bank net als in de twee voorgaande jaren weer een Waterobligatie uitgegeven, ditmaal met een omvang van USD 1 miljard (plus een verhoging van USD 250 miljoen) en een looptijd van 10 jaar (in 2015 een 10-jaars benchmark Waterobligatie van € 1 miljard). Dit was de eerste US-dollar Waterobligatie. Er was veel belangstelling van 'groene' investeerders.

Deze financiering wordt aangewend voor duurzame investeringsprojecten van de waterschappen, vandaar de benaming 'Waterobligatie'. Door middel van de uitgifte van deze Waterobligaties blijft de NWB Bank nieuwe investeerders aantrekken en vergroot zij het markt bereik voor *Green Bonds*. In aanvulling op de traditionele investeringsafwegingen zoals investeringsveiligheid en op risico afgestemde opbrengsten, is een groot deel van de obligaties door investeerders gekocht vanwege hun interesse om klimaatvriendelijke projecten te steunen binnen hun investeringsmandaat. De uitgifte van deze Waterobligaties onderstreept ook de rol van de NWB Bank als een robuuste en duurzame financiële partner voor de Nederlandse publieke sector. In dit licht moet ook het enthousiasme van de bank om op te treden als partner bij de toekenning van de Waterinnovatieprijs worden gezien.

Eind 2016 hebben de EIB en de NWB Bank opnieuw een leningovereenkomst getekend, ditmaal voor een bedrag van € 250 miljoen. De EIB stelt dit bedrag beschikbaar aan de NWB Bank, die op haar beurt vervolgens € 500 miljoen zal investeren in de verduurzaming van de sociale woningbouw en in de realisatie van de ambities van de waterschappen op het vlak van de circulaire economie. De lening is een vervolg op de samenwerking die eind 2015 is gestart en waarmee inmiddels € 800 miljoen aan projecten in sociale woningbouw, milieu, kenniseconomie en de watersector zijn gefinancierd. Deze samenwerking is geïnitieerd om, naast het uitwisselen van kennis en ervaring, de publieke sector in Nederland van nog aantrekkelijkere financiering te kunnen voorzien.

De nettowinst is in 2016 gestegen naar € 107,4 miljoen (2015: € 94,7 miljoen). Dit kwam vooral voort uit een verbetering van het renteresultaat met ruim € 26,8 miljoen naar € 218,3 miljoen. Het resultaat financiële transacties verslechterde met circa € 15,2 miljoen tot -€ 24,5 miljoen. De verbetering van het renteresultaat is het gevolg van onder meer de aantrekkelijke tarieven voor met name de korte financiering van de bank. Daarnaast speelt de in de periode 2013-2015 uitgevoerde herstructurering van de

swapportefeuille een rol. Deze bijdrage wordt evenwel geneutraliseerd in het resultaat financiële transacties. Met deze herstructurering is de renterisicopositie van de bank meer in lijn gebracht met de norm voor het rendement eigen vermogen, zoals overeengekomen met de aandeelhouders. De op verzoek van klanten uitgevoerde looptijdverlengingen van hun leningportefeuilles hadden een positief effect op het resultaat financiële transacties (+ € 22 miljoen).

In 2016 zijn de bedrijfskosten toegenomen met circa € 1,1 miljoen tot € 18,8 miljoen (2015: € 17,7 miljoen). Hieraan lagen met name hogere beheerkosten en in mindere mate hogere personeelskosten ten grondslag. Mede tegen de achtergrond van de overgang naar direct ECB-toezicht per november 2014 zijn de toezichtkosten de afgelopen drie jaar verviervoudigd van € 440.000 in 2013 naar € 2,2 miljoen over 2016 (totale bijdrage in 2015: € 1,7 miljoen). De bankenbelasting is verder gestegen naar € 19,5 miljoen (2015: € 18,5 miljoen) als gevolg van het gestegen balanstotaal van de bank. In 2016 heeft de bank weer een afdracht gedaan aan het resolutiefonds, op basis van de *Bank Recovery and Resolution Directive* (BRRD). Deze bijdrage bedroeg voor de bank € 5,8 miljoen voor belasting exclusief € 1 miljoen onherroepelijke verplichting (2015: € 2,7 miljoen). Ondanks de noodzakelijke investeringen in de organisatie en toenemende toezichtkosten slaagt de bank erin haar compacte en efficiënte organisatiemodel te handhaven.

De totale langekredietportefeuille is met € 48,2 miljard per eind 2016 per saldo afgenomen ten opzichte van eind 2015 (€ 49,1 miljard). Het balanstotaal nam in dezelfde periode toe met € 3,1 miljard tot ruim € 94,4 miljard. De oorzaak van deze stijging was met name gelegen in een toename van de collateralverplichtingen als gevolg van de verdere rentedaling.

Ondanks de toename van het balanstotaal is de *leverage ratio* met 0,2 procentpunt gestegen tot 2,3% (inclusief winst lopend boekjaar). Voor een belangrijk deel is dit het gevolg van het aantrekken van hybride kapitaal (*Additional Tier 1*, AT1). In 2016 is € 121 miljoen aangetrokken,

waarmee het totale bedrag aan AT1 op € 321 miljoen is uitgekomen. De investeerders zijn vooral provincies die hierin een aantrekkelijke belegging met publiek karakter hebben gevonden. De bank is overgegaan op de uitgifte van AT1 om hiermee in aanvulling op een maximale reservering van de jaarwinsten te kunnen voldoen aan de Bazelse kapitaalseisen. Op 23 november heeft de Europese Commissie (EC) de conceptteksten voor de aanpassing van de *Capital Requirements Regulation* (CRR) gepubliceerd inclusief de invulling van de leverage ratio-verplichting. Daarin komt een proportionele toepassing van de leverage ratio-verplichting voor *public development credit institutions* voor. Hieruit valt op te maken dat promotional banks als de NWB Bank onder deze definitie zouden ressorteren. Op enkele punten is verdere verduidelijking hiervan noodzakelijk. De voorgestelde invulling zou een aanzienlijke verlichting van de leverage ratio-vereiste met zich meebrengen voor de bank. Gezien de vertraging in de besluitvorming wordt verwacht dat de invoering van de leverage ratio met minimaal één jaar wordt uitgesteld tot 1 januari 2019. Tegen deze achtergrond is vooralsnog besloten tot geen verdere uitgifte van AT1. De bank volgt de besluitvorming rond de aanpassing van de CRR, en in het bijzonder die voor de leverage ratio-verplichting, op de voet.

Het eigen vermogen van de bank bedroeg per ultimo 2016 € 1.507 miljoen (inclusief winst 2016) versus ultimo 2015 € 1.399 miljoen (inclusief winst 2015). Het Tier 1 eigen vermogen inclusief hybride kapitaal bedroeg per ultimo 2016 € 1.833 miljoen (inclusief winst 2016 en AT1). De omvang van de risicogewogen activa van de bank is gestegen van € 1.998 miljoen eind 2015 naar € 2.983 miljoen eind 2016. Deze stijging vloeit voor een belangrijk deel voort uit een andere invulling van de berekeningswijze van het kapitaalsbeslag voor *Credit Valuation Adjustment* (CVA), zoals reeds aangekondigd in het jaarverslag 2015. CVA is gerelateerd aan het tegenpartijrisico uit hoofde van de derivatentransacties die de bank sluit voor de afdekking van rente- en valutarisico's. Per ultimo 2015 heeft de bank reeds de berekeningswijze voor het kapitaalsbeslag voor het tegenpartijrisico doorgevoerd. De aanpassing betreft een conservatievere berekening

van het potentiële toekomstige exposure onder de zogenoemde standaardmethode, waarbij voor de looptijd van de derivatentransacties de resterende contractuele looptijd wordt gehanteerd en aldus geen rekening wordt gehouden met de dagelijkse uitwisseling van collateral in de standaardovereenkomsten die de NWB Bank hanteert met al haar tegenpartijen. Vooral door deze aanpassing is de Tier 1-ratio gedaald van 79,8% eind 2015 naar 61,2% en de *Common Equity Tier 1-ratio* (CET 1-ratio) van 69,8% eind 2015 naar 50,5% (beide inclusief winst lopend boekjaar). Desondanks blijven deze ratio's zeer ruim boven de minimumeis, hetgeen de hoge kredietwaardigheid en het lage risicoprofiel van de NWB Bank onderstreept. Eind 2016 heeft de ECB de minimale vereiste CET 1-ratio voor de NWB Bank vastgesteld op 7%. Dit is de uitkomst van het jaarlijkse *Supervisory Review and Evaluation Process* (SREP). Deze minimale kapitaal-eis van 7% omvat het wettelijke minimum van 4,5%, een algemene kapitaalbuffer (*capital conservation buffer*) van 1,25% en een bankspecifieke *Pillar 2 requirement* van 1,25%.

In 2015 is EY als externe accountant benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders voor de controle van de jaarrekening met ingang van boekjaar 2016, in het kader van de wettelijk vereiste roulatie. De roulatie van KPMG naar EY is soepel verlopen.

Reservering en dividend

In verband met de kapitaal-eisen onder Bazel III heeft de NWB Bank begin 2011 besloten tot een maximale reservering van de jaarlijkse nettowinst. Vanwege de destijds aangekondigde minimale eis voor de leverage ratio per 1 januari 2018 van vooralsnog 3%, is besloten geen dividend uit te keren tot de bank aan deze minimumeis voldoet. Zoals eerder vermeld, bedraagt de leverage ratio ultimo 2016 2,3%. Naast het instrument van winstinhouding heeft de bank de kapitaalbasis versterkt door de uitgifte van AT1. In totaal heeft de bank € 320 miljoen AT1 aangetrokken bij een aantal provincies. Zoals hierboven vermeld, heeft de EC de conceptteksten voor de aanpassing van de CRR gepubliceerd, inclusief de invulling van de leverage ratio-verplichting. Daarin komt een proportionele toepassing van de leverage

ratio-verplichting voor public development credit institutions voor. Zodra de definitieve invulling bekend is, zal de bank haar dividendbeleid opnieuw bezien.

Op grond van het voorgaande heeft de directie, na goedkeuring van de raad van commissarissen, besloten de nettowinst over 2016 van € 107,4 miljoen in zijn geheel toe te voegen aan de algemene reserves. Over het boekjaar 2016 zal geen dividend ter beschikking worden gesteld aan de algemene vergadering van aandeelhouders.

Vooruitzichten 2017

De vooruitzichten voor de Nederlandse economie in 2017 zijn relatief gunstig. Mogelijk biedt dit ook meer ruimte voor investeringen in de publieke sector. Tegelijkertijd ziet de bank minder mogelijkheden voor verdere looptijdverlengingen van leningportefeuilles door klanten. Al met al verwacht de bank een lager niveau aan nieuwe langekredietverlening (inclusief renteherzieningen) voor 2017 dan het afgelopen jaar.

In 2017 dient de NWB Bank circa € 9 miljard aan lange financiering af te lossen. De behoefte aan nieuwe lange financiering wordt geschat op circa € 10 miljard, die net als voorgaande jaren deels zal worden ingevuld met de uitgifte van Green Bonds.

De afgelopen jaren heeft de bank geïnvesteerd in haar organisatie op het gebied van zowel personeel als systemen. Tevens heeft de bank de kosten van het toezicht sterk zien toenemen sinds 2013. Ook voor 2017 voorziet de bank een groei van het personeelbestand in het licht van de verdere diversificatie van de kredietverlening en de inspanningen die moeten worden geleverd om aan alle toezichteisen te voldoen. Hiermee zullen de operationele lasten in 2017 verder toenemen. Desondanks blijft de bank een zeer kostenefficiënte bancaire organisatie.

Naast vennootschapsbelasting dient de bank ook zo'n € 20 miljoen aan bankenbelasting af te dragen. Voorts zal de bank ook in 2017 weer een bijdrage aan het Single Resolution Fund leveren. Mede op basis van bovenstaande

verwacht de bank dat de nettowinst in 2017 op een lager niveau uitkomt dan in 2016.

Organisatie

Vanwege de groei tot boven 50 medewerkers is begin 2016 een ondernemingsraad (or) opgericht. De directie hecht veel waarde aan de platte, professionele en open organisatiecultuur die kenmerkend is voor de bank. In dat verband is, naast de algemene ontwikkeling van medewerkers, organisatiebreed aandacht besteed aan het thema "het zijn van een invloedrijker team" om het optimale uit onderlinge samenwerking te halen.

Funding

Langetermijnfinanciering

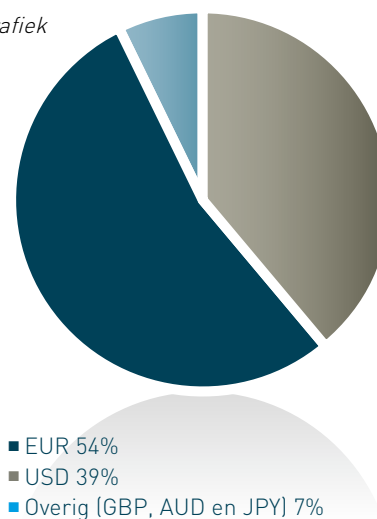
Voor het aantrekken van langetermijnfinanciering maakt de NWB Bank gebruik van haar Debt Issuance Program (DIP) van € 60 miljard. Dit programma verzorgt gestandaardiseerde documentatie voor het grootste gedeelte van de leningen die worden aangetrokken. De strategie is erop gericht om zo flexibel mogelijk in te spelen op de wensen van investeerders. Dit, gecombineerd met de excellente kredietwaardigheid, zorgt ervoor dat de financiering tegen de meest gunstige voorwaarden kan worden aangetrokken.

Het jaar 2016 was een succesvol jaar voor de langetermijnfinanciering. De bank trok € 12,4 miljard (2015: € 9,4 miljard) aan langlopende financiering aan met een gemiddelde looptijd van 8,5 jaar (2015: 7,8 jaar). Door de lage absolute rente was er in de markt veel interesse in langere looptijden teneinde zo nog enig rendement te behalen. De NWB Bank heeft hier op ingespeeld met de uitgifte van de langstlopende publieke leningen in de geschiedenis van de bank, een 20-jaars en een 25-jaars lening. In verband met aanhoudende interesse van investeerders zijn beide leningen later in het jaar verhoogd tot respectievelijk € 1 miljard en € 600 miljoen. Een groot deel van de aangetrokken financiering kende een negatieve (effectieve) rente. De financiering is gebruikt voor zowel de financiering van de activiteiten van de bank, als ook herfinanciering van aflopende leningen. Ook is in 2016 weer geprofiteerd van de Level 1-status

en het opkoopprogramma van de ECB, die beide een positieve invloed hadden op de betaalde opslagen en de beschikbaarheid van financiering. Het gezamenlijke aandeel van de euro en US-dollar in de langlopende financiering bedroeg meer dan 90%.

In 2016 heeft de NWB Bank in totaal vier benchmarkleningen in zowel euro als US-dollar uitgegeven met looptijden tussen drie en tien jaar en een totale omvang van € 4,3 miljard. De USD 1 miljard 10-jaars lening was een Waterobligatie. Met deze derde succesvolle uitgifte van een Waterobligatie heeft de NWB Bank nieuwe investeerders aangetrokken en het marktbereik voor groene obligaties vergroot. Naast de traditionele investeringsafwegingen zoals investeringsveiligheid en op risico afgestemde opbrengsten, is een groot deel van de obligaties door investeerders gekocht vanwege hun interesse om binnen hun investeringsmandaat klimaatvriendelijke projecten te steunen. Deze lening, die later in het jaar met USD 250 miljoen is verhoogd, is bovendien de langstlopende benchmarklening die de bank ooit in USD heeft uitgegeven.

Valutagrafiek

Geldmarktfinanciering

Voor de financiering in de geldmarkt gebruikt de NWB Bank commercial paper. Dit is schuld papier met een looptijd tot 1 jaar. De NWB Bank heeft naast het ECP een USCP, puur gericht op de Amerikaanse markt. Onder het ECP is in 2016 in totaal voor € 27,9 miljard

(2015: € 19,6 miljard) opgenomen met een gemiddelde looptijd van 6 maanden (2015: 4 maanden). Onder het USCP is € 8,2 miljard (2015: € 13,4 miljard) opgenomen met een gemiddelde looptijd van 3 maanden. Aflopend CP is gedurende het jaar geherfinancierd waardoor voornoemde cijfers een cumulatieve weergave zijn, terwijl de op enig moment uitstaande bedragen lager zijn. Alle geldmarktfinanciering heeft plaatsgevonden tegen (negatieve) effectieve rentes, zodat voor de bank per saldo de aflossing van deze financiering lager was dan het aangetrokken nominale bedrag. Door een aanpassing van de regelgeving voor Amerikaanse investeerders in USCP is de interesse voor dit papier gedurende het jaar fors afgenomen. Dit kon eenvoudig worden opgevangen door extra uitgiftes onder het ECP-programma tegen aantrekkelijke tarieven. De geldmarktfinanciering wordt grotendeels gebruikt voor de financiering van korte kredietverlening aan onze klanten, ter financiering van collateralverplichtingen uit hoofde van onze derivatenposities en de grote liquiditeitsbuffer die de bank aanhoudt in de vorm van cash.

Kredietverlening

De NWB Bank verleende in 2016 € 7,1 miljard aan nieuwe langlopende kredieten. Dit is slechts € 0,3 miljard lager dan de recordomzet in 2015. Deze hoge omzet heeft de bank in staat gesteld haar marktaandeel in de financiering van de Nederlandse publieke sector op een goed niveau te kunnen handhaven. Dit ondanks de toegenomen belangstelling van andere geldgevers, zoals pensioenfondsen en verzekeraars, voor de publieke sector. De totale portefeuille langlopende kredieten aan klanten, op basis van hoofdsommen, bedraagt ultimo 2016 € 48,3 miljard (2015: € 49,1 miljard). De bank financiert ruim een derde van de publieke investeringsagenda in Nederland.

Duurzaam

De duurzame investeringsagenda staat centraal in de missie van de NWB Bank en kent een grote verbondenheid met haar klanten. Onze klanten hebben immers veelal een verdergaande ambitie op dit vlak en vervullen een cruciale rol bij het halen van de doelen van het Energieakkoord. Zo hebben de waterschappen

zich gecommitteerd aan diverse klimaatprogramma's, waar duurzaamheid en het bevorderen van een circulaire economie een belangrijk onderdeel van uitmaken. Duurzame energieprojecten (in ieder geval terugwinnen van energie uit afvalwater, zonne-energie en windenergie, maar soms ook biomassa) worden vaak al als een investering in de primaire processen van het waterschap opgenomen. De woningcorporaties bezitten ruwweg een derde van de Nederlandse woningvoorraad en investeren in de verduurzaming van sociale huurwoningen. Zij willen de komende jaren investeren in met name nieuwbouw van sociale huurwoningen, het energiezuiniger maken van hun woningen en het laag houden van de huren.

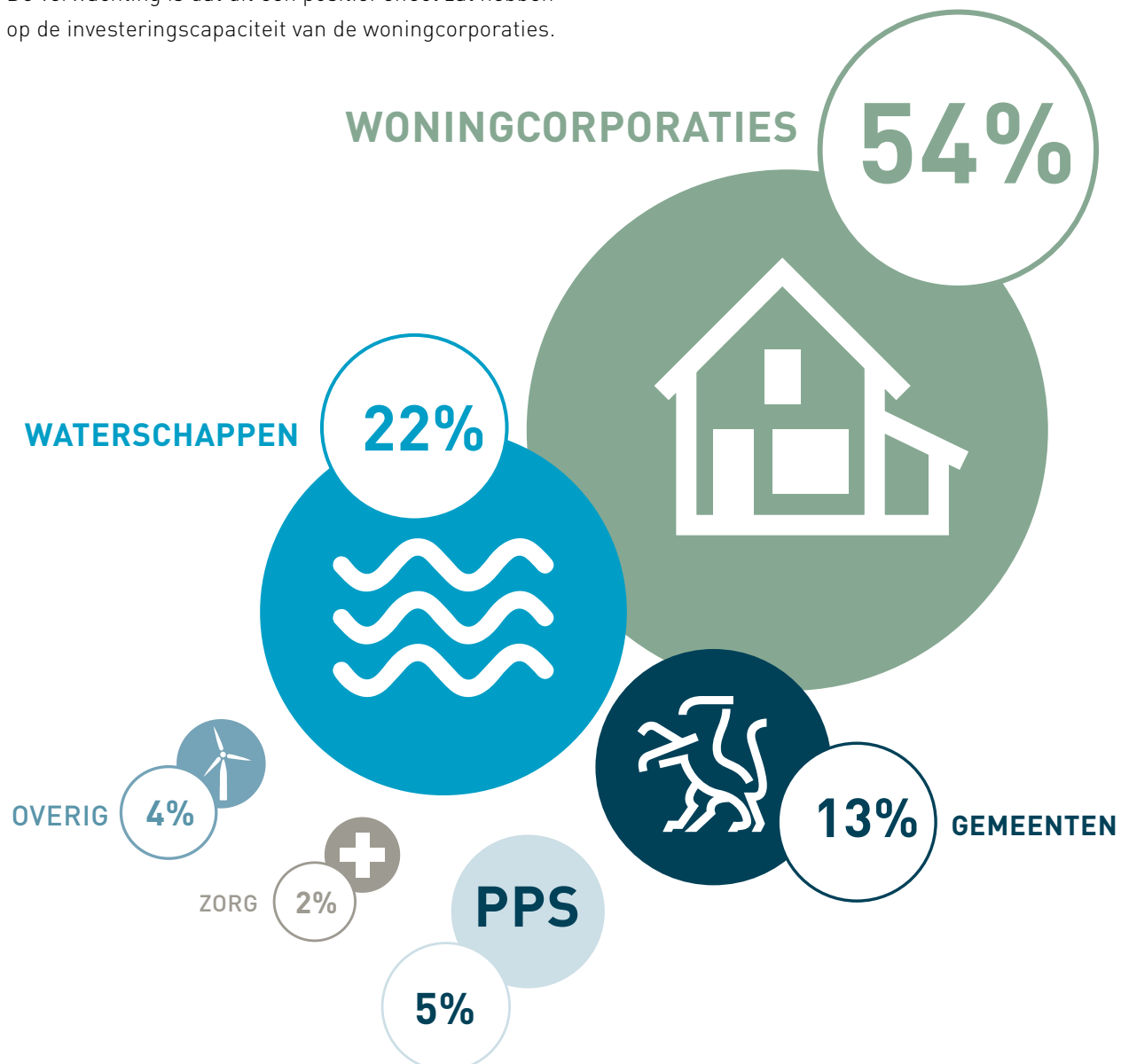
Bovenstaande projecten kenmerken zich over het algemeen door een grote kapitaalinvestering en een lange periode waarover de investering terugverdiend moet worden. Dit soort financiering past bij uitstek bij de NWB Bank. De bank zoekt daarnaast ook naar nieuwe wegen om een actieve rol te spelen bij de realisatie van de ambities van haar klanten op dit vlak. Zo hebben wij eerder een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de EIB. Dit heeft in 2016 geleid tot een kredietverstrekking van € 800 miljoen tegen aantrekkelijkere tarieven aangezien de helft van de financiering van de EIB komt en deze goedkoper is dan de reguliere funding van de bank. Een bedrag van € 313 miljoen van deze goedkope financiering is verstrekt aan de waterschappen en € 330 miljoen aan de woningcorporaties. Doel van beide promotional banken is om deze activiteiten in de toekomst uit te breiden. Hiertoe is eind december 2016 een nieuwe leningovereenkomst getekend die een additionele financiering van € 500 miljoen in 2017 voor de duurzame economie mogelijk maakt.

Klanten

Reguliere klanten van de bank zijn waterschappen, gemeenten, provincies, instellingen onder garantie van (decentrale) overheden en instellingen op het terrein van de sociale volkshuisvesting en de gezondheidszorg. Financiering aan deze klanten kent geen solvabiliteitsweging en vormt het grootste deel van de kredietomzet (2016: 94%). In onderstaande grafiek is

een procentuele verdeling van de kredietverlening t.o.v. totale omzet naar klantsectoren weergegeven: Alhoewel woningcorporaties terughoudender zijn met nieuwe investeringen als gevolg van de invoering van de herziene Woningwet, blijft de kredietomzet binnen deze sector nog steeds op een hoog niveau: € 3,8 miljard (2015: € 3,7 miljard). Deze omzet is gerelateerd aan de primaire kredietvraag en aan de herziening van kredietopslagen op bestaande basisrenteleningen. Volgens de Autoriteit Woningcorporaties (AW) neemt de financiële ruimte van woningcorporaties toe. De prognoses wijzen erop dat de financiële ruimte de komende jaren verder groeit. De verwachting is dat dit een positief effect zal hebben op de investeringscapaciteit van de woningcorporaties.

De NWB Bank heeft in 2016 ruim 90% van de financieringsbehoefte van de waterschappen verzorgd. Deze kredietverlening betrof ruim € 1,5 miljard. Hiermee heeft de NWB Bank haar marktaandeel in deze sector verstevigd. Dit is in lijn met de doelstelling van de bank om bij haar aandeelhouders een dominante financieringsrol te vervullen. Uiteraard is dit alleen mogelijk door een zeer scherp prijsbeleid te hanteren. Het is de ambitie van de bank om deze dominante rol de komende jaren te behouden en zodoende invulling te blijven geven aan haar kerntaak richting haar aandeelhouders.

De verwachting is dat de financieringsbehoefte van de waterschappen de komende jaren op een hoog niveau blijft vanwege de investeringen in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Desondanks verwachten wij het komend jaar een lagere financiering aan waterschappen. Dit heeft te maken met het feit dat de wens om de bestaande leningenportefeuille te verlengen bij de meeste waterschappen de afgelopen twee jaar reeds is ingevuld. Idee bij dit type transactie is bestaande hoogrentende leningen vervroegd af te lossen en te vervangen door langerlopende rentevaste leningen met een lagere rente.

Uitbreiding kredietverlening

De afgelopen jaren heeft de bank haar kredietbeleid en productenaanbod verruimd om een steeds grotere rol te kunnen spelen ten behoeve van haar (semi-)publieke klanten en hiermee het overheidsbeleid te ondersteunen. De NWB Bank is thans ook actief op het gebied van exportfinanciering. Door langetermijnfinanciering met een EKG van de Nederlandse overheid beschikbaar te stellen aan commerciële partijen, speelt de bank in op de beperkte beschikbaarheid van aantrekkelijk geprijsde langetermijnexportfinanciering. De lagere financieringskosten verbeteren uiteraard de positie van de Nederlandse exporteurs. Zo heeft de bank het afgelopen jaar op deze wijze de bouw van een ziekenhuis door een Nederlandse partij in een ontwikkelingsland in zijn geheel gefinancierd.

Daarnaast speelt de bank een rol in de financiering van PPS-projecten. De bank heeft in 2016 haar PPS-portfolio succesvol uitgebreid met de financiering van drie nieuwe PPS-projecten; twee herfinancieringen van bestaande PPS-projecten en één project waarbij de NWB Bank de positie in de bankengroep van een operationeel PPS-project van een andere bank heeft overgenomen. Hiermee heeft de bank, als medefinancier, een aandeel van ruim 25% in accommodatie- en infrastructuurprojecten die door de Nederlandse centrale overheid de afgelopen 15 jaar openbaar zijn aanbesteed en tot financial close zijn gebracht. Ook voor de komende jaren is sprake van een gezonde pijplijn aan projecten.

PPS

In mei 2016 heeft de NWB Bank het N18 Groenlo-Enschede PPS-project gefinancierd. Dit betrof voor de NWB Bank de eerste financiering van een nog te bouwen PPS-project en is positief ontvangen in de markt. Het consortium (Dutch Infrastructure Fund en VolkerWessels is verantwoordelijk voor het ontwerp, de bouw, het onderhoud en de financiering van 27 kilometer nieuwe snelweg in het oosten van Nederland.

De NWB Bank heeft eveneens de nieuw te bouwen rechtbank in Amsterdam gefinancierd, met als enig aandeelhouder Macquarie Capital. Het project behelst het ontwerp, de bouw, het onderhoud en de financiering van de nieuwe Rechtbank Amsterdam, zoals aanbesteed door het Rijksvastgoedbedrijf in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie. De bouw en het onderhoud zullen worden verzorgd door een joint venture van Heijmans en Facilicom.

N18 PPS, bron: VolkerWessels

Rechtbank Amsterdam PPS, bron: KAAAN Architecten

De NWB Bank heeft ook twee projecten mogen herfinancieren, te weten het Delfluent PPS-waterzuiveringsproject, in opdracht van

Hoogheemraadschap Delfland, en het Hoge Raad PPS-project in opdracht van de joint venture BAM-PGGM. De structuur omvatte het aflossen van de bestaande financiers, de novering (en/of de afwikkeling) van verschillende bestaande derivaten en het verstrekken van een vastrentende lening. Beide projecten zijn reeds in operationele fase. Door de herfinanciering zijn de rentelasten, en daarmee de kosten voor het project en voor de (decentrale) overheid als gebruiker, verlaagd en vastgezet voor de resterende looptijd.

• **HET HERFINANCIERINGSPROCES VAN PPS-PROJECT HOGE RAAD IS, IN SAMENWERKING MET NWB BANK, ERG SUCCESVOL EN SOEPEL VERLOPEN. NWB BANK HEEFT ZICH HIER LATEN ZIEN ALS EEN FLEXIBELE EN CREATIEVE BANK DOOR BESTAANDE LENINGEN EN BIJBEHORENDE DERIVATEN TE CONVERTEREN NAAR ÉÉN VASTRENTENDE LENING EN DAARBIJ DE LASTEN VOOR HET PROJECT PERMANENT TE VERLAGEN.**

Maarten van der Bent, Project Finance Director, BAM

Delfluent PPS, bron: Delfluent Services B.V.

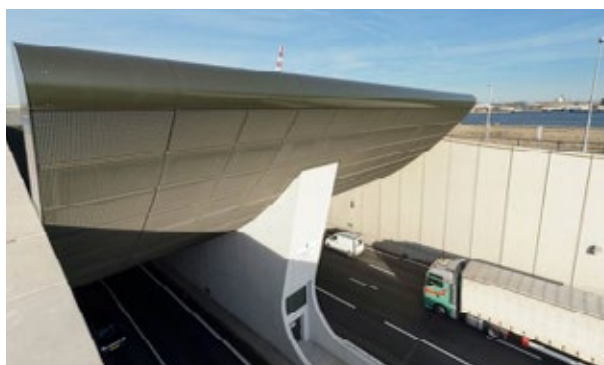

Hoge Raad PPS, bron: BAM / Claus en Kaan Architecten

In oktober 2016 heeft de NWB Bank het A27/A1 project gefinancierd. Het project behelst zowel de verbreding en aanpassing van verschillende wegdelen en knooppunten tussen enerzijds Utrecht Noord en knooppunt Eemnes (A27) en anderzijds tussen knooppunt Eemnes en Bunschoten-Spakenburg (A1), als het bijbehorende onderhoud. Bij dit project heeft de NWB Bank het consortium bestaande uit Heijmans, Fluor Infrastructure en 3i Infrastructure ondersteund. Tot slot is de NWB Bank in juli toegetreden als financier in het reeds operationele Coentunnel PPS-project. Het consortium, bestaande uit Besix Group, Dura Vermeer Group en TBI in combinatie met PMF Infrastructure Fund, is verantwoordelijk voor het onderhoud van onder andere elektrotechnische en mechanische systemen, wegdek en de structuren.

A27/A1 PPS, bron: Heijmans

Coentunnel PPS, bron: Rijkswaterstaat

Risicomanagement

Risicobeheer heeft een centrale plaats in de organisatie (zie ook toelichting op de jaarrekening 33 Risicomanagement). Risicobewustzijn is een belangrijk onderdeel van de bedrijfscultuur en komt tot uiting in de op soliditeit gerichte langetermijnstrategie van de bank. De organisatie is erop gericht risico's in een vroegtijdig stadium te onderkennen, te analyseren, verantwoorde grenzen vast te stellen en deze te bewaken. Het risicobeheer wordt gekenmerkt door het effectief inspelen op veranderende omstandigheden en het bieden van adequate kaders voor de activiteiten van de bank. Dit helpt de bank haar sterke financiële positie en zeer lage kostenstructuur te behouden.

De NWB Bank verstrekt voornamelijk kredieten aan overheden en aan instellingen die door de overheid worden gegarandeerd. Daarnaast wordt voor liquiditeitsdoeleinden een portefeuille rentedragende waardepapieren aangehouden met voornamelijk RMBS met NHG-garantie, obligaties van, of gegarandeerd door, Nederlandse overheden en *covered bonds* van Nederlandse banken. De afgelopen jaren heeft de bank haar kredietverlening gediversifieerd om zo in te kunnen spelen op de ontwikkelingen in het Nederlandse publieke speelveld. Een belangrijk nieuw product is de financiering van PPS-projecten. Mede in het licht hiervan heeft de bank geïnvesteerd in haar kennis van deze specifieke producten en sectoren, en in haar capaciteit op het gebied van kredietrisicomanagement. Zo heeft de bank deskundige medewerkers op dit terrein aangetrokken en risicobedoelingsraamwerken ontwikkeld. De NWB Bank heeft in 2016, net als in alle voorgaande jaren, niet te maken gehad met een kredietverlies.

Voor het afdekken van rente- en valutarisico's worden *swaps* afgesloten met financiële tegenpartijen. Voor de beheersing van het daaruit voortvloeiende tegenpartijrisico vindt dagelijkse collateraluitwisseling plaats conform de contractuele afspraken, vastgelegd in de zogenoemde *Credit Support Annex* (CSA). Voorts is de bank in mei 2016 overgegaan op *central clearing* voor rentederivaten, conform de *European Market Infrastructure Regulation* (EMIR-regelgeving). De overgang op central clearing voor 'standaard'

rentederivaten is verplicht per 21 december 2016 (met *backloading* per 21 mei 2016). De bank maakt niet alleen voor nieuwe derivatencontracten gebruik van central clearing, maar heeft ook een deel van haar bestaande portefeuille daarnaar overgebracht.

Met ingang van 1 oktober 2015 is de liquiditeitsnorm LCR van kracht geworden waarbij door DNB voor het Nederlandse bankwezen een norm van minimaal 100% verplicht is gesteld. De NWB Bank voldoet per ultimo 2016 aan de minimumvereisten voor zowel de LCR alsook voor de *Net Stable Funding Ratio* (NSFR), die nog niet van kracht is. De LCR en NSFR kwamen uit op respectievelijk 146% en 123% (in 2015 respectievelijk 134% en 117%). Naast de voortdurende aandacht van de bank voor het aanscherpen van het risicobeheer van de financiële risico's, zijn in 2016 ook verdere stappen gezet op het gebied van het beheer van niet-financiële risico's. Zo is er continue aandacht voor de aanscherping van de beheersing van risico's op het gebied van informatiebeveiliging, vooral waar het gaat om cybercrime. Ook heeft de bank haar *Customer Due Diligence* (CDD)-beleid herbeoordeeld tegen de achtergrond van ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving en vervolgens aangescherpt. Voorts heeft de bank een *self assessment* uitgevoerd voor het operationeel risicobeheer, mede met het oog op de wens om over te gaan op de zogenoemde *standardised approach* uit hoofde van toezicht. Als uitkomst daarvan heeft de bank de *governance* op dit terrein verstevigd met de inrichting van een *Operational Risk Committee* en de aanstelling van een ORM-manager. Ook is gewerkt aan een scenario-analyse, incidentenregistratie en het vaststellen van de risicobereidheid op dit terrein.

Risk governance

De strategie van de bank stelt hoge eisen aan het risicomanagement en de inrichting en handhaving van een adequate interne beheersing. De NWB Bank hanteert een organisatiebrede aanpak voor haar risicobeheersing en de controle daarop. Als belangrijk onderdeel van zijn toezichthoudende taak evalueert de raad van commissarissen, en in het bijzonder de risicocommissie van de raad, de beheersing van de

risico's die aan de uitvoering van het bankbedrijf zijn verbonden. Mede op basis van een aanbeveling van de ECB heeft de bank haar audit- en risicocommissie per augustus 2016 gesplitst in twee separate commissies: de auditcommissie en de risicocommissie.

De directie stelt de kaders voor het risicobeheer vast. Binnen deze kaders worden door de *Asset & Liability Committee* (alco) beslissingen genomen over de risico's van de bank. In de alco zijn de directie, treasury, public finance, risk management, finance & control en back office vertegenwoordigd. In 2016 is tevens een *Credit Committee* ingesteld, waarvan public finance, risk management, legal & compliance en de directie deel uitmaken. Dit in het licht van de eerder genoemde diversificatie van de kredietverlening van de bank. Tot slot is een Operational Risk Committee ingericht.

In overeenstemming met de Code Banken heeft de bank de hoogte van haar risicobereidheid vastgesteld. Hiermee is vastgelegd hoeveel, en op welke gebieden, de NWB Bank risico wenst te lopen bij het realiseren van haar strategische doelstellingen. De *risk appetite* wordt goedgekeurd door de raad van commissarissen. In 2016 heeft de bank haar *Risk Appetite Framework* (RAF) verbeterd, waarbij onder meer een duidelijker link tussen risk appetite en strategie is aangebracht, het *Risk Appetite Statement* (RAS) is vernieuwd en de vertaling van de RAS in risicoparameters en interne limieten is verhelderd.

Kapitaalmanagement

Het primaire doel van kapitaalmanagement is ervoor te zorgen dat er altijd wordt voldaan aan de interne doelstellingen en externe kapitaalvereisten, alsmede te waarborgen dat er voldoende kapitaal beschikbaar is om de strategie van de NWB Bank te ondersteunen.

Naast het bepalen van de minimumkapitaaleisen per risicosoort (kredietrisico, marktrisico, operationeel risico en concentratierisico) vormt de interne beoordeling van de kapitaaltoereikendheid, het *Internal Capital Adequacy Assessment Process* (ICAAP), een belangrijke activiteit van kapitaalmanagement. Onderdeel van het ICAAP is

het uitvoeren van stresstesten waarmee de robuustheid van de kapitalisatie op de proef wordt gesteld. Jaarlijks beoordeelt de toezichthouder de kwaliteit van de totstandkoming van het ICAAP in het SREP en gaat hierover met de bank in gesprek. Eind 2016 heeft de ECB de minimale vereiste CET 1-ratio voor de NWB Bank vastgesteld op 7%. Dit is de uitkomst van het jaarlijkse SREP. Deze minimale kapitaalseis van 7% omvat het wettelijke minimum van 4,5% (Pillar 1), een algemene kapitaalbuffer (*capital conservation buffer*) van 1,25% en een bankspecifieke Pillar 2 requirement van 1,25%. In de nieuwe door de ECB ingevoerde SREP-systematiek wordt ook een Pillar 2 guidance vastgesteld. Dit betreft een extra kapitaalbuffer die de ECB adviseert aan te houden, mede op basis van de uitkomst van de uitgevoerde EBA/ECB stresstest.

De NWB Bank voldoet met een CET 1-ratio van 50,5% ruimschoots aan de bovengenoemde risicogewogen kapitaalsvereisten. Daarnaast zal ook een niet-risicogewogen norm, de zogenoemde leverage ratio requirement, van kracht worden. In de conceptteksten voor de aanpassing van de CRR die de EC op 23 november 2016 heeft gepubliceerd, komt een proportionele toepassing van de leverage ratio-verplichting voor 'public development credit institutions' voor. Hieruit valt op te maken dat promotional banks als de NWB Bank onder deze definitie zouden moeten vallen. Op enkele punten is verdere verduidelijking hiervan noodzakelijk. Op basis van de voorgestelde invulling van de norm zou de bank nu reeds ruimschoots aan de beoogde leverage ratio vereiste van 3% voldoen; zonder deze proportionele invulling bedraagt de leverage ratio van de NWB Bank 2,3% eind 2016. In afwachting van de besluitvorming rond de aanpassing van de CRR is besloten niet verder te gaan met de uitgifte van AT1.

Toezicht

Sinds november 2014 valt het toezicht op de bank onder de directe verantwoordelijkheid van de ECB. De ECB voert het toezicht uit samen met De Nederlandsche Bank (DNB) als nationale bancaire toezichthouder in een zogenoemd Joint Supervisory Team (JST). De intensiteit van het toezicht is de afgelopen jaren toegenomen. Het is

van wederzijds belang dat het JST een goed begrip heeft van het specifieke profiel en bedrijfsmodel, alsmede het risicobeheer van de bank. Tevens zijn heldere en efficiënte communicatielijnen met de toezichthouder belangrijk. Ieder jaar worden de inzichten omtrent het risicoprofiel vanuit de toezichthouder, de externe accountant en de bank besproken. Mede op basis daarvan wordt het toezichtprogramma voor het komende jaar vastgesteld. Zo stond het afgelopen jaar een onderzoek naar de ict-organisatie van de bank op het programma.

Sinds 2014 beschikt de NWB Bank over een zogenoemd herstelplan. In het herstelplan beschrijft een bank welke maatregelen er genomen kunnen worden om in een financiële crisis overeind te blijven. Een dergelijk plan is voor iedere bank vereist. De NWB Bank vindt het belangrijk in dergelijke extreme omstandigheden goed na te denken over de crisismanagementorganisatie en de ter beschikking staande herstelmaatregelen. In 2015 is het plan ook daadwerkelijk getest in een simulatiesessie. Elk jaar wordt het herstelplan geactualiseerd mede op basis van de uitkomsten van het jaarlijkse SREP van de kapitalisatie en de liquiditeitspositie van de bank en de aanbevelingen van de ECB.

Naast het *Single Supervisory Mechanism* (SSM), waarbinnen het prudentiële toezicht op Europese banken wordt geregeld, omvat de oprichting van een bankenunie in Europa ook een tweede en derde pijler. De tweede pijler is het *Single Resolution Mechanism* (SRM), bestaande uit de *Single Resolution Board* (SRB) en de nationale resolutieautoriteiten, inzake het herstel en de afwikkeling van banken. De derde pijler is het *Deposit Guarantee Scheme* (DGS), waarin regels worden gesteld met betrekking tot de garantieverplichting van banken ten behoeve van depositohouders. Met de inwerkingtreding van de BRRD in 2015 heeft de bank nu ook te maken met de SRB, die verantwoordelijk is voor een ordelijk proces rond herstel en een eventuele afwikkeling van een bank. Daartoe dienen resolutieplannen en extra kapitaalsvereisten (*Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities*, of kortweg MREL) te worden vastgesteld. In 2016 heeft de bank wel aan de SRB

gerapporteerd en is wederom bijgedragen aan het *Single Resolution Fund*, maar is door de SRB nog geen nadere invulling gegeven aan de MREL en resolutieplanning. Er geldt een overgangsfase van vier jaar.

Den Haag, 16 maart 2017

Directie

Menno Snel

Lidwin van Velden

Frenk van der Vliet

4.0

VERSLAG VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

4.0

VERSLAG VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

Van de voorzitter

De bank heeft uitstekend gepresteerd in een concurrerende markt met uitzonderlijk lage rentes. De bank heeft vaste grond gekregen in de PPS-markt waarmee het haar financieringscapaciteit voor de investeringsagenda van de publieke sector heeft verbreed. Dit past in de strategie waarbij de NWB Bank haar klanten in de semipublieke sector centraal stelt.

Daarbij houdt zij een scherpe focus op goedkope financiering die is toegesneden op de behoeften van de sector. Toenemende aandacht gaat uit naar duurzame projecten die passen bij de maatschappelijke rol van haar klanten. De NWB Bank heeft daarbij een solide positie verworven als één van de grootste wereldwijde uitgevers van groene obligaties. Daarmee kan de bank een verschil maken.

De raad is tevreden met de resultaten van het afgelopen jaar, waarmee de sedert enkele jaren ingezette opgaande lijn is vastgehouden. De bank heeft een sterke kapitaalpositie in verhouding tot de beperkte risico's die de bank loopt en die goed beheerst worden. In Europees verband is de bank actief betrokken bij de discussie over een berekeningswijze van de leverage ratio die rekening houdt met het bijzondere karakter van promotional banks. De raad vertrouwt erop dat een positieve afronding van deze discussie binnen afzienbare tijd zal kunnen leiden tot hervatting van dividenduitkeringen aan de aandeelhouders die passen bij de soliditeit van de bank. De raad heeft waardering voor de wijze

waarop de betrekkelijk kleine organisatie goed weet te voldoen aan de uitgebreide rapportageverplichtingen en eisen van toezichthouder ECB/DNB. Naar aanleiding van gesprekken met de toezichthouder heeft de raad besloten de werkzaamheden van het audit- en risicocommissie onder te brengen in twee separate commissies. Daarmee wordt recht gedaan aan het toegenomen belang van adequate risicobeheersing en de vergrote aandacht voor niet-financiële risico's.

De NWB Bank financiert ruim een derde van de publieke investeringsagenda. Daarmee levert de bank een belangrijke bijdrage aan de verwezenlijking van maatschappelijke doelstellingen. Duidelijk is dat in de komende jaren een intensivering van de publieke investeringen nodig zal zijn om de Nederlandse economie duurzaam te versterken, met name door financiering van de duurzame energietransitie en klimaatadaptatie.

De bank participeert actief in de discussie rond versterking van het Nederlandse investeringspotentieel. De raad denkt samen met de directie graag mee welke rol de NWB Bank daar in kan vervullen. Op het gebied van duurzaamheid en klimaatbeleid ligt er een natuurlijke rol voor de bank. Tegelijkertijd is behoud van een laag risicoprofiel essentieel voor het business model van de bank.

De raad heeft over belangrijke lopende zaken nauw contact gehouden met de aandeelhouders, waaronder de waterschap-aandeelhouders en het

ministerie van Financiën. Aandeelhouders zijn bijgepraat over de discussie rond de vormgeving van de financiering van de nationale investeringsagenda. Daarbij staat continuïteit van de financiering van de waterschappen, sedert de Watersnoodramp van 1953 georganiseerd in een eigen Waterschapsbank, voorop. In het afgelopen jaar heeft het Wetterskip Fryslân de raad in Leeuwarden ontvangen. Dat vormde een goede gelegenheid om kennis te nemen van de plannen van het waterschap en zo voeling te houden met de bijdrage die de bank daaraan kan leveren.

Afscheid werd genomen van Ron Walkier die zich een kwart eeuw (waarvan sinds 2008 als voorzitter van de directie) met verve heeft ingezet voor de bank. De raad is verheugd als opvolger Menno Snel te hebben kunnen aantrekken. Menno heeft als bewindvoerder bij het Internationale Monetair Fonds en in zijn daaraan voorafgaande loopbaan bij het ministerie van Financiën en APG relevante ervaring opgedaan. Tevens is de raad erkentelijk voor de waarneming door Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet van het voorzitterschap in de periode die viel tussen het aftreden van Ron in april en het aantreden van Menno in september. De raad dankt de organisatie voor haar inzet in het achterliggende jaar.

Age Bakker

Toezicht

Verslag toezichttaken raad van commissarissen

De raad van commissarissen is in de verslagperiode achttmaal in vergadering bijeen geweest, waarvan zeven reguliere vergaderingen en één strategiesessie.

De raad van commissarissen werkt overeenkomstig de *Supervisory Board Charter*. In 2016 is het reglement van de raad van commissarissen geactualiseerd op basis van onder meer de *Guidelines Corporate governance principles for banks* van het *Basel Committee on Banking Supervision* (BCBS). Reguliere agendapunten bij de vergaderingen waren de ontwikkelingen op de

financiële markten, de ontwikkelingen van de balans en de resultaten, de kredietverlening, de funding, hybride kapitaal, ECB-toezicht, het risicobeheer, het verslag van de externe accountant, het strategisch beleid, het dividend- en reserveringsbeleid, de algemene vergadering van aandeelhouders, het jaarverslag en het halfjaarbericht, de beleidsnota, de begroting, corporate governance, de naleving insiderregeling, permanente educatie, evaluatie functioneren raad van commissarissen, het rooster van aftreden, de rapportages van de internal audit department (iad) en de verslagen van de auditcommissie, risicocommissie en de remuneratie- en benoemingscommissie.

Als toezichthoudend orgaan heeft de raad van commissarissen zijn taak in het verslagjaar goed kunnen vervullen en daarbij zijn vertrouwen uitgesproken in het gevoerde beleid. De directie heeft de raad van commissarissen toereikend voorzien van actuele informatie en waar nodig geconsulteerd over het te voeren beleid. Bijzondere aandacht is gegeven aan de hierna beschreven onderwerpen.

ECB-toezicht

In het afgelopen jaar heeft de ECB diverse onderwerpen aan de orde gesteld, die de directie heeft besproken met de raad van commissarissen. Deze onderwerpen waren onder meer het ICAAP (*Internal Capital Adequacy Assessment Process*), ILAAP (*Internal Liquidity Adequacy Assessment Process*), het SREP-besluit, de introductie van *Pillar 2 capital requirement and guidance*, het *Recovery Plan*, en de beoordeling van de *Pillar 3 disclosure* en wijzigingen in regelgeving betreffende *Capital requirements* (CRR/CRD IV) en het *resolution framework* (BRRD/SRM). De raad heeft met de directie de tijd genomen zich deze onderwerpen eigen te maken en spreekt waardering uit voor de professionele wijze waarop de betrekkelijk kleine organisatie van de bank aan de uitgebreide toezichteisen weet te voldoen. De raad heeft zich ervan vergewist dat de vastgestelde processen en plannen passen bij de nagestreefde soliditeit van de bank en dat ze het businessmodel van de bank ondersteunen. Ook worden de verbeterpunten die uit

de discussie met de toezichthouder naar voren komen, voldoende in vergaderingen besproken.

Ook de opvolging van de bevindingen van de ECB, alsmede de uitkomsten van nieuwe ECB-onderzoeken werden besproken. Zo vond in 2015 een ECB-onderzoek plaats naar *Risk Governance and Appetite* (RIGA). Dit betrof een sectorbreed onderzoek. De NWB Bank heeft op basis van de bevindingen uit dit onderzoek per augustus 2016 de splitsing in een auditcommissie en een risicocommissie doorgevoerd. Het RIGA-onderzoek concludeerde dat de NWB Bank haar risk governance goed geborgd heeft. Een aantal aandachtspunten zijn benoemd, zoals het inruimen van voldoende tijd tussen commissie en voltallige raadsvergaderingen, en zijn inmiddels door de bank opgevolgd. In 2016 heeft de ECB onder meer een *IT deep-dive* onderzoek verricht.

Risicomanagement

In 2016 heeft de raad van commissarissen, in het kader van de beoordeling van de kapitaaltoereikendheid en het solvabiliteitsbeheer, het ICAAP en ILAAP 2016 beoordeeld. Ook heeft de raad het vernieuwde RAF besproken en goedgekeurd. Een belangrijk onderdeel van de RAF vormt het RAS.

Met ingang van 1 januari 2015 dienen alle banken verplicht over een herstelplan (Recovery Plan) te beschikken, waarin vermeld staat hoe een bank na een ernstige stress-situatie een herstel kan realiseren. In het herstelplan zijn triggers afgesproken waarop actie wordt ondernomen en geëscaleerd kan worden naar het crisismanagementteam. In 2016 is het herstelplan weer geactualiseerd. De belangrijkste aanpassingen, waaronder de recovery triggers, zijn eerst in de risicocommissievergadering besproken, waarna deze in de commissarissenvergadering zijn goedgekeurd. De aanpassingen, die passen bij de prudente wijze waarop de bank op stress-situaties wil zijn voorbereid, zijn mede ingegeven door de aanbevelingen van de ECB/DNB.

Opzet en werking interne risicobeheersing

De opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen worden regulier besproken in de audit- en risicocommissies. Dit jaar is specifiek aandacht besteed aan de opzet van het operationeel risicobeheer binnen de bank. De raad van commissarissen is, net als de directie, van oordeel dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen naar behoren hebben gefunctioneerd. Deze geven een redelijke mate van zekerheid dat de financiële verslaggeving van de NWB Bank geen onjuistheden van materieel belang bevat.

Kapitaal

Teneinde per 1 januari 2018 te kunnen voldoen aan een verwachte leverage ratio-verplichting van 3% is de NWB Bank in 2015 gestart met het aantrekken van hybride kapitaal (achtergestelde leningen). Dit in aanvulling op de volledige reservering van de winst met ingang van 2011.

Op 23 november 2016 publiceerde de Europese Commissie (EC) voorstellen met wijzigingen in de regelgeving omtrent de Capital requirements (CRR/CRD IV), waaronder een wijziging in de berekeningswijze van de leverage ratio voor *public development credit institutions*. De bank ziet haar business model van een *promotional bank* bevestigd in deze definitie. De aangepaste berekeningswijze zou de leverage ratio van de NWB Bank naar een niveau ruim boven de minimale eis brengen. Hangende deze EC-voorstellen, heeft de bank besloten voorlopig geen verdere uitgiftes van hybride kapitaal (Additional Tier 1) te doen.

Beloning(sbeleid) directie

De raad van commissarissen heeft in 2016 de langetermijn variabele beloning over 2012 van de directie, de variabele beloning van de directie over 2015 en het prestatiecontract 2016 vastgesteld binnen het door de algemene vergadering vastgestelde beloningsbeleid. In het prestatiecontract zijn als langetermijnindicatoren onder meer opgenomen: behoud van de sterke positie van de bank in de markt en behoud van de uitstekende credit rating van de bank.

Werving en selectie

In 2016 heeft de raad van commissarissen twee nieuwe kandidaten als commissaris voor de bank geworven ter opvolging van Else Bos en Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst. In de jaarlijkse algemene vergadering van 26 april 2016 is Manfred Schepers benoemd ter vervulling van de vacature die ontstaan was door het aftreden van Else Bos. Per de algemene vergadering, te houden op 20 april 2017, zal Frida van den Maagdenberg voorgedragen worden ter opvolging van Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst.

Albertine van Vliet-Kuiper, lid van de raad van commissarissen sinds november 2012, heeft aangegeven dat zij geen gebruik zal maken van een eventuele herbenoemingstermijn vanaf 2017. Derhalve ontstaat er een vacature voor een kandidaat in de raad van commissarissen. De aandeelhouder-waterschappen hebben conform hun aanbevelingsrecht op deze vacature (statuten, artikelen 18.2 en 18.3) een aantal kandidaten aangedragen. Uit deze voorgedragen kandidaten heeft de selectiecommissie van de raad van commissarissen een kandidaat gekozen als opvolger. De NWB Bank verwacht in de loop van 2017 de kandidaat formeel te kunnen voordragen voor benoeming in een nader te bepalen buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders.

Personeel en organisatie

De bestaande personeelsvertegenwoordiging (pvt) is opgeheven en per januari 2016 is er een ondernemingsraad (or) ingesteld. Zowel de voorzitter van de raad van commissarissen als de voorzitter van de remuneratie- en benoemingscommissie hebben ieder een vergadering van de or bijgewoond.

Charters

Ter opvolging van de BIS Guidelines Corporate governance principles for banks d.d. juli 2015 van het BCBS, heeft de NWB Bank in 2016 haar bestaande reglementen van de raad van commissarissen, directie, auditcommissie, risicocommissie en remuneratie- en benoemingscommissie nogmaals getoetst, en daar

waar noodzakelijk aangepast. In aanvulling hierop heeft de ECB in juni 2016 een *supervisory statement* gepresenteerd inzake *governance and risk appetite*. Dit supervisory statement is de uitkomst van het RIGA-onderzoek dat de ECB in 2015 bij significante banken, waaronder de NWB Bank, heeft uitgevoerd. De aanbevelingen uit het RIGA-onderzoek bij de bank, waaronder de splitsing van de audit- en risicocommissie in twee separate commissies, binnen de bank zijn reeds opgevolgd.

Op 8 december 2016 heeft de *Monitoring Commissie Corporate Governance Code* de herziene Nederlandse Corporate Governance Code gepubliceerd. Deze herziene Code is op 1 januari 2017 in werking getreden. De bank lijkt op grote lijnen reeds in overeenstemming met de herziene Code te opereren. Zo is eerder al besloten de maximale benoemingstermijn van commissarissen te beperken tot 8 jaar. De raad zal bezien of nadere aanpassingen gewenst zijn in het licht van de herziene Code.

Met de aanpassingen in 2016 stelt de bank haar reglementen (hierna te noemen 'charters') van de raad van commissarissen, directie, auditcommissie, risicocommissie en remuneratie- en benoemingscommissie alleen nog beschikbaar in het Engels. De charters zijn beschikbaar via de website.

Realisatie ondernemingsdoelstellingen

Jaarlijks wordt de beleidsnota van de directie besproken. Eind 2016 zijn de beleidsdoelen van 2016 geëvalueerd en de beleidsdoelen voor 2017 vastgesteld. Bij de jaarlijkse beoordeling van het functioneren van de directie wordt de realisatie van de ondernemingsdoelstellingen meegenomen. Tot deze doelstellingen behoorden onder meer een evaluatie van de strategie van de NWB Bank, implementatie central clearing, behoud van de ratings gelijk aan de Nederlandse Staat, realisatie normrendement en realisatie MVO-doelstellingen. De doelstellingen van de directie voor 2016 zijn grotendeels behaald.

Strategie en risico's

In september 2016 hebben de directie en raad van commissarissen zich tijdens een aparte sessie met de strategie van de NWB Bank beziggehouden. In deze strategiesessie zijn onder meer de leverage ratio-verplichting en het dividendbeleid van de bank, de publieke discussie rond een nationale investeringsinstelling, alsmede de diversificatie van de kredietverlening van de bank besproken. De bank zet haar strategie van prudente diversificatie voort met het oogmerk de semipublieke sector zo goed mogelijk te bedienen.

De auditcommissie en risicocommissie, die in het verslagjaar voor het eerst als separate commissies opereerden, houden zich in het bijzonder bezig met het toezicht op de financiële ontwikkeling van de bank respectievelijk de adequate werking van de interne risicobeheersing van de bank. Aan de hand van verslagen van de vergaderingen rapporteren de voorzitters van de auditcommissie en risicocommissie rechtstreeks aan de plenaire raad.

Financiële verslaggeving

De opzet van het interne financieel kwartaalverslag is herzien, waarbij meer specifiek aandacht wordt besteed aan alle risicocategorieën waaraan de bank bloot staat. Dit verslag wordt elk kwartaal uitgebreid besproken in de vergaderingen van de auditcommissie en risicocommissie en vervolgens in de plenaire raad. Het verslag bevat tevens highlights van de directie, waarin zij haar mening geeft over de financiële ontwikkelingen van de bank.

Verhouding met aandeelhouders

In 2016 heeft er één informeel overleg plaatsgevonden met de aandeelhouders van de NWB Bank. Onderwerpen van gesprek waren onder andere de stand van zaken bij de bank aangaande de resultaten, de regelgeving, het dividendbeleid en de leverage ratio-verplichting, kennismaking met Menno Snel, het rapport Kremers/ non-paper Investerings- en Ontwikkelingsinstelling Nederland (ION), stand van zaken selectieproces

waterschapscommissaris, learning by doing vanuit aandeelhouders en vanuit de raad van commissarissen en de remuneratie van de commissarissen.

MVO

De raad van commissarissen hecht eraan dat de NWB Bank een juiste invulling geeft aan haar MVO-beleid. MVO betekent voor de NWB Bank het combineren van haar doelstellingen als promotional bank met een proactieve houding om positieve effecten teweeg te brengen op sociaal-, milieu- en economisch gebied. Zo heeft de NWB Bank in 2016 – evenals in eerdere jaren – een succesvolle Waterobligatie (Green Bond) uitgegeven, nu ook voor het eerst in dollars.

De uitgifte van waterobligaties onderstreept de rol van de bank als robuuste en duurzame financiële partner van de Nederlandse publieke sector.

Van het MVO-beleid is verslag uitgebracht op pagina 54 van dit jaarverslag.

Verslag commissies

Auditcommissie en risicocommissie

De audit- en risicocommissie is in het afgelopen boekjaar zesmaal bijeen geweest in het bijzijn van de directie en de interne accountant. De externe accountant was aanwezig bij vijf van de zes vergaderingen van de audit- en risicocommissie. Mede op basis van een aanbeveling van de ECB heeft de bank haar audit- en risicocommissie per augustus 2016 gesplitst in twee separate commissies, de auditcommissie en de risicocommissie. De bank heeft ervoor gekozen om twee aparte commissies in te stellen met dezelfde samenstelling van commissarissen, echter met verschillende voorzitters. De commissies werken overeenkomstig de *Audit Committee Charter* en *Risk Committee Charter*. Er heeft ook separaat overleg plaatsgevonden tussen de audit- en risicocommissie en de interne accountant en separaat met de externe accountant.

Gedurende het verslagjaar is in de auditcommissie in het bijzonder aandacht besteed aan de effecten van de lage geld- en kapitaalmarktrenteniveaus en aan de ruime liquiditeitsposities in de markt. De lage rente had invloed op onder andere het collateral management van de derivatenposities en mede daardoor verlengde de balans aanzienlijk. Het managen van de risico-ongewogen leverage ratio en de daaruit voortvloeiende kapitaalmanagement vraagstukken zijn in alle vergaderingen aan de orde geweest. Tegelijkertijd heeft de auditcommissie kunnen constateren dat - in lijn met het beleid - de gevoeligheid van het resultaat voor mutaties in de rente aanmerkelijk geringer is.

In de risicocommissie is specifiek aandacht besteed aan de rapportage van *soft controls* in het licht van verhoogde aandacht voor cultuur en gedrag. Ook werd er meer aandacht gewijd aan operational risk management, compliance (met name klantintegriteit en -belang) en kredietrisico, onder andere in verband met de toegenomen portefeuilles PPS en *Risk-Weighted Assets* (RWAs).

Jaarlijks terugkerende onderwerpen zijn: de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt, de kwartaalresultaten, de (half)jaarcijfers, het dividend- en reserveringsbeleid, funding, fund transfer pricing, de begroting, RAF/RAS, ICAAP/ILAAP, diverse stress-scenario's (incl. ECB), risk management en de rapportages van de externe en de interne accountant. In 2016 kwamen verder de volgende specifieke onderwerpen aan de orde: ECB-toezicht, hybride kapitaal, Corep- en Finrep- rapportageverplichtingen voortvloeiend uit de CRD IV-richtlijn, opvolging ECB-aanbevelingen aangaande SREP, aanpassing kader operationeel risicomanagement, transitieproces naar nieuwe externe accountant, auditplan, *three lines of defence*-onderzoek, trilateraal overleg, rapportage soft controls, update herstelplan, uitkomst Systematische Analyse Integriteitsrisico's van DNB, SREP-besluit, MREL, ECB-assessment Pillar 3-disclosure, rapport Oliver Wyman/Kremers, Audit Committee Charter, Risk Committee Charter, ALCO Charter, Credit Committee Charter, Internal Audit Charter.

Voorts is het verslag van de externe accountant inclusief de management letter over het verslagjaar 2015 en over het halfjaar 2016 behandeld. De bevindingen van de externe accountant met betrekking tot de financiële ontwikkelingen, de financiële verslaggeving en de jaarrekeningcontrole zijn besproken.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De remuneratie- en benoemingscommissie heeft driemaal vergaderd in het afgelopen boekjaar. De volgende onderwerpen zijn aan de orde geweest: het beloningsbeleid directie, vergelijking beloningen directie/medewerkers, remuneratievoorstel raad van commissarissen, de langetermijn variabele beloning van de directie 2012, de variabele beloning van de directie over 2015, het aangepaste prestatiecontract 2016 en het prestatiecontract directie 2017, het remuneratierapport 2015, 'Toekomstgericht Bankieren', en de permanente educatie 2017.

Daarnaast zijn de leden van de remuneratie- en benoemingscommissie intensief betrokken geweest bij de werving- en selectieprocedures van de nieuwe voorzitter van de directie en de opvolging van de commissarissen Else Bos, Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst en Albertine van Vliet-Kuiper.

De remuneratie- en benoemingscommissie werkt overeenkomstig de *Remuneration and Appointment Committee Charter*.

Remuneratiebeleid

Voor een nadere toelichting, zie het remuneratierapport op pagina 98 van dit jaarverslag.

Interne organisatie

Samenstelling directie en raad van commissarissen

Samenstelling directie

De samenstelling van de directie van de NWB Bank is weergegeven op pagina's 10 en 11 van dit jaarverslag. De verdeling man/vrouw in de directie is thans 67/33%. Hoewel de wettelijke bepaling ten aanzien van de evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen per 1 januari 2016 is komen te vervallen, streven zowel de directie als de raad van commissarissen naar een samenstelling van ten minste 30% mannen en ten minste 30% vrouwen.

De voorzitter van de directie, Ron Walkier, is per de algemene vergadering van 26 april 2016 afgetreden. Menno Snel is in dezelfde vergadering benoemd als zijn opvolger per 1 september 2016. In de tussenliggende periode hebben Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet gezamenlijk de taken van de voorzitter van de directie waargenomen, waarbij Lidwin van Velden functioneerde als waarnemend voorzitter van de directie.

Samenstelling raad van commissarissen: gegevens

De samenstelling van de raad van commissarissen van de NWB Bank is weergegeven op pagina's 12 tot en met 14 van dit jaarverslag.

Samenstelling raad van commissarissen: profielschets, competenties en diversiteit

Om ervoor te zorgen dat de raad van commissarissen van de NWB Bank te allen tijde naar behoren is samengesteld, wordt bij de benoeming rekening gehouden met de aard van de onderneming, haar activiteiten en de gewenste diversiteit, deskundigheid en achtergrond van de commissarissen. Commissarissen moeten oog hebben voor (internationale) sociale, economische, politieke en overige ontwikkelingen relevant voor de NWB Bank, en in staat zijn deze te beoordelen.

De raad van commissarissen bestaat momenteel uit zes leden, waarbij de verhouding man/vrouw 67/33%

bedraagt. Voor de raad van commissarissen is een algemene profielschets opgesteld, die een richtlijn biedt voor de samenstelling van de raad van commissarissen en de benoeming van zijn leden. Naast een algemene profielschets wordt voor elke vacature in de raad van commissarissen een individuele profielschets opgesteld, passend binnen het algemene profiel, voor de dan beoogde nieuwe commissaris. Er wordt gestreefd naar diversiteit en evenwicht in de samenstelling, waarbij leeftijd, geslacht, expertise en maatschappelijke achtergrond een rol spelen. De huidige samenstelling van de raad van commissarissen wordt als evenwichtig, deskundig en divers beoordeeld. Met de beoogde benoeming van commissaris Frida van den Maagdenberg per 20 april 2017, zal de raad van commissarissen bestaan uit vier mannen en twee vrouwen. De vacature voor de zevende commissaris zal in de loop van het jaar worden vervuld. Age Bakker is voorzitter en Maurice Oostendorp is vice-voorzitter van de raad.

Voor de commissarissen Age Bakker, Petra van Hoeken, Maurice Oostendorp en Manfred Schepers geldt dat zij uitgebreide financiële expertise, een bancaire achtergrond, kennis van de internationale geld- en kapitaalmarkten en kennis van risicobeheer hebben. De andere leden, Peter Glas en Albertine Van Vliet-Kuiper, beschikken in ruime mate over bestuurlijke ervaring en ervaring op het gebied van overheidsbeleid en over een netwerk binnen het overheidsbestuur. Met de voorgenomen benoeming per de algemene vergadering van 20 april 2017 zal Frida van den Maagdenberg algemene bestuurlijke ervaring in de semipublieke sector, kennis van financiën en ict met zich meebrengen, waarmee een evenwichtige en gediversifieerde samenstelling van de raad wordt gehandhaafd.

Door de diversiteit in samenstelling van de raad van commissarissen wordt bewerkstelligd dat de individuele leden met hun specifieke kennis en ervaring complementair zijn aan elkaar en het collectief een evenwichtige representatie is van door de raad van commissarissen van de NWB Bank benodigde kennis en ervaring.

Samenstelling commissies

Auditcommissie en risicocommissie

De audit- en risicocommissie is per augustus 2016 gesplitst in een auditcommissie en een risicocommissie. Beide commissies bestaan uit ten minste drie leden en een voorzitter. De commissies hebben momenteel dezelfde samenstelling van commissarissen, echter met verschillende voorzitters.

De auditcommissie bestaat uit Maurice Oostendorp, voorzitter, Age Bakker, Petra van Hoeken en Manfred Schepers. De risicocommissie bestaat uit Petra van Hoeken, voorzitter, Age Bakker, Maurice Oostendorp en Manfred Schepers.

De commissarissen zullen deze opzet na een jaar evalueren. De interne accountant zal zowel de vergaderingen van de auditcommissie als de risicocommissie bijwonen. De externe accountant zal de vergaderingen van de auditcommissie bijwonen, en ten minste eens per jaar de risicocommissie bijwonen.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De leden van de remuneratie- en benoemingscommissie zijn: Peter Glas, voorzitter, Age Bakker en Albertine van Vliet-Kuiper. De beoogde opvolger van Albertine van Vliet zal naar verwachting in de loop van het jaar benoemd kunnen worden. Na haar voorgenomen benoeming als commissaris per 20 april 2017, zal Frida van den Maagdenberg zitting nemen in de remuneratie- en benoemingscommissie. Alle leden hebben vanuit een verschillende achtergrond voldoende kennis en ervaring op het gebied van remuneratiebeleid en benoemingen. Peter Glas is voorzitter van de commissie. Menno Snel heeft als voorzitter van de directie een 'standing invitation' voor het bijwonen van de vergaderingen van de commissie.

Kwaliteitsborging toezicht

Zelfevaluatie

De Code Banken vereist, dat naast de jaarlijkse evaluatie, het eigen functioneren van de raad van commissarissen

eens in de drie jaar onder onafhankelijke begeleiding plaatsvindt. Dit heeft de bank verankerd in de Supervisory Board Charter. In 2015 heeft de raad van commissarissen zijn eigen functioneren onder onafhankelijke externe begeleiding geëvalueerd. Begin 2017 heeft de raad zijn eigen functioneren geëvalueerd aan de hand van een online evaluatietool. In deze evaluatie zijn onder meer de volgende elementen beoordeeld:

- de inrichting en samenstelling van de raad
- het functioneren van de voorzitter
- de diverse rollen als toezichthouder, 'werkgever' van directie en adviseur
- de interactie binnen de raad, tussen de raad en directie en tussen de raad en derden/stakeholders

Uit het rapport van de zelfevaluatie is onder meer naar voren gekomen dat de raad met zijn huidige omvang over ruim voldoende en actuele kennis beschikt en een goede balans weet te vinden tussen zijn controlerende en adviserende taken. Hierbij is opgemerkt dat de focus nog meer mag worden gelegd op zijn adviserende rol naar zowel de directie als de organisatie. De omvang van de raad wordt als efficiënt beoordeeld, met name in het licht van de balans tussen zijn controlerende en adviserende rol. Er is een goede interactie tussen de raad van commissarissen en de directie.

Evenals vorig jaar focust de raad zich op een goede verdeling tussen de korte- en langetermijnstrategie waarbij de voortgang van de strategie wederom nauwlettend gevolgd dient te worden. De formele inrichting en voorbereiding van de vergaderingen is goed verzorgd en de voorzitter faciliteert optimale participatie van de leden van de raad. Qua interne organisatie dient de raad meer zicht te krijgen op ict en hrm-gerelateerde onderwerpen (meer specifiek op het opvolgingspotentieel binnen de bank). In 2016 heeft de raad zijn agenda geherstructureerd waardoor marktontwikkelingen en klantrelaties standaard geagendeerd worden in de vergaderingen. Met de ingezette lijn van vooroverleg voorafgaand aan de plenaire rvc-vergaderingen, tracht de raad in de plenaire vergadering ook niet-geagendeerde onderwerpen bespreekbaar te maken, zoals niet-financiële zaken.

Educatie

In het kader van permanente educatie voor de raad van commissarissen en directie zijn in 2016 wederom presentaties door externe en interne deskundigen verzorgd. Thema's waren central clearing, market and clients, resolution and regulatory developments in European banking supervision en Fintech/Blockchain. Naast deze presentaties volgen commissarissen op eigen verzoek externe cursussen, afhankelijk van deskundigheid en ervaring. De effectiviteit van de permanente educatie wordt jaarlijks geëvalueerd. Beoogde nieuwe commissarissen volgen voor hun benoeming een intern georganiseerd introductieprogramma, waarbij aandacht is voor algemene financiële, sociale en juridische zaken, de financiële verslaggeving, de specifieke aspecten van de NWB Bank en haar ondernemingsactiviteiten en de verantwoordelijkheden van de commissaris.

Onafhankelijkheid

De raad van commissarissen is van oordeel dat de raad zodanig is samengesteld, dat de leden ten opzichte van elkaar en de directie in staat zijn onafhankelijk en kritisch te opereren. In dit verband geldt dat één commissaris, Petra van Hoeken, bestuurder is van Rabobank waarmee de NWB Bank een duurzame en significante relatie onderhoudt. In de algemene profielschets voor de samenstelling van de raad van commissarissen en de benoeming van zijn leden zijn hieraan eisen gesteld. Naast de vereisten in de algemene profielschets dient een nieuw lid van de raad te voldoen aan specifieke criteria zoals opgenomen in een individuele profielschets. De raad van commissarissen bevordert een onafhankelijk optreden door diversiteit in zijn samenstelling.

Informatie inwinnen

De raad van commissarissen heeft de mogelijkheid om informatie in te winnen bij externe deskundigen, als de uitoefening van zijn functie hierom vraagt. Zo raadpleegt de raad in voorkomende gevallen de externe accountant van de NWB Bank. De raad heeft in 2016 externe bureaus ingeschakeld voor het aantrekken van een nieuwe directievoorzitter en nieuwe commissarissen.

In het kader van permanente educatie worden interne en externe deskundigen geraadpleegd. Informatie wordt ook ingewonnen middels het bijwonen van vergaderingen van de or.

Melden tegenstrijdige belangen

De commissarissen en directieleden hebben al hun nevenfuncties bekendgemaakt bij de NWB Bank. In het verslagjaar heeft zich geen mogelijk tegenstrijdig belang voorgedaan.

Interne accountant

Het hoofd van de iad is bij alle vergaderingen van de auditcommissie en risicocommissie aanwezig geweest. Voorts hebben de auditcommissie en risicocommissie separaat overleg met de interne accountant en de externe accountant. Daarin komen de onderlinge verhoudingen ter sprake, evenals bevindingen en eventuele knelpunten in het afgelopen jaar. De iad legt zijn bevindingen in het verslagjaar vast in kwartaalverslagen, die worden besproken in de vergaderingen van de auditcommissie en risicocommissie. Daarnaast wordt het jaarlijkse auditplan van de iad gepresenteerd. De raad van commissarissen laat zich hierover informeren door de auditcommissie en risicocommissie en ziet erop toe dat aan de aanbevelingen van de iad gevolg wordt gegeven.

Externe accountant

Naast de interne accountant is ook de externe accountant aanwezig bij alle vergaderingen van de auditcommissie en ten minste één vergadering van de risicocommissie. Voorts heeft separaat overleg plaatsgevonden tussen de auditcommissie, risicocommissie, het hoofd iad en de externe accountant. In dit overleg komen aandachtspunten expliciet aan de orde, evenals de onderlinge verhoudingen.

Conform de benoeming door de algemene vergadering op 23 april 2015 is EY vanaf het boekjaar 2016 de nieuwe controlerend externe accountant. KPMG heeft als externe accountant de jaarrekening van de NWB Bank gecontroleerd vanaf het boekjaar 2007 tot en met het boekjaar 2015.

Huishouding

Herbenoeming bestuurder en commissaris

In de algemene vergadering van 26 april 2016 zijn de volgende (her)benoemingen goedgekeurd: de benoeming van Menno Snel als voorzitter van de directie, de benoeming van Manfred Schepers als lid van de raad van commissarissen en de herbenoeming van Age Bakker als voorzitter van de raad van commissarissen.

In de te houden algemene vergadering van 20 april 2017 zal de opvolging van commissaris Albertine van Vliet-Kuiper geagendeerd worden. Albertine van Vliet is 4 jaar commissaris geweest. Zij heeft kenbaar gemaakt geen gebruik te zullen maken van een eventuele herbenoemingstermijn. De raad van commissarissen dankt Albertine van Vliet voor haar uitstekende beschouwende rol en haar scherp gevoel voor belangen en verhoudingen tussen stakeholders.

Albertine bekleedde een commissarissenzetel waarvoor de "aandeelhouder-waterschappen" een aanbevelingsrecht hebben. De selectiecommissie van de raad van commissarissen heeft uit de voordracht van drie kandidaten, inmiddels een kandidaat gekozen als opvolger van Albertine van Vliet. De bank verwacht in de loop van 2017 de opvolging van deze kandidaat formeel te kunnen bekrachtigen in een nader te bepalen buitengewone algemene vergadering.

In de te houden algemene vergadering van 20 april 2017 zullen eveneens de herbenoeming van Maurice Oostendorp als lid van de raad van commissarissen en de herbenoeming van Lidwin van Velden als lid van de directie geagendeerd worden.

Aanwezigheid

Het aanwezigheidspercentage van de raad van commissarissen en zijn commissies bedraagt 97%.

Naleving principes Corporate Governance

De raad van commissarissen en de directie zijn verantwoordelijk voor een goede corporate governance structuur van de vennootschap en de naleving daarvan. Onderdeel hiervan is de toepassing van de Code Banken. Voor de naleving van de Code Banken door de NWB Bank wordt graag verwezen naar het overzicht Naleving principes Code Banken.

De overige corporate governance-onderwerpen zijn opgenomen in het hoofdstuk Corporate governance op pagina 46 van dit jaarverslag.

Dankwoord

Directie en medewerkers van de NWB Bank hebben zich in het verslagjaar 2016 wederom enorm ingezet op alle fronten. De raad van commissarissen dankt hiervoor alle medewerkers en directie en spreekt zijn waardering uit voor de behaalde resultaten.

Den Haag, 16 maart 2017

Raad van commissarissen

Age Bakker
Maurice Oostendorp
Peter Glas
Petra van Hoeken
Manfred Schepers
Albertine van Vliet-Kuiper

5.0

CORPORATE
GOVERNANCE

5.0

CORPORATE GOVERNANCE

Als bank van en voor de publieke sector heeft de NWB Bank een bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid. In termen van corporate governance betekent dit voor de bank soliditeit en transparantie in het ondernemingsbestuur, met oog voor de belangen van alle stakeholders. De NWB Bank past in dit kader de Nederlandse Corporate Governance Code toe, de Code Banken en de Gedragsregels uit het pakket 'Toekomstgericht Bankieren' van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB).

De raad van commissarissen en de directie zijn verantwoordelijk voor een goede corporate governance structuur bij de NWB Bank en de naleving daarvan.

Nederlandse Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code bevat principes en bestpractice-bepalingen die de verhoudingen reguleren tussen de directie, de raad van commissarissen en de (algemene vergadering van) aandeelhouders. De code is van toepassing op bepaalde Nederlandse beursvennootschappen. De NWB Bank is geen beursvennootschap en heeft derhalve geen wettelijke verplichting om de Nederlandse Corporate Governance Code toe te passen. Toch past de NWB Bank de code toe, met inachtneming van het specifieke kenmerk van de bank, dat de aandelen uitsluitend in handen kunnen zijn van de Nederlandse Staat, waterschappen en andere publiekrechtelijke rechtspersonen. De principes en de bestpractice-bepalingen met betrekking tot de one-tier bestuursstructuur en de certificering van aandelen, zijn buiten beschouwing gelaten

vanwege de two-tier structuur van de bank en het gegeven dat de aandelen van de bank niet gecertificeerd zijn. Verder heeft de NWB Bank geen beleid vastgesteld voor bilaterale contacten met aandeelhouders. Aangezien de NWB Bank uitsluitend aandelen op naam kent, zijn de aandeelhouders van de bank bekend. Er wordt een aandeelhoudersregister bijgehouden met de namen en adressen van de aandeelhouders, de datum van verkrijging van de aandelen en het op ieder aandeel gestorte bedrag. De bank onderhoudt gedurende het jaar rechtstreeks contact met haar aandeelhouders en/of hun vertegenwoordigers. Het beleid is op dit punt niet geformaliseerd. Ook is het principe en zijn de bestpractice-bepalingen met betrekking tot de informatievervalsing aan en de logistiek van de jaarlijkse algemene vergadering, niet geformaliseerd.

De Monitoring Commissie Corporate Governance Code heeft in december 2016 de herziene Corporate Governance Code gepubliceerd. De herziene code is op 1 januari 2017 in werking getreden. De belangrijkste vernieuwingen zijn het centraal stellen van langetermijnwaardecreatie

en de introductie van cultuur als onderdeel van een goede corporate governance. Daarnaast is een aantal onderdelen van de Corporate Governance Code geactualiseerd, zoals het functioneren van de raad, de interne risicobeheersings- en controlesystemen en de melding van misstanden en onregelmatigheden. In 2017 zal de NWB Bank de herziene Corporate Governance Code verder beoordelen en waar nodig implementeren.

Toekomstgericht Bankieren

Het pakket Toekomstgericht Bankieren bestaat uit drie onderdelen: het Maatschappelijk Statuut, de Code Banken en de Gedragsregels. Het Maatschappelijk Statuut beschrijft de rol die banken in de samenleving willen vervullen en de gedeelde waarden van de bancaire sector. De Code Banken borgt een goed bestuur binnen alle Nederlandse banken en legt principes vast voor integere en beheerste bedrijfsvoering en principes over goed risicobeleid en de inrichting van de directie en raad van commissarissen. De Gedragsregels bevatten regels voor medewerkers ten aanzien van integere en zorgvuldige uitoefening van zijn of haar beroep.

Code Banken

De Code Banken is een vorm van zelfregulering. De code is van toepassing op Nederlandse banken. De Code Banken beoogt een bijdrage te leveren aan het vertrouwen in banken door de samenleving. De principes van de code benadrukken daarom het belang van een beheerste en integere bedrijfsvoering van banken. De Code Banken bevat de volgende onderdelen:

- beheerste en integere bedrijfsvoering
- principes voor de directie en de raad van commissarissen
- een adequaat risicobeleid
- adequate auditprocessen
- een zorgvuldig, beheerst en duurzaam beloningsbeleid

Voor de naleving van de Code Banken door de NWB Bank wordt verwezen naar het overzicht Naleving principes Code Banken.

Comply-or-explain-statement Code Banken

De NWB Bank onderschrijft het belang van het Maatschappelijk Statuut en de Code Banken ten volle en leeft de principes van de code na.

Gedragsregels en bankierseed

De bankierseed (met de daaraan verbonden Gedragsregels en het tuchtrechtsysteem) wordt sinds 1 april 2015 afgelegd door alle medewerkers en bepaalde externe adviseurs. De bankierseed is een persoonlijke verklaring van de (externe) medewerker, die afgelegd moet worden tegenover een persoon in hogere functie. Na het afleggen van de eed of belofte moet de (externe) medewerker in het bijzijn van de persoon in hogere functie de op papier gestelde eed of belofte ondertekenen. De (externe) medewerkers zijn door het afleggen van de bankierseed en de ondertekening ervan onderworpen aan de Gedragsregels en het tuchtrecht. De Gedragsregels bestaan uit de volgende elementen:

- integriteit en zorgvuldigheid
- zorgvuldige belangenafweging
- belang van de klant centraal stellen
- naleving van de wet- en regelgeving en gedragscodes
- geheimhouding van vertrouwelijke informatie
- openheid en eerlijkheid over eigen gedrag en het kennen van de eigen verantwoordelijkheid voor de samenleving
- een bijdrage leveren aan het vertrouwen van de samenleving in de bank

Toelichting

De volgende paragrafen bevatten een toelichting op overige aandachtsgebieden op het gebied van corporate governance. Daarbij is vermeld of, en zo ja op welke wijze, in de verslagperiode 2016 stappen zijn gezet ten opzichte van 2015.

Ondernemingsraad

In januari 2016 is de or opgericht. De or werkt overeenkomstig het reglement or. Dit reglement bevat onder meer regels over de samenstelling,

zittingsduur, verkiezing en werkwijze. De or komt in principe maandelijks bijeen. De bijeenkomsten van de or worden ook gebruikt als informeel contactmoment om informatie uit te wisselen met de afdeling hrm. Er is afgesproken dat in beginsel vier bijeenkomsten per jaar zullen plaatsvinden tussen de or en een directielid. Bij twee van de totaal drie or-vergaderingen met een directielid in 2016, is een afvaardiging van de raad van commissarissen aanwezig geweest.

Beheerste en integere bedrijfsvoering

De NWB Bank hecht sterk aan haar reputatie van een solide en integere bank voor de overheid. Checks & balances en integriteit zijn binnen het beheersysteem van de bank belangrijke aandachtsgebieden. De NWB Bank wil dat de medewerkers tegenover haar klanten en investeerders geen twijfel laten bestaan over het feit dat zij met een gerust hart van de diensten van de bank gebruik kunnen maken, dan wel hun gelden veilig bij de bank kunnen onderbrengen. Daarbij zijn de directieleden en commissarissen zich ook bewust van hun voorbeeldfunctie voor alle medewerkers van de bank.

Gedrag en cultuur

De directie bevordert verantwoord gedrag en een gezonde cultuur.

In 2016 is aandacht besteed aan de positieve aspecten van de betrokken en open organisatiecultuur van de NWB Bank, alsmede de potentiële risico's die deze organisatiecultuur met zich meebrengt. Aandachtspunten zijn een onderlinge kritische houding en het naar buiten gericht zijn door de medewerkers van de bank. De afdeling hrm heeft op die onderwerpen de organisatiebrede workshop 'NWB Bank als invloedrijker team' georganiseerd.

Klantbelang centraal

De NWB Bank speelt een belangrijke rol in de financiële dienstverlening binnen de Nederlandse publieke sector en kan die rol optimaal vervullen als de samenleving, in het bijzonder de klant, vertrouwen heeft in de organisatie en de integriteit waarmee de bank ten opzichte van haar relaties opereert. Bewust, betrokken en betrouwbaar

zijn dan ook de kernwaarden van de NWB Bank. De bank verwacht van medewerkers dat zij deze kernwaarden bij de uitoefening van hun functie uitdragen.

Accountmanagement voor kredietrelaties en productontwikkeling hebben een hoge prioriteit. Bij het relatiebeheer van de NWB Bank staat het overbruggen van het kennisverschil tussen publieke sector en financiële wereld centraal. Dit kennisverschil wordt overbrugd door middel van het organiseren van educatieve relatiedagen en het participeren (als spreker) op seminars. Op individueel klantniveau vindt de kennisoverbrugging plaats middels relatiebezoeken. Daarnaast is de bank alert op (markt)ontwikkelingen en de (veranderende) behoeften van klanten en speelt daar waar mogelijk op in met het aandragen van oplossingen, al dan niet in de vorm van nieuwe producten.

De relaties van de NWB Bank worden met de nieuwsbrief 'NWB Bank Publieke Sector Actueel' op de hoogte gesteld van actuele ontwikkelingen in de publieke sector.

Compliance en integriteit

De compliancefunctie is belegd bij de afdeling legal & compliance. De compliancefunctie is gericht op het bevorderen van, en (doen) toezien op, de naleving van bestaande wet- en regelgeving, alsmede de interne procedures en gedragsregels die relevant zijn voor de integriteit en de daarmee samenhangende reputatie van de organisatie. Het terrein van compliance omvat gedragsgerelateerde risicocategorieën.

Als onderdeel van het jaarlijkse auditplan verricht de iad *compliance audits*. Daarbij wordt niet alleen getoetst of de bank voldoet aan de bestaande relevante wet- en regelgeving en interne procedures en gedragsregels, maar wordt ook nagegaan of deze procedures en gedragsregels effectief zijn en op de juiste wijze worden toegepast in de organisatie.

In 2016 is het screeningsbeleid voor medewerkers, externen en stagiair(e)s aangepast.

Raad van commissarissen

Algemeen

De raad van commissarissen werkt overeenkomstig de Supervisory Board Charter. In 2016 is het reglement van de raad van commissarissen geactualiseerd en alleen nog beschikbaar in het Engels, vandaar de benaming Supervisory Board Charter. De charter bevat onder meer regels ten aanzien van de samenstelling, taakverdeling en werkwijze. Daarnaast bevat deze charter bepalingen omtrent tegenstrijdig belang en de omgang met de directie en de aandeelhouders.

Met de Supervisory Board Charter wordt uitvoering gegeven aan de toepasselijke bepalingen in onder andere de Capital Requirements Regulation (575/2013) (CRR), de Wet op het financieel toezicht (Wft), de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft 2014 (Rbb), de Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen (Wbfo), Guidelines Corporate governance principles for banks, de Nederlandse Corporate Governance Code en het pakket Toekomstgericht Bankieren.

Commissies

De raad van commissarissen heeft uit zijn midden een auditcommissie, risicocommissie en remuneratie- en benoemingscommissie samengesteld. Naar aanleiding van een aanbeveling uit een themaonderzoek Risk Governance and Appetite van de ECB, is de audit- en risicocommissie in de loop van 2016 gesplitst in de auditcommissie en de risicocommissie.

Audit- en risicocommissie

De taak van de auditcommissie en de risicocommissie is de besluitvorming van de raad van commissarissen voor te bereiden. De auditcommissie werkt overeenkomstig de Audit Committee Charter en de risicocommissie overeenkomstig de Risk Committee Charter.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De raad van commissarissen heeft een remuneratie- en benoemingscommissie ingesteld die onder andere als taak heeft bepaalde voorstellen te doen aan de raad van commissarissen, het beloningsbeleid te

evalueren, rechtstreeks toezicht te houden op de beloning van het senior management (inclusief de leidinggevende controlefuncties binnen de bank) en het remuneratierapport voor te bereiden. Deze commissie werkt overeenkomstig de Remuneration and Appointment Charter.

Profiel

Er is een algemene profielschets opgesteld met als doel een richtlijn te bieden voor de samenstelling van de raad van commissarissen en de benoeming van zijn leden. Er wordt gestreefd naar diversiteit in de samenstelling. De profielschets is in lijn met de eisen uit de Nederlandse Corporate Governance Code. Naast de algemene profielschets wordt voor elke vacature in de raad van commissarissen een individuele profielschets opgesteld. De individuele profielschets moet binnen de algemene profielschets passen. Hoewel de wettelijke bepaling ten aanzien van de evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen per 1 januari 2016 is komen te vervallen, streven de raad van commissarissen en de directie naar ten minste 30% mannen en ten minste 30% vrouwen in zijn en haar samenstelling. Op dit moment is de verhouding man/vrouw in de raad van commissarissen 67/33%.

Directie

Benoeming en samenstelling

Het bestuur van de NWB Bank is in handen van de directie, die uit drie leden bestaat. De algemene vergadering benoemt de leden van de directie, op voordracht van de raad van commissarissen, voor een periode van vier jaar. De verschillende verantwoordelijkheden van de directieleden zijn vermeld op de website en op pagina's 10 en 11 van dit jaarverslag. De verdeling man/vrouw in de directie is 67/33%.

Managing Board Charter

Voor de werkwijze van de directie is de Managing Board Charter opgesteld. In 2016 is het reglement van de directie geactualiseerd en alleen nog beschikbaar in het Engels, vandaar de benaming Managing Board Charter. De Managing Board Charter bevat onder

meer regels met betrekking tot de taakverdeling, werkwijze en besluitvorming. Daarnaast bevat de charter bepalingen ten aanzien van gedrag en cultuur, de omgang met en de wijze van informatieverschaffing aan de raad van commissarissen, het beloningsbeleid en tegenstrijdig belang. Met deze charter wordt tevens uitvoering gegeven aan de toepasselijke bepalingen in onder andere de CRR, de Wft, de Rbb, de Wbfo, de Guidelines Corporate governance principles for banks, de Nederlandse Corporate Governance Code en het pakket Toekomstgericht Bankieren.

Permanente educatie

De NWB Bank acht permanente educatie van directieleden en leden van de raad van commissarissen van groot belang. In dat kader zijn in 2016 presentaties door externe deskundigen en een medewerker verzorgd. De thema's van deze presentaties waren central clearing, verkenning van markt en klant, resolution and regulatory developments in European banking supervision en Fintech/Blockchain. Daarnaast hebben de directieleden diverse (internationale) conferenties, workshops en seminars gevolgd, onder meer op het gebied van Europees banktoezicht, securitisatie, governance voor banken en MREL.

Beoogde nieuwe commissarissen en directieleden volgen een introductieprogramma, waarbij in ieder geval aandacht wordt besteed aan algemene financiële, sociale en juridische zaken, de financiële verslaggeving, de specifieke aspecten van de NWB Bank en haar ondernemingsactiviteiten en de verantwoordelijkheden van een commissaris of directielid.

Audit

De iad, die onafhankelijk opereert binnen de NWB Bank, controleert en toetst zorgvuldig, deskundig en objectief de beheersing van de risico's die samenhangen met de (bedrijfs)activiteiten. Daarnaast adviseert de iad over de toereikendheid van organisatie-inrichting en risicobeheersing. De iad werkt overeenkomstig de *Internal Audit Charter*. Deze charter bevat onder

meer regels met betrekking tot de missie, opdracht, onafhankelijkheid en objectiviteit en deskundigheid en integriteit.

Het hoofd van de iad rapporteert aan de voorzitter van de directie en heeft tevens een rapportagelijijn naar de voorzitter van de auditcommissie. Het hoofd van de iad woont de vergaderingen van de auditcommissie en de risicocommissie bij. De externe accountant woont ook de vergaderingen van de auditcommissie bij en tenminste eens per jaar een vergadering van de risicocommissie. In 2016 heeft twee keer een trilateraal overleg plaatsgevonden met de externe accountant en de toezichthouder DNB en de ECB. Dit is in lijn met de Code Banken. Tijdens dit overleg vindt uitwisseling van inzichten plaats op het gebied van het risicoprofiel van de bank, de planning van activiteiten en de uitkomsten van de werkzaamheden.

Op verzoek van de directie kan de iad, als niet-stemmend lid, participeren in stuurgroepen van strategisch belang zijnde projecten. Daarnaast ondersteunt de iad de organisatie bij het invoeren van en het rapporteren over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Voorts gaat de iad na of alle aspecten van het *Global Reporting Initiative* (GRI) worden meegenomen in de MVO-verslaggeving en ziet erop toe dat deze gebaseerd is op de interne materialiteitsanalyse.

Beloningsbeleid

Het beloningsbeleid voor directie en medewerkers is in overeenstemming met de CRR, de Wbfo, de Rbb en de Nederlandse Corporate Governance Code. Het beloningsbeleid is goedgekeurd door de raad van commissarissen en wordt tweejaarlijks geëvalueerd met de remuneratie- en benoemingscommissie. De algemene vergadering stelt het beloningsbeleid voor de directie vast. Een nadere toelichting op het beloningsbeleid voor directie en medewerkers is opgenomen in het Remuneratierapport van dit jaarverslag.

Overige aspecten corporate governance

In 2016 heeft de NWB Bank de Guidelines Corporate Governance principles for banks van het Basel Committee on Banking Supervision verder beoordeeld en waar nodig geïmplementeerd.

In control-statement

De directie is van mening dat in het verslagjaar de interne risicobeheersings- en controlesystemen naar behoren hebben gewerkt. Deze geven een redelijke mate van zekerheid dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat. De verdere onderbouwing van het in control-statement is opgenomen in de paragraaf risk governance van het directieverslag en de paragraaf risicomanagement van de jaarrekening.

Verantwoordelijkheidsverklaring

De directie verklaart dat, voor zover haar bekend, de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de activa, de passiva, de financiële positie en de winst van de bank. Daarnaast verklaart de directie dat, voor zover haar bekend, het directieverslag een getrouw beeld geeft van de bank omtrent de toestand op de balansdatum, de gang van zaken gedurende het boekjaar, waarvan de gegevens in de jaarrekening zijn opgenomen en dat in het directieverslag de wezenlijke risico's waarmee de bank wordt geconfronteerd zijn beschreven.

Den Haag, 16 maart 2017

Directie

Menno Snel
Lidwin van Velden
Frenk van der Vliet

6.0

MAATSCHAPPELIJK
VERANTWOORD
ONDERNEMEN

6.0

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Als promotional bank, die zich richt op maatschappelijke meerwaarde, heeft de NWB Bank andere belangen en waarden dan puur commerciële partijen. Op basis van haar kernwaarden (bewust, betrokken en betrouwbaar) heeft de NWB Bank haar MVO-beleid gekoppeld aan vier thema's. Deze vloeien voort uit de algemene doelstellingen van de bank, zijn daarmee consistent en dragen zo bij aan het realiseren hiervan.

Algemeen

Dit komt terug in de door de bank gekozen MVO-thema's:

- financiële expertise delen met de publieke sector
- duurzaam en betrokken financieren
- duurzaam en maatschappelijk opereren
- integer en transparant handelen

Economische activiteit en energieverbruik zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Voor de productie en distributie van alle goederen en diensten is energie nodig. Om de klimaatverandering tegen te gaan, is een grootschalige energietransitie nodig. Overheden en publieke instellingen in Nederland spelen een belangrijke rol bij de omschakeling naar een circulaire economie. De Nederlandse overheid heeft zich ten doel gesteld in 2020 14% en in 2023 16% van de verbruikte energie duurzaam op te wekken. Dit komt neer op een jaarlijkse besparing van het energieverbruik met gemiddeld 1,5% en een realisatie van een energiebesparing van 100 petajoule per 2020. Deze afspraken zijn gemaakt met marktpartijen, lokale overheden en maatschappelijke instellingen en zijn vastgelegd in het Energieakkoord.

De klanten van de NWB Bank vervullen niet alleen een cruciale rol bij het behalen van de doelen van het Energieakkoord, maar lopen veelal voorop bij de realisatie van deze doelen en kennen in de meeste gevallen een vergaande ambitie op dit vlak. Zo zijn de waterschappen, naast koplopers op het gebied

van klimaatadaptatie en –mitigatie, ook koploper in het beperken van het eigen energieverbruik en het zelf duurzaam opwekken van energie. Met de zelf opgewekte energie voorzagen de waterschappen in 2015 al voor 30% in de eigen energiebehoefte. Zij hebben als ambitie dat dit aandeel in 2020 40% bedraagt, om zo snel mogelijk daarna energieneutraal zijn.

De woningcorporaties bezitten ruwweg een derde van de Nederlandse woningvoorraad. Voor nieuwbouw wordt steeds vaker het ‘nul op de meter’-concept gehanteerd en worden materialen uit afgebroken huizen gebruikt. Voor de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad geldt, dat investeringen nog niet altijd economisch rendabel zijn. Desondanks verdubbelde tussen 2011 en 2014 het door woningcorporaties geïnvesteerde bedrag en daalde het energieverbruik in corporatiewoningen. In alle gevallen geldt, dat de energietransitie geld kost en financiering vergt.

De missie van de NWB Bank als promotional bank is haar klanten van zo gunstig mogelijke financiering te voorzien en haar innovatieve vermogen aan te wenden om zo de maatschappelijke kosten voor publieke voorzieningen in Nederland zo laag mogelijk te houden. Hieronder vallen ook de kosten van de energietransitie. De goede kredietwaardigheid van de NWB Bank, die tot uitdrukking komt in de hoogste ratings AAA/Aaa (Standard & Poor's/Moody's), stellen de bank in staat zich goedkoop te financieren in de internationale geld- en kapitaalmarkten. Deze gunstige financiering komt ten goede aan de klanten van de NWB Bank en onze gezamenlijke ambities om te komen tot een circulaire economie.

Ontwikkelingen in 2016

Waterobligaties

Na twee eerdere succesvolle uitgiftes van Waterobligaties in 2014 en 2015 heeft de NWB Bank ook in 2016 een Waterobligatie uitgegeven. Dit keer betrof het een 10-jaars USD 1 miljard uitgifte die later in het jaar, in verband met aanhoudende vraag vanuit de markt, is verhoogd tot USD 1,25 miljard. Met een totaal uitstaand volume van € 2,6 miljard aan uitgegeven groene obligaties, staat de NWB Bank op de vijfde plaats binnen de groep van SSA (Supranational, Sub-sovereign and Agency) emittenten.

De Waterobligaties hebben een listing aan de Luxembourg Green Exchange (LGX). De uitgifte van deze Waterobligaties onderstreept de rol van de NWB Bank als een robuuste en duurzame financiële partner voor de Nederlandse publieke sector. Door middel van de uitgifte van deze Waterobligaties blijft de NWB Bank nieuwe investeerders aantrekken en vergroot zij het marktbereik voor groene obligaties. In aanvulling op de traditionele investeringsafwegingen, zoals investeringsveiligheid en op risico afgestemde opbrengsten, is een groot deel van de obligaties door investeerders gekocht vanwege hun interesse om klimaatvriendelijke projecten te steunen binnen hun investeringsmandaat.

Opbrengsten van de Waterobligaties zijn bestemd voor financieringen aan de Nederlandse waterschappen. De waterschappen, met tezamen zo'n 11.000 werknemers, zijn verantwoordelijk voor overstromingspreventie, waterbeheer en waterkwaliteit. De waterschappen zorgen ervoor dat we, ondanks zeespiegelstijging en hogere waterafvoer in rivieren, veilig kunnen blijven wonen,

werken en recreëren. Zij gaan daarbij met de tijd mee en passen innovatieve oplossingen toe om het werk beter, slimmer, duurzamer en goedkoper uit te voeren. Gebruik van zelf opgewekte energie, nuttige toepassing van restwarmte en herwonnen grondstoffen, zonnepanelen en windmolens zijn inmiddels een onlosmakelijk onderdeel van het werk van de waterschappen. Om te zorgen dat hun infrastructuur ondanks alle uitdagingen voor zijn gestelde taken blijft staan, investeren de waterschappen jaarlijks € 1,3 miljard. Een groot deel van deze investeringen wordt met leningen gefinancierd, waarvan het overgrote deel door de NWB Bank wordt verstrekt. De Waterobligaties dragen daarmee bij aan de prestaties die de waterschappen met hun investeringen leveren. De klimaatvoetafdruk van de waterschappen is in de periode 2011-2013 met 4% afgenomen en in de jaren 2013-2015 met maar liefst 16%.

Een nadere toelichting op de Waterobligatie is gegeven in de [Green Bond Newsletter](#) van de NWB Bank. In 2016 is door de NWB Bank gewerkt aan een 'social bond' ter financiering van kredieten aan de sociale woningbouw. Naar verwachting zal dat in 2017 resulteren in de uitgifte van een eerste 'Affordable Housing Bond'.

Samenwerking Europese Investeringsbank (EIB)

De EIB en de NWB Bank hebben eind 2016 opnieuw een leningsovereenkomst getekend van € 250 miljoen. De EIB stelt dit bedrag beschikbaar aan de NWB Bank, die vervolgens € 500 miljoen zal investeren in verduurzaming van sociale woningbouw en het helpen van de waterschappen bij het realiseren van hun ambities op het vlak van de circulaire economie. De lening is een vervolg op de eerdere samenwerking en waarmee gedurende 2016 € 800 miljoen aan projecten op het gebied van sociale woningbouw, milieu, kenniseconomie en de watersector zijn gefinancierd. Deze samenwerking tussen de twee promotional banks is erop gericht om de publieke sector in Nederland van nog aantrekkelijkere financiering te kunnen voorzien. Via de leningen van de EIB biedt de NWB Bank ook kleinere projecten en klanten, die anders hiervoor niet in aanmerking zouden komen, de gelegenheid te profiteren van goedkope EIB-financiering. Dit betekent dat ze minder besteden aan rentebetalingen, hetgeen onder meer moet bijdragen aan projecten van waterschappen en het betaalbaar houden van de sociale woningbouw.

6 DE NWB BANK HEEFT EEN VERGELIJKBARE STRATEGIE ALS HET AANKOMT OP HET BEREIKEN VAN KLEINERE PROJECTEN. HOEWEL DE EIB QUA VOLUME DE GROOTSTE MULTILATERALE FINANCIËLE INSTELLING TER WERELD IS, ZIJN WE EEN RELATIEF KLEINE ORGANISATIE. OM KLEINERE PROJECTEN TE BEREIKEN WERKEN WE DUS ALTIJD SAMEN MET LOKALE INTERMEDIAIRS. WE BOUWEN VOORT OP EEN UITSTEKENDE SAMENWERKING DIE EIND 2014 IS BEGONNEN EN DIE VOOR € 800 MILJOEN AAN KLEINE PUBLIEKE INVESTERINGEN IN NEDERLAND OP GANG HEEFT GEBRACHT. 9

Vicepresident Pim van Ballekom van de EIB

Waterinnovatieprijs

De Unie van Waterschappen en de NWB Bank reiken elk jaar de Waterinnovatieprijs uit aan innovatieve projecten die passen bij de taken van de waterschappen: waterveiligheid, schoon water, voldoende water en waterbewustzijn. Dit jaar waren er 160 inzendingen. Ruim 4.000 mensen stemden via www.waterinnovatieprijs.nl voor de Publieksprijs, een record in de geschiedenis van de Waterinnovatieprijs. Een deskundige jury, met deelname van de NWB Bank, onder leiding van Lidewijde Ongerling, secretaris-generaal van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, prees de winnaars vooral om hun omgevingsbewuste aanpak en oog voor duurzaamheid.

Intentieverklaring Nederlands Investerings Agentschap

Het NIA en de NWB Bank hebben in oktober een intentieverklaring getekend. Zowel het NIA als de NWB Bank beoogt de realisatie van maatschappelijke en overheidsdoelstellingen dichterbij te brengen door het maatschappelijke investerings- en financieringsvermogen te versterken. Het NIA draagt bij aan maatschappelijk gewenste investeringen effectief en efficiënt tot stand te brengen, in het bijzonder in de risicovolle fases als de markt het nog niet oppakt. Zij bevorderen daarmee een optimale aansluiting bij het Europese Investeringsplan en de financieringsmogelijkheden van de EIB en het Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI). De NWB Bank kan haar (bancaire) financiële kennis en expertise delen, alsmede eventuele aanvullende financieringsmogelijkheden bieden via de balans van de NWB Bank.

Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO)-convenant

Eind oktober hebben de overheid, de NWB Bank en 12 andere Nederlandse banken, de NVB en een aantal stakeholders, het IMVO-convenant voor de bankensector ondertekend. Het convenant is gericht op het verkleinen van de risico's op mensenrechtenschendingen in internationale waardeketens. Het convenant is een goed voorbeeld van de wijze waarop de bankensector de dialoog met haar stakeholders verder vormgeeft. De NWB Bank draagt door naleving van het convenant bij aan een vergroting van de impact van de bankensector op de handhaving van de mensenrechten. De toepassing van het convenant kan voor de NWB Bank relevant zijn bij projectfinanciering.

Transparantiebenchmark

Op het gebied van duurzaam Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen hanteert de NWB Bank hoge standaarden en streeft zij de doelstellingen uit het MVO-beleid na. De NWB Bank ziet het belang van een grotere transparantie en meer verantwoording naar de buitenwereld. Zo heeft de bank ook in 2016 deelgenomen aan de Transparantiebenchmark. De Transparantiebenchmark is een initiatief van het ministerie van Economische Zaken en de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants. Dit is een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar de MVO-verslaggeving in de jaarverslagen van de grote ondernemingen en Staatsdeelnemingen in Nederland. In 2016 zijn de criteria voor de Transparantiebenchmark opnieuw verder aangescherpt, maar de NWB Bank heeft zich binnen deze benchmark weten te handhaven in de kopgroep op plaats 35 (2015: 31) op een totaal van 483 deelnemers. Binnen de financiële sector is een negende plaats behouden. De doelstelling om binnen de top 10 procent van de deelnemers te blijven is daarmee ook dit jaar weer gerealiseerd. Verder rapporteert de NWB Bank op MVO-gebied op basis van het GRI-raamwerk. Het is de ambitie om met behulp van GRI te blijven rapporteren en de monitoring van, en sturing op, de hierbij behorende prestatie-indicatoren verder te optimaliseren.

NWB Fonds

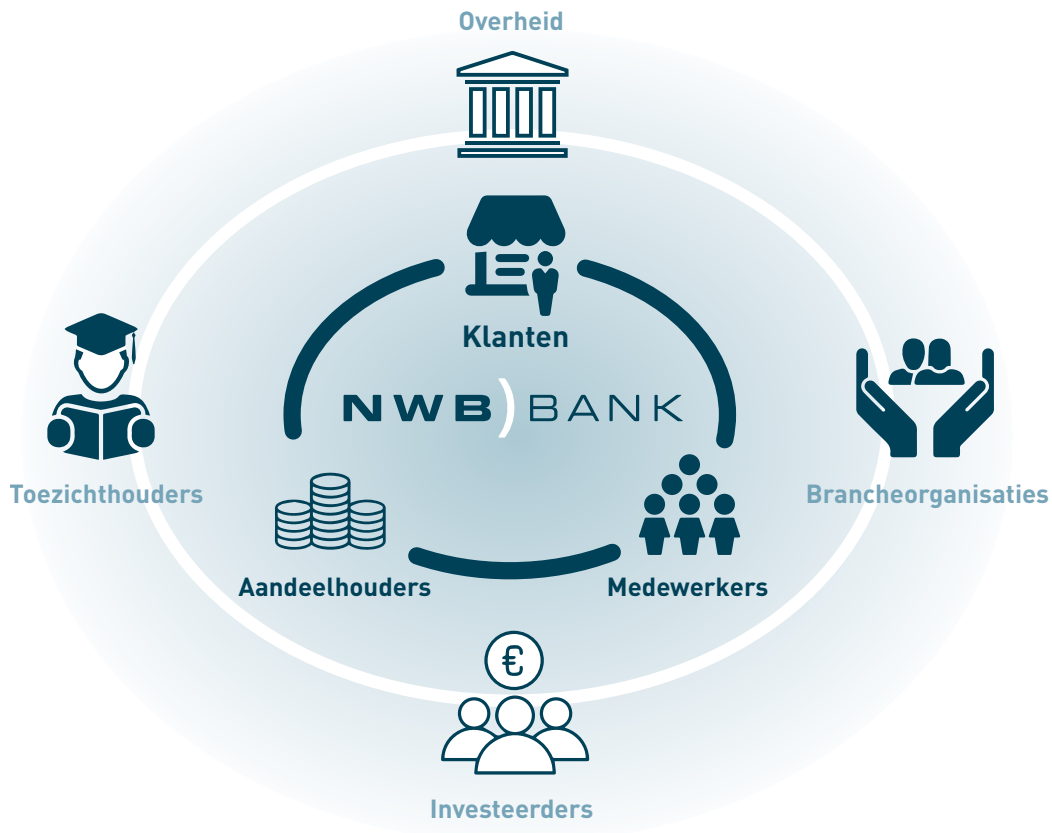
In de pers verschenen in november 2016 artikelen met een negatieve ondertoon over de internationale activiteiten van de waterschappen en het NWB Fonds. De bank is het niet eens met de kritiek. Waterschappen wordt gevraagd internationaal kennis en expertise te delen, vanwege de goede reputatie van Nederland en de waterschappen op het gebied van waterbeheer. Zij doen dit onder de vlag van Dutch Water Authorities, in beperkte mate en met beperkte middelen en daar waar de waterschapsbesturen meerwaarde zien in de samenwerking. Het kan gaan om het adviseren van medeoverheden over waterbeheer, financiering en duurzaam beheer en onderhoud. Daarnaast gaat het ook om het ondersteunen van handelsmissies van het Rijk en het Nederlandse bedrijfsleven, met als doel extra opdrachten voor het bedrijfsleven te realiseren, of om inzet van expertise bij rampenpreventie of rampenbestrijding. De internationale inzet van waterschappen is zeer beperkt ten opzichte van het uitvoeren van hun kerntaken, en betreft met name inzet in menskracht. Er is een financiële bijdrage beschikbaar voor internationale activiteiten van de waterschappen uit de rente op het vermogen van het NWB Fonds. Het fonds bevat een bedrag van totaal € 20,5 miljoen, dat in de loop der jaren vanaf 2006 is gedoneerd door de NWB Bank. De jaarlijkse renteopbrengst daarvan is circa € 0,8 miljoen. Het NWB Fonds heeft de ANBI-status en voldoet aan de daarbij gestelde eisen voor transparantie. Volgens het treasuryreglement van het NWB Fonds moet het vermogen – zoals bij elk vermogensfonds – in stand blijven. Dit betekent dat het geld niet bedoeld is voor investeringen in projecten, maar dat alleen de rente-inkomsten mogen worden aangewend. Om te voorkomen dat bij aanhoudende lage rente de doelstelling van het fonds niet meer verwezenlijkt kan worden, is binnen de statuten en het treasuryreglement gekozen voor een door de NWB Bank uitgegeven 'Additional Tier 1' lening.

Energietransitie financieringsfaciliteit

In de tweede helft van 2016 is de overheid een pilot gestart voor de energietransitie financieringsfaciliteit (ETFF). Deze faciliteit heeft als doel om de, in het Nationaal Energieakkoord overeengekomen ambities inzake de energietransitie door verstrekking van risicodragend vermogen, te realiseren. De ETFF is uitsluitend bedoeld voor Nederlandse nationale promotional banks, zijnde de NWB Bank en BNG Bank. Voor financieringen uit het ETFF geldt een maximale overheidsgarantie van 80%.

Stakeholderdialoog

De NWB Bank treedt structureel in dialoog met haar belanghebbenden (stakeholders). De bank beschouwt als belangrijke stakeholders; alle personen en organisaties met wie zij samenwerkt of die belang hechten aan de maatschappelijke rol die zij als promotional bank vervult. Tot deze stakeholders rekent de bank in ieder geval haar aandeelhouders, klanten, investeerders, medewerkers, toezichthouders en de overheid.

Aandeelhouders

Eenmaal per jaar vindt een algemene vergadering van aandeelhouders plaats. In deze vergadering legt de directie onder meer verantwoording af ten aanzien van doelstellingen, bedrijfsstrategie, beleid en financiële resultaten. Daarnaast vindt periodiek overleg plaats met de aandeelhouders waarin, naast actuele ontwikkelingen bij de bank, ook maatschappelijke ontwikkelingen aan de orde komen die de bank of haar aandeelhouders kunnen raken. Onderwerpen als governance en de energietransitie, alsmede de ontwikkelingen op dit gebied, worden regelmatig met de aandeelhouders besproken.

Klanten

De klanten van de bank (de Nederlandse publieke sector) hebben zelfstandig een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid. De publieke opinie, het democratisch proces en toepasselijke wet- en regelgeving zien hierop toe. Om toch een verdere bewustwording te stimuleren, besteedt de NWB Bank tijdens gesprekken met klanten aandacht aan duurzaamheid en biedt zij via o.a. de Waterinnovatieprijs een podium aan innovatieve projecten. Het duurzaamheidsbeleid van klanten wordt tijdens bezoeken en relatiedagen regelmatig besproken. De NWB Bank organiseert relatiedagen, waar zij dieper en breder inzicht verschaft in ontwikkelingen van financiële markten, producten en handelwijzen van partijen die voor klanten van belang kunnen zijn. De agenda voor relatiedagen wordt aan de hand van input van klanten opgesteld. De hoge opkomst bevestigt dat de relatiedagen in een behoefte voorzien. Op uitnodiging geeft de NWB Bank tevens presentaties over specifieke onderwerpen tijdens netwerkbijeenkomsten, regionale overleggen, symposia en themavergaderingen bij klanten.

Investeerders

De directie en de medewerkers van treasury bezoeken gedurende het jaar investeerders om een toelichting te geven op de halfjaar- en jaarcijfers en overige ontwikkelingen. De NWB Bank financiert zich grotendeels op de internationale geld- en kapitaalmarkt via de uitgifte van verhandelbaar schuld papier. Hierdoor kent de bank een deel van haar investeerders niet bij naam. Via internationale roadshows, het jaarverslag en informatie op de website worden investeerders geïnformeerd. In het geval de investeerder bekend is, vindt bij nieuwe partijen vooraf een Customer Due Diligence (CDD-analyse) plaats en wordt alleen geld aangenomen van partijen die de CDD-analyse succesvol doorstaan. De NWB Bank zoekt actief de dialoog met SRI (socially responsible investing) investeerders die beleggen in de Waterobligaties van de bank om verbeterpunten voor haar MVO-beleid te formuleren. Investeerders zetten onderzoeksbureaus in op het gebied van duurzaamheid, die mede aan de hand van questionnaires het MVO-beleid en de transparantie van de NWB Bank beoordelen. De NWB Bank faciliteert deze onderzoeksbureaus in hun beoordeling, o.a. door aanvullende informatie op te nemen in de GRI-tabel en met hen in gesprek te gaan.

Medewerkers

Professionele en betrokken medewerkers zijn bepalend voor het succes van de bank. Daarom is het van belang dat zij hun kennis en vaardigheden blijven ontwikkelen. De bank stelt hier een ruim opleidingsbudget voor beschikbaar. Naast individuele trainingen worden ook regelmatig in-company trainingen georganiseerd, met aandacht voor onder meer compliance-aspecten en informatiebeveiliging. De NWB Bank streeft naar een open dialoog tussen de medewerkers van haar organisatie. Dit betekent in de praktijk dat medewerkers onderling zoveel mogelijk kennis en informatie uitwisselen. Zo zijn onder meer in 2016 kennisdelingssessies geïntroduceerd. Het streven naar betrokkenheid van medewerkers vindt ook zijn weerslag in het overleg met de or van de bank. De directie heeft het afgelopen jaar meerdere malen overleg gevoerd over onder andere de algemene gang van zaken van de organisatie.

Toezichthouders en brancheorganisaties

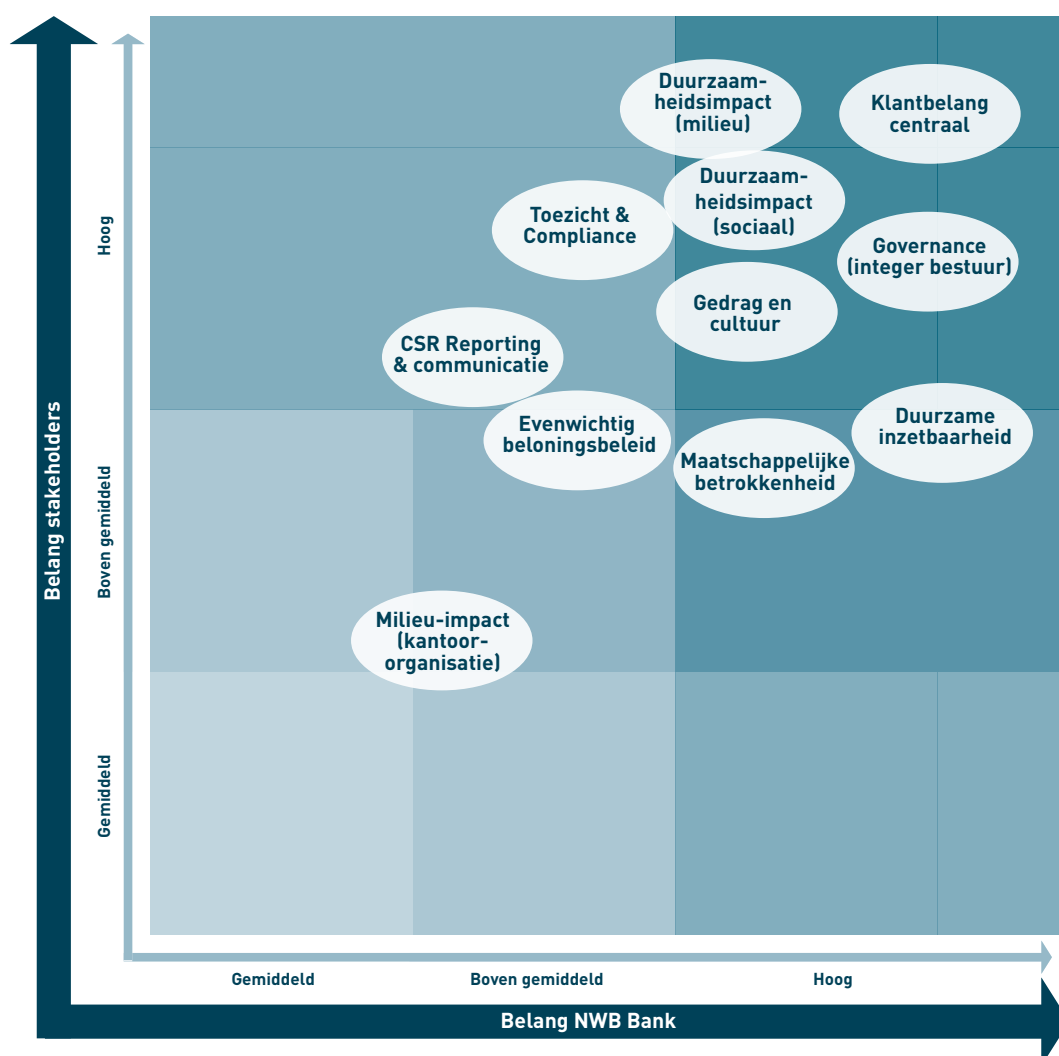
Meermalen per jaar heeft de NWB Bank overleg met de wettelijke toezichthouders, DNB, ECB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), die toezien op de naleving van wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld DNB gaat in 2017 verder onderzoek doen naar de mogelijkheden om de risico's van klimaatverandering voor de financiële sector te onderzoeken en eventueel te stress-testen. Zij wil beter inzicht in hoe klimaatrisico's de financiële positie van financiële instellingen kunnen raken en wil nagaan welke consequenties dit kan hebben voor haar toezicht op de financiële sector.

Overheid

Als bank van en voor de overheid is de NWB Bank actief binnen het speelveld zoals dat door de centrale overheid is vastgesteld voor decentrale overheden en de door hen geborgde instellingen. De NWB Bank overlegt regelmatig met de relevante ministeries en levert waar mogelijk deskundigheid in beleidsdiscussies. Zo is de NWB Bank actief deelnemer in de werkgroep financiering decentrale overheden (fido). Daarnaast draagt de NWB Bank bij aan het bereiken van de doelen uit het Energieakkoord door de publieke sector hiervoor van zo goedkoop mogelijke financiering te voorzien.

Materialiteitsanalyse

Net als in eerdere jaren is in 2016 een materialiteitsanalyse gemaakt van de MVO-onderwerpen die voor de bank van belang zijn. De onderwerpen zijn in kaart gebracht op basis van gesprekken met stakeholders en waar mogelijk het door hen gevoerde beleid ten aanzien van algemeen maatschappelijke en sectorspecifieke onderwerpen. Dit heeft geresulteerd in de hier afgebeelde 'Plot Materiële Onderwerpen' (PMO), die uitgebreid is bediscussieerd in het CSR Committee. Vooral de onderwerpen 'klantbelang centraal', duurzaamheidsimpact, governance en toezicht/compliance hebben een hoge relevantie voor zowel de stakeholders als voor de NWB Bank. Dit blijkt onder meer uit het beleid van toezichthouders, gesprekken met aandeelhouders, de aandacht voor credit ratings in de financiële markten en het beleid van de NWB Bank zelf. Een toelichting op de figuur is opgenomen in de [GRI-tabel](#) op de website.

De Plot Materiële Onderwerpen is ingestoken vanuit de stakeholders. Met hen hebben gesprekken plaatsgevonden. Daarnaast is online onderzoek gedaan en middels benchmarking is de vergelijking met gelijksoortige banken gemaakt om te bepalen welke onderwerpen voor stakeholders belangrijk zijn. Op grond van de impact voor verschillende stakeholders en hun feedback, is een inschatting gemaakt van het belang dat elk van de onderwerpen voor hen vertegenwoordigt. Niet alle stakeholders hebben immers dezelfde belangen. Het belang van de NWB Bank is bepaald in het CSR Committee waarin ook de directie is vertegenwoordigd. In de discussie is een aantal onderwerpen als 'minder materieel' beoordeeld. Deze onderwerpen zijn in de plot niet meegenomen. Het CSR Committee heeft vooral de onderwerpen 'klantbelang centraal' en duurzaamheidsimpact als materieel bestempeld. Governance, toezicht en compliance zijn onderwerpen die met name door de directie als materieel zijn aangemerkt. Met een kleine kantoororganisatie heeft de NWB Bank een geringe CO₂-uitstoot en is de impact op het milieu beperkt; hier zijn de stakeholders zich van bewust.

Bedrijfsmodel

De NWB Bank financiert decentrale overheden (waterschappen, gemeenten en provincies), instellingen onder garantie van (decentrale) overheden en andere instellingen binnen de publieke sector. De klantenkring bestaat voor een groot deel uit maatschappelijke organisaties, zoals instellingen voor sociale volkshuisvesting, gezondheidszorg en activiteiten op het gebied van water en milieu. De aandeelhouders maken, net als de klanten van de NWB Bank, deel uit van de Nederlandse publieke sector.

De NWB Bank financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van een zeer sterke vermogenspositie en sterke ratings. Door de solide status en financiële deskundigheid is de NWB Bank in staat op de internationale financiële markten ruim voldoende gelden aan te trekken tegen gunstige voorwaarden. Daarenboven kent de NWB Bank een zeer lage kostenstructuur en goed opgeleide en betrokken professionals.

Het klantbelang staat voorop bij de NWB Bank. De bank speelt een belangrijke rol in de financiële dienstverlening die zij alleen optimaal kan vervullen als de samenleving, en de klanten in het bijzonder, vertrouwen in haar stelt. Bewust, betrokken en betrouwbaar zijn dan ook de kernwaarden van de bank.

De NWB Bank heeft vooral impact door haar kredietverlening en bijbehorende informatie en kennisoverdracht. Het volledige bedrijfsmodel is weergegeven in het waardecreatiemodel, zie pagina 66. Het genoemde kapitaal is ondersteunend aan het bedrijfsmodel en draagt waarde bij voor de stakeholders. Het waardecreatiemodel is tot stand gekomen op basis van input van genoemde stakeholders. Het samenvoegen van deze informatie tot het waardecreatiemodel heeft plaatsgevonden door leden van het CSR Committee.

Managementbenadering

Binnen de strategie van de NWB Bank is MVO een integraal onderdeel. Dit komt zowel op strategisch, als tactisch en operationeel niveau naar voren in haar kerntaken. Voor een nadere toelichting op de strategie van de NWB Bank wordt verwezen naar het Directieverslag. De strategie van de NWB Bank, en de daaruitvolgende jaarplannen en aanpassingen in het beleid, wordt besproken in het directieoverleg en vervolgens in het managementteam. De interne monitoring van de uitvoering van de jaarplannen vindt plaats door de directie op basis van periodieke rapportages, die tevens worden geagendeerd in het managementteam en in afdelingsoverleggen. De plannen en beleidswijzigingen met een directe relatie tot MVO worden ook in het CSR Committee besproken. De MVO-doelstellingen worden tevens meegenomen in de doelstellingen van de verschillende betrokken afdelingen en medewerkers.

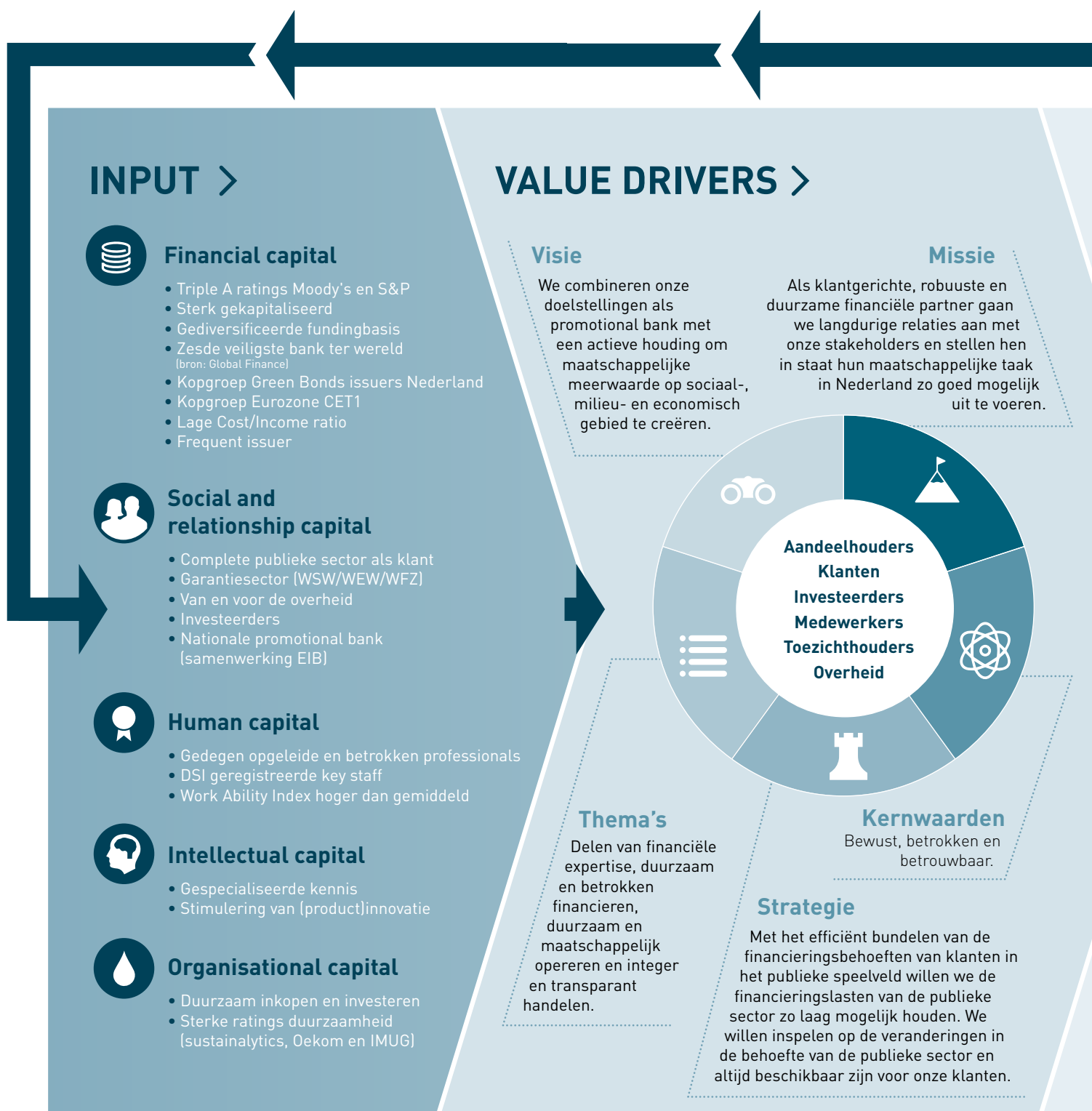
De NWB Bank heeft de managementbenadering van MVO en de keuze voor GRI-prestatie-indicatoren op het gebied van duurzaamheid afgestemd op haar relatief kleine kantoororganisatie en op haar rol als financiële dienstverlener in de publieke sector. Deze aanpak sluit nu, en naar verwachting ook in de toekomst, het beste aan bij de compacte organisatie van de NWB Bank.

In het CSR Committee participeren medewerkers van verschillende afdelingen, een directielid en de CSR-coördinator. Het CSR Committee legt verantwoording af aan de directie, die verantwoordelijk is voor de beleidsvorming, managementbenadering en de evaluatie van de materiële maatschappelijke aspecten van ondernemen. Binnen het CSR Committee is een selectie gemaakt van materiële onderwerpen voor de bank vanuit het perspectief van de stakeholders. Het CSR Committee bediscussieert deze onderwerpen en legt de selectie ter goedkeuring voor aan de directie.

Daarnaast komt Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen actief naar voren in de vergaderingen van de audit- en risicocommissie en houdt de raad van commissarissen toezicht op het MVO-beleid en de prestaties. De leden van het CSR Committee zijn ieder operationeel medeverantwoordelijk voor hun specifieke deel van de thema's, doelen en de bijbehorende verslaglegging. De directie is eindverantwoordelijk voor MVO. Het MVO-beleid wordt vastgesteld in het CSR Committee inclusief directie. In 2016 is het beleid aangepast voor de ondertekening van de UN Global Compact. De rapportage over ondertekende MVO-convenanten wordt voornamelijk in de GRI-tabel verzorgd. Deze tabel is een integraal onderdeel van de MVO-rapportage en transparantie van de NWB Bank.

De thema's uit het MVO-beleid zijn vanuit de organisatie opgesteld indachtig de belangen van de verschillende stakeholders. Er zijn meetbare doelstellingen aan gekoppeld, die minimaal halfjaarlijks worden besproken en gemonitord in het CSR Committee. De NWB Bank rapporteert jaarlijks in haar jaarverslag en in de GRI-tabel over haar MVO-beleid en de realisatie van bijbehorende doelstellingen. De rapportages zijn gebaseerd op de materialiteit van de geselecteerde onderwerpen. De leden van het CSR Committee zijn tevens verantwoordelijk voor het monitoren en realiseren van de relevante doelstellingen van hun afdeling en voor de allocatie van tijd en middelen om hier specifieke acties op te ondernemen. Op grond van de monitoring zijn onderwerpen als opleiding, gedrag en cultuur en stageplekken aan de orde geweest in het managementteam en het directieoverleg.

Waardecreatiemodel

OUTPUT >

Kennisoverdracht

- Relatiedagen
- Treasuryscans
- Inzicht in marktontwikkelingen
- Klantgesprekken
- Innovatieve oplossingen

Kredietverstrekking

- Kasgeld
- Langgeld
- Maatwerkfinanciering
- 1 dag tot 50 jaar

NAAR

Woningcorporaties

Waterschappen

EKG

Gemeenschappelijke
regelingen

Gemeenten

Netbeheerders

Onderwijs-
instellingen

Organisatie met
publiek doel

PPS

Projectfinanciering

Provincies

Waterleidingbedrijven

Zorginstellingen

IMPACT >

- KLIMAAT MITIGATIE EN ADAPTATIE
- CO₂ REDUCTIE
- CIRCULAIRE ECONOMIE
- BETAALBARE SOCIALE WONINGBOUW
- VERDUURZAMING WONINGVOORRAAD
- BEVORDEREN EXPORT
- VERLAGEN ZORGKOSTEN
- LAGE KOSTEN OVERHEID EN BURGER

Fotografie: Provincies, A27 / A1, Heijmans. PPS, Rechtbank Amsterdam, KAN Architecten. Projectfinanciering, Defluent, Defluent Services B.V.

Sustainable Development Goals

Op 25 september 2015 hebben 195 lidstaten, waaronder Nederland, de zogenaamde Sustainable Development Goals (SDG) aangenomen. De SDG, die onderdeel uitmaken van de duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030 van de Verenigde Naties, bestaan uit 17 doelstellingen waarvan de lidstaten zorg dienen te dragen voor vertaling in nationaal beleid. De duurzame ontwikkelingsagenda 2030 borduurt voort op de Millenium Development Goals die voor eind 2015 waren geformuleerd.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

De 17 SDG bevatten 169 subdoelen die in 2030 gerealiseerd moeten zijn. De kernactiviteiten, het MVO-beleid en de MVO-doelstellingen van de NWB Bank raken enkele van de SDG. Hieronder staan deze 7 doelen, waarbij per doel een voorbeeld van de wijze waarop de NWB Bank en het NWB Fonds de komende jaren een zinvolle bijdrage denken te kunnen leveren aan het bereiken hiervan:

NWB BANK

NWB Bank supports the Sustainable Development Goals.

SDG 5: Achieve gender equality and empower all women and girls

Bij gelijke geschiktheid genieten kandidaten die een bijdrage leveren aan de diversiteit van het personeelsbestand de voorkeur bij het vervullen van een vacature. Daarnaast streeft de bank naar minstens 30% vrouwen in de raad van commissarissen en de directie.

SDG 6: Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all

Via het NWB Fonds worden waterprojecten in ontwikkelingslanden ondersteund.

SDG 7: Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all

Financiering van de activiteiten van o.a. de waterschappen en sociale woningbouw op het gebied van klimaatadaptatie en –mitigatie en de gezamenlijke ambitie te komen tot een circulaire economie.

SDG 9: Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation

De NWB Bank financiert o.a. infrastructurele PPS-projecten met toepassing van de Equator Principles.

SDG 11: Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable

De grootste klantgroep van de NWB Bank is de sociale woningbouw, die zorgdraagt voor betaalbare huurwoningen in Nederland. In 2017 wil de NWB Bank haar eerste sociale obligatie uitgeven, zijnde een "Affordable Housing Bond", waarvan de opbrengst zal worden aangewend voor financiering van de sociale volkshuisvesting.

SDG 13: Take urgent action to combat climate change and its impacts

De klanten van de NWB Bank hebben ambitieuze doelstellingen om klimaatveranderingen tegen te gaan. Door hen van goedkope financiering te voorzien o.a. via de uitgifte van Waterobligaties, helpt de bank bij het verwezenlijken van de doelstellingen en de kosten hiervan zo laag mogelijk te houden.

SDG 15: Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss

De NWB Bank financiert biodiversiteitsprojecten van waterschappen. Het NWB Fonds maakt het aanwenden van de uitgebreide kennis van de waterschappen op dit vlak in ontwikkelingslanden mogelijk.

Thema's en doelstellingen van de NWB Bank

De NWB Bank heeft in haar MVO-beleid doelstellingen voor 2016, 2017 en de langere termijn gekoppeld aan de vier thema's. De doelstellingen zijn onderverdeeld naar MVO-performancedoelstellingen (PD) en minimale randvoorwaarden (MR) voor de lange termijn (3 tot 5 jaar). De performancedoelstellingen zijn meetbaar en beïnvloedbaar. Hier ligt voor de bank de uitdaging. De minimale randvoorwaarden zijn onder meer afgeleid van wet- en regelgeving, governance-codes en interne gedragscodes en regelingen.

De waterschappen hebben zichzelf scherpe ambities gesteld op het gebied van duurzaamheid en energie. Hiermee willen ze een bijdrage leveren aan een duurzame economie en samenleving. De ambities van de waterschappen zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord (2010) en het Energieakkoord (2013). Door de kredietverlening aan de waterschappen draagt ook de NWB Bank bij aan dit langetermijndoel. De doelstellingen uit het akkoord dienen grotendeels voor 2020 gerealiseerd te zijn.

Met inachtneming van de impact die de NWB Bank kan bewerkstelligen ligt de eerste prioriteit bij Thema 2: 'Duurzaam en betrokken financieren', waar de bank door goedkope financiering de grootste maatschappelijke bijdrage kan leveren.

Onderstaand is de relatie tussen de onderwerpen uit de Plot Materiële Onderwerpen en de thema's opgenomen:

Stakeholder	Materieel onderwerp	Thema en CSR-beleid
Klanten	Klantbelang centraal Maatschappelijke betrokkenheid	Financiële expertise delen met de publieke sector Duurzaam en betrokken financieren
Aandeelhouders	Evenwichtig beloningsbeleid Maatschappelijke betrokkenheid Governance (integer bestuur)	Integer en transparant handelen Duurzaam en betrokken financieren Integer en transparant handelen
Investeerdere	Duurzaamheidsimpact (milieu en sociaal) CSR Reporting/Communicatie Governance (integer bestuur)	Duurzaam en betrokken financieren Integer en transparant handelen Integer en transparant handelen
Medewerkers	Duurzame inzetbaarheid Gedrag en cultuur Maatschappelijke betrokkenheid	Integer en transparant handelen Integer en transparant handelen Duurzaam en betrokken financieren
Toezichthouders	Gedrag en cultuur Toezicht en Compliance	Integer en transparant handelen Integer en transparant handelen
Overheid	Milieu-impact (kantoororganisatie)	Duurzaam en maatschappelijk opereren

Thema 1: Financiële expertise delen met de publieke sector**1.1 Het up-to-date houden van financiële kennis en de ontwikkeling van medewerkers – (MR).**

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
allen	allen	allen	allen	Jaarlijks volgen van een training door front office.

1.2 Verkleining van het kennishiaat tussen financiële markten en de publieke sector – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
2	3	2	2	Aantal relatiedagen voor specifieke doelgroepen.
wekelijks	wekelijks	wekelijks	wekelijks	Toezending 'Overzicht Financiële Markten'.
ja	ja	ja	ja	Treasuryscans uitvoeren (op verzoek).
ja	ja	ja	ja	Proactief klanten benaderen bij nieuwe financieringsmogelijkheden.

Als promotional bank deelt de NWB Bank haar ervaring en kennis over financiële ontwikkelingen en producten met de Nederlandse publieke sector.

1.1 Medewerkers up-to-date houden van financiële kennis en ontwikkelingen

Alle medewerkers van de afdelingen public finance en treasury nemen minimaal eenmaal per jaar deel aan een training of congres. Daarnaast volgen de medewerkers (financiële) ontwikkelingen via de diverse media, waaronder vakbladen en researchrapporten. Hierdoor kunnen zij anticiperen op- en het hoofd bieden aan, de vele ontwikkelingen die voor de bank en haar klanten relevant zijn. De NWB Bank speelt zo in op de behoefte van haar klanten aan professionele begeleiding op financieel gebied.

1.2 Verkleinen van het kennishiaat tussen de financiële markten en de publieke sector

De NWB Bank staat via verschillende kanalen in contact met haar klanten en overige stakeholders. Zo verschaft de bank haar relaties wekelijks inzicht in (historische) marktbevingen, drijvers van de marktrente en financieringstarieven via het 'Overzicht Financiële Markten'. Dit stelt klanten in staat de kapitaalmarkt te volgen en risico's in te schatten. Bij wijzigende marktomstandigheden kunnen klanten desgewenst direct anticiperen.

Daarnaast organiseert de NWB Bank per klantsegment jaarlijkse relatiedagen. Op deze dagen wordt een toelichting gegeven op de werking van de financiële markten, actuele ontwikkelingen en specifieke (financierings)onderwerpen. Deze dagen hebben een educatief karakter en beogen de financiële kennis en processen van klanten te helpen verbeteren. Het aantal georganiseerde relatiedagen voor 2016 was beoogd op drie, zijnde één per grootste klantgroep. Vanwege overlappende onderwerpen en thema's is er voor gekozen om de relatiedag voor woningcorporaties te combineren met die voor de gemeenten. Daarmee zijn wel alle drie de klantgroepen bereikt, maar volstond het aantal van twee relatiedagen. De doelstelling voor 2017 is dienovereenkomstig aangepast.

Daarnaast zijn in 2016 presentaties verzorgd aan verschillende algemeen besturen van waterschappen en aan een raad van toezicht van een woningcorporatie. Hiermee overbruggt de NWB Bank als het ware het kennisverschil tussen de publieke sector en de financiële wereld. Dit sluit aan op de zorgplicht van de bank en het beleid om de klant centraal te stellen in haar dienstverlening.

Accountmanagers van de NWB Bank wonen seminars bij en bezoeken periodiek klanten en andere stakeholders om ontwikkelingen te bespreken en in te gaan op specifieke behoeften. Zo kunnen (potentiële) klanten hun financiële vraagstukken en financieringsbehoeften met de NWB Bank doornemen, hun leningenportefeuille doorlopen via een treasuryscan of een toelichting krijgen op nieuwe financieringsinstrumenten in de markt. MVO is regelmatig een agendapunt bij klantbezoeken. De NWB Bank tracht de aandacht voor dit onderwerp bij klanten verder te vergroten.

Tot slot is de NWB Bank in 2016 verder gegaan met het informeren van haar klanten over berichten uit de media aangaande de publieke sector via de dagelijkse nieuwsbrief 'De NWB Bank Publieke Sector Actueel'. Klanten en andere stakeholders worden zo geïnformeerd over ontwikkelingen in de markten van woningcorporaties, decentrale overheden en onderwijs.

Thema 2: Duurzaam en betrokken financieren**2.1 Aanboden producten en diensten selecteren op geschiktheid voor de klant en afstemmen op diens behoefte, met inachtneming van de aard van de sector en de visie van de relevante toezichthouder – (MR).**

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	Aangeboden producten afstemmen (intern/extern).

2.2 Het klantbelang centraal stellen in de kredietverlening – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	In principe altijd meewerken aan vervroegde aflossing.
geen	geen	geen	geen	Aantal klachten via klachtenprocedure.
ja	ja	ja	ja	Tarieven afgeven bij lening onder € 1 miljoen.

2.3 Duurzaam en verantwoord financieren en beleggen met inachtneming van de MVO-uitsluitingscriteria – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	Voldoen aan- /toetsen van uitsluitingscriteria.

2.4 Verder stimuleren van maatschappelijk verantwoorde projecten bij klanten van de bank. De doelstelling is om tot 2020 ieder jaar € 500 miljoen aan kredietverlening te koppelen aan groene obligaties – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
€ 1,1 mld	€ 500 mln	€ 500 mln	€ 500 mln	Volume financiering gekoppeld aan Green Bond (2020).
ja	ja	ja	ja	Jaarlijks uitreiken Waterinnovatieprijs.

Als promotional bank stelt de NWB Bank intern eisen aan financieringen en beleggingen, zodat de goede reputatie van de bank en haar relatie met stakeholders langdurig gewaarborgd blijft.

2.1 Geschikte producten

De NWB Bank selecteert producten en diensten op geschiktheid voor de klant en stemt ze op diens behoefte af, waarbij de bank de aard van de sector en de visie van de relevante toezichthouder in acht neemt. Voordat de bank nieuwe financiële producten aanbiedt, doorlopen deze eerst het interne productgoedkeuringsproces. Hierbij wordt mede gekeken naar de geschiktheid van een product voor een specifieke klantengroep.

Het interne productgoedkeuringsproces is onderdeel van de Code Banken (zie: Corporate Governance) en wordt als categorie nader toegelicht in de GRI-tabel. Het proces speelt een centrale rol bij de productverantwoordelijkheid. Alle relevante afdelingen van de NWB Bank zijn hierbij betrokken.

2.2 Het klantbelang centraal in de kredietverlening

Als bank van en voor Nederlandse (decentrale) overheden is het belangrijk een loketfunctie voor de reguliere klanten in de publieke sector te vervullen. De NWB Bank voorziet al haar reguliere klanten dan ook te allen tijde direct van offerteprijzen voor kasgeld en kapitaalmarktleningen. Indien gewenst, kunnen stortingen van de hoofdsom dezelfde dag plaatsvinden. De NWB Bank prijst tevens leningen met hoofdsommen kleiner dan € 1 miljoen, zodat ook klanten met een relatief kleinere financieringsbehoefte worden geholpen. Daarnaast is met de EIB een leningsfaciliteit van € 250 miljoen overeengekomen, waarbij een groot deel gereserveerd zal zijn voor projecten met een focus op klimaatbeheersing. Via de lening van de EIB biedt de NWB Bank ook kleinere projecten, en klanten die hiervoor anders niet in aanmerking zouden komen, de gelegenheid te profiteren van goedkope EIB-financiering.

- ALS KLEINE GELDNEMER, IS HET EEN HELE UITDAGING OM FINANCIERING TE VERKRIJGEN. NAAST EEN BEROEP OP LANDELIJKE FONDSEN HEEFT DE NWB BANK ONS SNEL EN TEGEN ZEER COMPETITIEVE KOSTEN LANGDURIG KUNNEN FINANCIEREN.

Bram Zandstra, penningmeester scoutinggroep Roothaan

Daarnaast geeft de NWB Bank klanten alle benodigde aandacht, ongeacht hun omvang of kredietvolume. Zo willicht de bank verzoeken tot een klantbezoek altijd in en worden alle klanten maatwerkoplossingen geboden.

- DE NWB BANK LEVERT NIET ALLEEN COMPETITIEVE FINANCIERING, OOK BIJ UITEENLOPENDE VRAGEN OVER FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN EN PRODUCTEN KUNNEN WIJ BIJ DE BANK TERECHT. DOORDAT DE NWB BANK GOED OP DE HOOGTE IS VAN ONTWIKKELINGEN IN DE WATERSECTOR, ZIJN ZIJ VOOR ONS EEN PROFESSIONELE GESPREKSPARTNER.

Mary van Wijk, Strategisch Beleidsadviseur Financiën Waterschap Brabantse Delta

In 2016 heeft de bank wederom medewerking verleend aan vervroegde aflossingen door klanten bij het optimaliseren van hun leningenportefeuilles. In dit kader zijn tevens looptijdverlengingen doorgevoerd, waarbij bestaande leningen werden vervangen door langerlopende leningen tegen de huidige lage rente.

2.3 Duurzaam en verantwoord financieren en beleggen

De NWB Bank heeft in 2016 weer mogen deelnemen aan maatwerkfinanciering voor duurzame projecten als windturbines en een waterzuiveringsinstallatie, alsmede maatschappelijke projecten zoals de financiering van Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam. Desinvesteringen en acquisities hebben niet plaatsgevonden in 2016.

Impact duurzaamheid sociale woningbouw:

De missie van de NWB Bank als promotional bank is haar klanten van zo gunstig mogelijke financiering te voorzien en haar innovatieve vermogen aan te wenden om zo de publieke sector in staat te stellen de kosten voor de uitvoering van zijn maatschappelijke taak en de maatschappelijke voorzieningen in Nederland zo laag mogelijk te houden. Een goede graadmeter hiervoor vormt onderzoek van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO). Hieruit komt naar voren dat door het garantiestelsel in de sociale volkshuisvesting, waarbij de overheid borg staat (via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)) voor leningen aan woningcorporaties, een aanzienlijk rentevoordeel wordt behaald. De sectorbanken Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) en de NWB Bank zijn verreweg de grootste verstrekkers van geborgde financiering en dragen daarmee bij aan dit rentevoordeel, dat ten goede komt aan de sociale huisvesting. Onderzoekers Veenstra en Van Ommeren schatten dit rentevoordeel op € 700 miljoen per jaar op de totale geborgde leningenportefeuille van de corporatiesector ad circa € 80 miljard. Het door de NWB Bank verstrekte deel van de totale geborgde schuld bedraagt circa 39%.

Binnen het MVO-beleid zien de MVO-uitsluitingscriteria toe op de kredietverlening en de liquiditeitsportefeuille van de NWB Bank. Als bank van en voor de Nederlandse overheid is de NWB Bank met haar kredietverlening alleen actief in de Nederlandse publieke markt. In de statuten (artikel 2.1) is dit ten aanzien van de kredietverlening gedefinieerd binnen de doelomschrijving. De uitsluitingscriteria maken integraal onderdeel uit van het MVO-beleid van de bank, dat te vinden is op de website van de NWB Bank. Dit betekent dat alle partijen, die niet binnen het statutaire kader passen, zijn uitgesloten van kredietverlening door de NWB Bank. Bij de beoordeling van Nederlandse infrastructuur-PPS-projecten worden de Equator Principles voor wat betreft sociale en milieu risico's toegepast door de technisch adviseur. Bij Nederlandse accommodatie-PPS-projecten worden de milieurisico's beoordeeld. Alle gefinancierde PPS-projecten van de NWB Bank vallen binnen projectcategorie B of C. De NWB Bank was voornemens om in 2016 lid te worden van de groep financiële instellingen die de Equator Principles aanhangt. De NWB Bank heeft dit onderzoek nog niet afgerond.

Impact duurzaamheid milieu:

De waterschappen werken aan een energieneutrale toekomst. Eén van de manieren om dat te bereiken, is werken met zonne-energie op de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's). Waterschap Amstel, Gooi en Vecht neemt op 7 september 384 zonnepanelen in gebruik op de rwzi in Huizen. De panelen zijn op een bijzondere plek geplaatst, namelijk bovenop het zuiveringsproces op één van de grote beluchtingstanks, en leveren energie voor de beluchting. De financiering hiervan is afkomstig van de NWB Bank.

2.4 Stimuleren maatschappelijk verantwoorde projecten bij klanten

De NWB Bank probeert maatschappelijke projecten bij haar klanten zoveel mogelijk te stimuleren. Dit gebeurt niet alleen door financiering maar ook op andere wijzen. Goede voorbeelden zijn de Waterinnovatieprijs en de uitgifte van de Waterobligaties. Beide zijn elders binnen dit verslag verder uitgewerkt.

Thema 3: Duurzaam en maatschappelijk opereren

3.1 Duurzaam inkopen stimuleert duurzame economische groei, innovatie en helpt bij het realiseren van milieu- en sociale doelen. De doelstelling is om in 2017 alle inkopen van producten en diensten te laten voldoen aan de PIANOo-inkoopcriteria – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
deels	deels	deels	100%	Inkoopcriteria PIANOo toepassen.

3.2 Bevorderen van een gezond werkklimaat en gezonde ontwikkeling – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
1.8	≤2	≤2	≤2	% regulier ziekteverzuim onder medewerkers.
3.666	3.250	3.250	3.250	Opleidingskosten per medewerker in euro.
allen	allen	allen	allen	Aantal medewerkers met prestatie- en loopbaanontwikkeling.
100	100	100	100	% medewerkers met dekking pensioen onder pensioenregeling.

3.3 Bewuster gebruik van middelen en vervoer, met oog voor het milieu – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
25	<27	<27	<25	Schatting hoeveelheid kg papierverbruik p.p.
32%	>30%	>30%	>30%	Fietsenregeling.
4,1				CO ₂ -uitstoot binnen de bedrijfsvoering p.p.
235	<230	<230		CO ₂ -uitstoot binnen de bedrijfsvoering.

3.4 Het beschikbaar stellen van stageplekken aan studenten uit het mbo, hbo en wo. De doelstelling is om per 2020 ieder jaar twee stageplekken aan te bieden – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
1	≥ 1	≥ 1	≥ 2	Stageplekken.

3.5 Vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid van organisatie en medewerkers – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
85%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%	Actieve personeelsbetrokkenheid bij MVO-projecten.
3	≥ 2	≥ 2	≥ 2	Deelname aantal maatschappelijke projecten.

Als promotional bank vindt de NWB Bank het belangrijk een voorbeeldfunctie te vervullen op het gebied van organisatie en milieu.

3.1 Duurzaam inkopen

De bank heeft zich tot doel gesteld bij inkoop van facilitaire producten en diensten structureel de inkoopcriteria voor overheden (PIANOo) toe te passen. Het streven is alle bestaande contracten bij heronderhandeling, en nieuwe contracten direct bij afsluiten, te laten voldoen aan deze inkoopcriteria. Bij aankoop van gebruiksartikelen wordt rekening gehouden met duurzaamheidsaspecten en dienen de PIANOo-inkoopcriteria als uitgangspunt. Alle overheden hebben zich voorgenomen om honderd procent duurzaam in te kopen. De NWB Bank heeft als doelstelling om hier per 2017 aan te voldoen.

Door duurzaam in te kopen hoopt de bank mede bij te dragen aan verbetering van de sociale omstandigheden in de productieketen (inclusief mensenrechten). De sociale voorwaarden binnen de inkoopcriteria richten zich op het verbeteren van arbeidsomstandigheden in de keten. Door de criteria toe te passen in aanbestedingsdocumenten stimuleert de NWB Bank de naleving van internationaal geaccepteerde arbeidsnormen en mensenrechten.

In 2016 is de NWB Bank een overeenkomst aangegaan met een producent/ leverancier van sanitaire producten die op duurzame wijze worden geproduceerd. De producent vervaardigt al zijn producten in Nederland en stelt zich garant voor haar grondstof voor de afname van de hoeveelheid gebruikt papier dat door de NWB bank bij de afvalverwerker is aangeboden.

In 2016 heeft de NWB Bank een onderzoek laten uitvoeren naar verdere verduurzaming van de klimaatinstallaties van het kantoorpand. De voorstellen uit het rapport zijn meegenomen in de door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland verplicht gestelde energie-audit. De uitkomsten van de energie-audit zijn verstrekt aan het Omgevingsbedrijf Haaglanden als hiervoor bevoegd gezag, en zullen worden opgenomen in de GRI-tabel.

De NWB Bank volgt haar klanten en probeert via haar inkoopactiviteiten invloed uit te oefenen op het gedrag van toeleveranciers ten aanzien van zaken als arbeidsomstandigheden, rechten van werknemers en milieu. In gesprekken met leveranciers komen onderwerpen aan de orde als de toepassing van inkoopcriteria en verbeteringen op het gebied van duurzaamheid. Van leveranciers, bij wie wordt geconstateerd dat zij niet (meer) voldoen aan het vereiste niveau van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, wordt per geval beoordeeld en bediscussieerd in het CSR Committee of dit voldoende aanleiding biedt om van leverancier te wisselen.

3.2 Bevorderen van een gezond werkklimaat en gezonde ontwikkeling

Duurzame inzetbaarheid

Duurzame inzetbaarheid is een van de speerpunten voor het hrm-beleid. De NWB Bank beoogt deskundige medewerkers aan te trekken, te behouden, verder te ontwikkelen en te laten doorstromen, zodanig dat zowel de organisatie als de medewerker hiervan profijt hebben. Duurzame inzetbaarheid en een prettig werkklimaat worden gestimuleerd en gefaciliteerd door het inzetten van verscheidene en uiteenlopende instrumenten.

Intensieve en persoonlijke begeleiding van medewerkers bij hun (toekomstig) functioneren en persoonlijke ontwikkeling

In onder andere de hrm-cyclus besteden leidinggevenden aandacht aan het (toekomstig) functioneren van de medewerkers en hun persoonlijke ontwikkeling. Met alle medewerkers worden doelstellings-, voortgangs- en beoordelingsgesprekken gevoerd en vastgelegd. De kracht van deze cyclus zit vooral in de dialoog die plaatsvindt tussen leidinggevende en medewerker over de ontwikkeling.

In 2017 zal een aantal acties worden ondernomen, waaronder het introduceren van strategische personeelsplanning en het opzetten van een introductieprogramma om nog meer aandacht te besteden aan de ontwikkeling van medewerkers.

De bank hecht grote waarde aan goed ontwikkelde medewerkers, zo is 67% van de medewerkers wo- en hbo-opgeleid. De bank besteedt veel aandacht aan kennisverdieping en verbreding van vaardigheden door middel van externe en interne opleidingen. Daarnaast worden medewerkers waar nodig begeleid door externe deskundigen.

De NWB Bank heeft een ruim opleidingsbudget van € 250.000,- in 2016. Op een medewerkersbestand van 57 medewerkers is dit gemiddeld € 4.385,- per medewerker. Gemiddeld is in 2016 € 3.666,- per medewerker besteed aan opleidingen. In totaal is naar schatting 3.228 uur besteed aan opleiding. Per medewerker is dit gemiddeld 56 uur. Daarnaast besteedt de bank aandacht aan learning on the job en coaching. Dit is niet meegenomen in deze cijfers.

In 2016 heeft een aantal in-company trainingen plaatsgevonden. Nagenoeg alle medewerkers hebben deelgenomen aan de workshop 'De NWB Bank als invloedrijker team'. Daarnaast hebben er groepen medewerkers deelgenomen aan opleidingen op het gebied van Engels, cybercrime, derivaten en de WOR (Wet op de ondernemingsraden).

Flexibiliteit die individuele medewerkers hebben om de juiste balans tussen werk en privé in te richten

De NWB Bank hecht veel waarde aan haar cultuur waar op basis van vertrouwen en professionaliteit wordt samengewerkt en de lijnen kort zijn. Binnen deze cultuur past het evenwel dat medewerkers flexibiliteit hebben om hun eigen balans in te richten tussen werk en privé. De bank vindt het belangrijk hiervoor ruimte te bieden.

Gezondheid en werkomgeving

Aandacht voor fysieke gezondheid past binnen de cultuur en het beleid van de NWB Bank om haar medewerkers centraal te stellen.

Dit jaar zijn medewerkers in de gelegenheid gesteld deel te nemen aan de health check. Het percentage deelnemers was 74%. Daarnaast kent de bank een fietsregeling waarmee medewerkers gestimuleerd worden om bij woon-werkverkeer gebruik te maken van de fiets. Op dit moment maakt 32% van de medewerkers gebruik van deze regeling. Ook heeft de bank een in pandige fitnessruimte en wordt wekelijks fruit verzorgd.

Het resultaat van de bovenstaande interventies wordt weerspiegeld in het medewerkerbetrokkenheids-onderzoek dat periodiek gehouden wordt en in 2016 heeft plaatsgevonden. Het deelnemerspercentage bedroeg 74%. Er wordt hoog gescoord op werkvermogen, de Work Ability Index (WAI) (43,9 op een gemiddelde schaal van 35-45), werktevredenheid (98%) en tevredenheid over de direct leidinggevende (83%). Tegelijk wordt erkend dat medewerkers weinig gericht zijn op employability-mogelijkheden buiten de afdeling (56%) of de organisatie (45%).

Daarnaast kent de NWB Bank een laag ziekteverzuimpercentage (1,8%). In 2016 is er éénmaal sprake geweest van lang verzuim (vanaf 43 dagen). Fysieke ongevallen op de werkvloer hebben zich niet voorgedaan.

Ziekteverzuim totaal

2015 - 1,28% **2016 - 1,81%**

Kort verzuim tot 7 dagen

2015 - 1,10% **2016 - 1,10%**

Middellang verzuim tot 42 dagen

2015 - 0,18% **2016 - 0,47%**

Lang verzuim tot 365 dagen

2015 - 0% **2016 - 0,24%**

Cultuur, gedrag en ontwikkeling

De kracht van de NWB Bank zit in haar prettige en professionele bedrijfscultuur, waarbij onder andere samenwerking en betrokkenheid hoog in het vaandel staan. Een cultuur waarin de kernwaarden van de bank (bewust, betrokken en betrouwbaar) en de maatschappelijke doelstellingen stevig verankerd zijn. Naast een goed geformuleerde missie is het gedrag van haar mensen minstens zo belangrijk. Om die reden besteedt de NWB Bank continu aandacht aan haar cultuur. In 2016 hebben nagenoeg alle medewerkers deelgenomen aan de workshop 'De NWB Bank als invloedrijker team', waarin aandacht is besteed aan de positieve aspecten van de organisatiecultuur en de mogelijke risico's, waaronder een potentieel tekort aan onderling kritische houding en het onvoldoende naar buiten gericht zijn. Om hieraan opvolging te geven zijn eind 2016 maandelijkse kennisdelingssessies gestart, waarvoor alle medewerkers zich kunnen inschrijven. Voor deze sessies worden zowel interne als externe sprekers uitgenodigd en er is veel ruimte voor discussie. Ook in 2017 zullen deze bijeenkomsten worden georganiseerd en zal er aandacht zijn voor dit onderwerp.

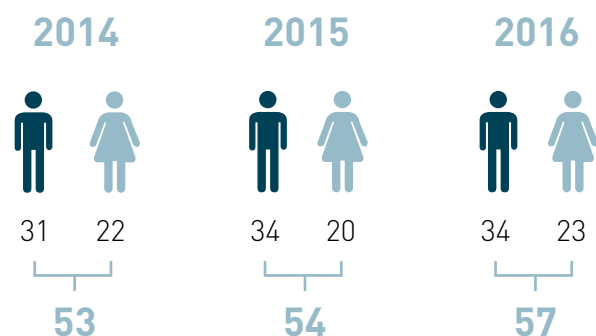
Diversiteit en gelijkheid

De NWB Bank streeft naar instroom van jonge en oudere professionals die complementair zijn aan het huidige personeelsbestand. Er wordt daarbij aandacht besteed aan de verschillende leeftijdsgroepen binnen de organisatie. Zo is in 2016 de 'Young Professionals' vormgegeven. Deze millennials geven input en werken ideeën uit vanuit het gedachtengoed van deze groep medewerkers.

	2015		2016	
	aantal medewerkers	%	aantal medewerkers	%
Medewerkers 61 tot 70 jaar	1	1,9	0	0
Medewerkers 51 tot 60 jaar	13	24,1	13	22,8
Medewerkers 41 tot 50 jaar	24	44,4	25	43,9
Medewerkers 31 tot 40 jaar	12	22,2	13	22,8
Medewerkers 21 tot 30 jaar	4	7,4	6	10,5

De NWB Bank streeft naar een evenwichtige mix van medewerkers met talent, ontwikkelpotentieel en improvisatievermogen. Medewerkers die door hun achtergrond, kennis en ervaring kunnen bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de bank. Kandidaten die passen in dit profiel worden zonder enige vorm van onderscheid in ons selectieproces opgenomen. Dat betekent dat de NWB Bank openstaat voor medewerkers ongeacht hun geslacht, leeftijd, geloofsovertuiging, culturele achtergrond en seksuele geaardheid. Kandidaten die bijdragen aan de diversiteit van ons medewerkersbestand genieten vervolgens de voorkeur. Hoewel de wettelijke bepaling ten aanzien van de evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen per 1 januari 2016 is komen te vervallen, streeft de bank naar ten minste 30% mannen en 30% vrouwen in de raad van commissarissen en in de directie. Deze doelstelling is in 2016 wederom behaald.

Daarnaast besteedt de NWB Bank aandacht aan Social Return. Op dit vlak heeft de bank in 2016 wederom naar tevredenheid samengewerkt met, en tijdelijke medewerkers ingehuurd van-, organisaties die mensen met beperking aan het werk helpen en begeleiden in het arbeidsparticipatieproces.

Klachtenprocedure

Klanten kunnen op basis van de Algemene Voorwaarden en de klachtenprocedure van de NWB Bank eventuele klachten kenbaar maken. De bank heeft in 2016 geen klachten ontvangen.

Daarnaast heeft de bank een klokkenluidersregeling. Deze regeling verschaft medewerkers de mogelijkheid om zonder gevaar voor hun rechtspositie een vermeende onregelmatigheid van algemene-, operationele- of financiële aard binnen de NWB Bank – al of niet anoniem – te melden bij de voorzitter van de directie, dan wel de voorzitter van de raad van commissarissen. In 2016 zijn geen meldingen ontvangen.

De NWB Bank nodigt haar stakeholders van harte uit om suggesties aan te dragen voor haar MVO-beleid en/of anderszins reacties op dit gebied met de bank te delen. Daartoe heeft de NWB Bank een speciaal e-mailadres: mvo@nwbbank.com.

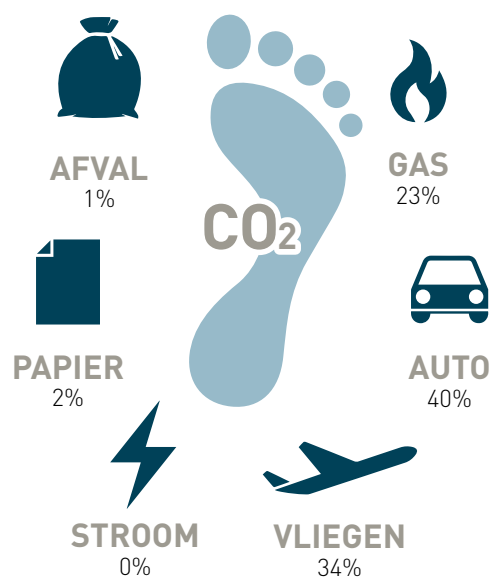
3.3 Bewuster gebruik van middelen en vervoer, met oog voor het milieu

In de [GRI-tabel](#) wordt inzicht geven in de resultaten van de onderneming met betrekking tot de milieuaspecten van ondernemen voor emissies, in het bijzonder tot broeikasgassen en ozonafbrekende gassen.

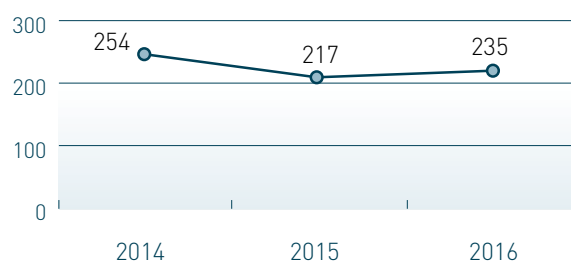
De doelstelling van de CO₂-uitstoot is niet gehaald voor 2016. Dit is deels te wijten aan de groei van de organisatie. Om dit naar de toekomst in ogenschouw te nemen is de CO₂-uitstoot-doelstelling voor 2017 uitgedrukt in uitstoot per persoon.

De NWB Bank maakte in 2016, net als in eerdere jaren, volledig gebruik van elektriciteit, opgewekt uit duurzame energiebronnen (groene stroom). Over 2016 is voor de buitenlandse vlieguren de CO₂-uitstoot gecompenseerd.

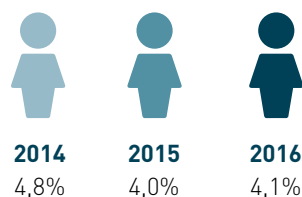
Het wagenpark bestaat uit 14 auto's, waarvan 2 hybride auto's, waarmee de impact op het milieu beperkt is. In 2016 heeft de NWB Bank haar autoregeling aangepast. Voorheen was deze gebaseerd op energielabels, echter, in 2016 is deze aangepast naar een maximale CO₂-uitstoot per auto van 165 gram per kilometer. De bank is voornemens de CO₂-uitstoot de komende jaren verder te reduceren, daartoe wordt de norm jaarlijks geëvalueerd. Reizen met openbaar vervoer wordt aangeboden en gestimuleerd binnen het reisbeleid. Daarnaast maakt de bank met haar fietsregeling het voor medewerkers extra aantrekkelijk om voor woon-werkverkeer gebruik te maken van de fiets. In 2016 maakte 32% van de medewerkers (2015: 33%) gebruik van deze regeling. In 2016 zijn ook NS-Business Cards geïntroduceerd, waarmee medewerkers gestimuleerd worden zakelijk met het openbaar vervoer te reizen.

CO₂ UITSTOOT PER JAAR

CO₂ UITSTOOT PER MEDEWERKER

3.4 Het beschikbaar stellen van stageplekken aan studenten uit het mbo, hbo en wo

De NWB Bank stelt stageplekken beschikbaar aan studenten uit het mbo, hbo en wo. Tevens worden op verzoek meeloopstages voor het vwo gefaciliteerd. Gezien het relatief kleine aantal medewerkers bij de NWB Bank en de gewenste intensieve begeleiding wordt gestreefd naar minimaal één stageplaats per jaar. In 2016 heeft de bank aan deze doelstelling voldaan.

3.5 Vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid van organisatie en medewerkers

De NWB Bank probeert haar medewerkers te stimuleren in maatschappelijk verantwoorde projecten te participeren.

NWB Fonds

Het [NWB Fonds](#) is een langlopende vorm van MVO waarvoor de NWB Bank heeft gekozen. Het fonds is in 2006 opgericht en dient als medefinancieringsbron van en voor de waterschappen bij internationale samenwerking. Het NWB Fonds biedt waterschappen financiële middelen, zodat zij vanuit hun kerntaken en kernwaarden een bijdrage kunnen leveren aan oplossingen voor de mondiale watervraagstukken. De heer drs. Henk Loijenga, directeur, heeft een actuele toelichting verzorgd op de activiteiten van het NWB Fonds. Deze toelichting maakt onderdeel uit van dit verslag.

Week van het geld / Bank voor de klas

In 2016 hebben 14 enthousiaste medewerkers van de NWB Bank opgetreden als gastdocenten en een totaal van 17 gastlessen verzorgd in het kader van de Week van het geld [\[www.weekvanhetgeld.nl\]](http://www.weekvanhetgeld.nl) als onderdeel aan het financiële educatie project 'Bank voor de klas' [\[www.bankvoordeklas.nl\]](http://www.bankvoordeklas.nl). Dit in samenwerking met de NVB [\[www.nvb.nl\]](http://www.nvb.nl), die partner is van Wijzer in geldzaken. Wijzer in geldzaken streeft ernaar kinderen op jonge leeftijd al financieel bewust te maken en zo een basis te leggen voor financiële zelfredzaamheid; jong geleerd is oud gedaan.

Project 'JINC'

In 2016 heeft de afdeling hrm van de NWB Bank deelgenomen aan het initiatief Sollicitatietraining dat JINC [\[www.jinc.nl\]](http://www.jinc.nl) en Manpower samen organiseerden. JINC vindt dat alle jongeren een eerlijke kans verdienen op de arbeidsmarkt en focust om die reden op de begeleiding van jongeren met een sociaal-economische achtergrond. De NWB Bank heeft samen met andere bedrijven scholieren praktische tips gegeven over solliciteren en met hen sollicitatiegesprekken geoefend in de klas om hen beter voor te bereiden op de arbeidsmarkt. Op deze manier levert de bank ook haar bijdrage aan 'Social Return'.

Project 'MVO-excursie'

In 2015 is de bank gestart met het organiseren van excursies voor medewerkers van de bank met het doel hun betrokkenheid te verhogen ten aanzien van het groene karakter van de bank. Hierbij worden duurzame projecten bezocht om kennis en bewustwording bij medewerkers te vergroten over hoe onze klanten bijdragen aan een betere maatschappij. Op 22 september 2016 is een excursie georganiseerd naar HVC Alkmaar (www.hvcgroep.nl). HVC is verantwoordelijk voor het duurzaam afvalbeheer van aandeelhoudende gemeenten en waterschappen. Daarnaast produceert HVC duurzame energie die zij levert aan gemeenten, waterschappen, bedrijven en particulieren.

Project 'Vrijwilligerswerk (NL Doet)'

In 2016 heeft een groep van 14 medewerkers van de NWB Bank deelgenomen aan de volgende drie activiteiten in het kader van NL Doet www.nldoet.nl:

- de verhuizing van een dame in nood in de Haagse regio
- het verzorgen van een gezellig samenzijn voor de bewoners van het Hofje van Boheemen in Den Haag (een woonvorm speciaal voor mensen met langdurige psychiatrische problematiek)
- het opschonen van stadstuin De Herwijershoeve (onderdeel Zuiderpark) in Den Haag

Sponsoring

Naast de Waterinnovatieprijs (bijdrage de NWB Bank 2016: € 25.000), sponsort de bank projecten op het gebied van financiële educatie, water, kunst, cultureel erfgoed en geschiedkunde.

2014

€ 43.666

16 aanvragen
14 toegekend

2015

€ 56.270

23 aanvragen
17 toegekend

2016

€ 48.994

19 aanvragen
14 toegekend

De afname van sponsoring is het gevolg van een lager aantal sponsoraanvragen. De vijf afgewezen aanvragen hadden te weinig raakvlak met de doelstellingen die worden gehanteerd voor het sponsorbeleid. In 2016 heeft de NWB Bank onder meer de volgende projecten gesponsord:

- Financiële educatie – voor de vijfde keer op een rij het project 'Bank voor de klas' www.bankvoordeklas.nl. Hierbij bieden bestuurders en medewerkers van banken jongeren in de groepen zes tot en met acht financiële educatie in het kader van De Week van het geld www.weekvanhetgeld.nl.
- Water – een documentaireserie over bodemdaling 'Het nieuwe land' van Viverra Films en Science View.
- Cultureel erfgoed – het project Water Kust Land, dat in 2016 tot stand is gekomen op instigatie van Stichting Een Dijk van een Kust.
- Geschiedkunde – het Boek 'Ooggetuigen van de Watersnoodramp 1953', dat op initiatief van Dr. Willem van der Ham tot stand is gekomen. De bank heeft een sponsorbijdrage verleend voor onderzoek, interviews, tekst en beeldresearch voor het boek.
- De NWB Bank biedt haar medewerkers de gelegenheid om MVO-activiteiten voor te dragen voor een bijdrage uit hoofde van het MVO-medewerkerssponsoringsbudget. Naast een financiële bijdrage biedt de bank deelnemende medewerkers ook de mogelijkheid tot compensatie in tijd.

Lidwin van Velden, lid van de directie van de NWB Bank, die uitleg geeft aan de kinderen in de klas. Bron: NVB

Project Water Kust Land van Stichting Een Dijk van een Kust. Fotograaf: Wil Spanjer van Stichting WaterKustLand

Thema 4: Integer en transparant handelen

4.1 Bewustzijn van integer handelen bij medewerkers – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
nvt	nvt	allen	1* per 2 jaar	Aantal medewerkers met training over corruptie/integriteit.
allen	allen	allen	allen	Gedragscode medewerkers.

4.2 De bank wil zich qua transparantie kunnen meten met de top van haar peers, op basis van de Transparantiebenchmark. De doelstelling is om tot 2020 bij de beste 10% van de Transparantiebenchmark te behoren – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	Top 10% score op Transparantiebenchmark.

4.3 Streven naar optimale transparantie naar onze klanten en overige stakeholders over werkwijzen, risico's en tarieven – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
nee	ja	-	-	Tarieven opvraagbaar via rentecalculator op de website.
ja	ja	ja	ja	Productrisico's noemen op de website.
3	≥ 2	≥ 2	4	Aantal vergaderingen or met bestuur.

4.4 Screening van nieuwe medewerkers – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2016	2016	2017	Lange termijn	
allen	allen	allen	allen	Nieuwe medewerkers doorlopen PES.

Voor een promotional bank zijn betrouwbaarheid en inzichtelijkheid van handelen absolute vereisten. Dit geldt eveneens voor de interne communicatie met medewerkers.

4.1 Bewustzijn van integer handelen bij medewerkers

De strategie van de bank stelt hoge eisen aan het risicomanagement en de inrichting en handhaving van een adequate interne beheersing. De NWB Bank hanteert een organisatiebrede aanpak voor haar risicobeheersing en de controle daarop. Als onderdeel van het risicomanagement is een integriteitsrisicoanalyse van de NWB Bank uitgevoerd door de afdeling legal, die bestaat uit de stappen-risico-identificatie, risicoanalyse en risicobeheersing. De risicomonitoring vindt plaats door de integriteitsrisicoanalyse systematisch met een bepaalde frequentie (één keer per jaar) uit te voeren en opnieuw te toetsen.

De NWB Bank streeft naar een open dialoog tussen de medewerkers van haar organisatie. Dit betekent in praktijk dat medewerkers onderling zoveel mogelijk kennis en informatie uitwisselen. In het streven de interne transparantie te optimaliseren is in de vergadercyclus van het managementteam

een tussentijdse evaluatie van de afdelingsjaarplannen opgenomen. Tevens wordt de jaarlijkse review van de AO/IC-beschrijvingen (Administratieve Organisatie en Interne Controle) een vast onderdeel van de in-control-statements. De bank is in 2016 begonnen met het opzetten van een operational risk management framework.

De bank hecht waarde aan een grote betrokkenheid van haar medewerkers. Deze is o.a. vormgegeven door het overleg met de or van de bank. In 2016 hebben er drie vergaderingen plaatsgevonden tussen or en bestuurder. Bij twee van deze vergaderingen was een afvaardiging van de raad van commissarissen aanwezig.

Een ander aspect van maatschappelijke betrokkenheid is het tegengaan van corruptie en omkoping. De NWB Bank hanteert een zerotolerancebeleid ten aanzien van omkoping en corruptie, ongeacht de identiteit of functie van de geveer of ontvanger van de betreffende omkoping of corruptie. De directie verwacht van al haar medewerkers dat zij te allen tijde handelen in lijn met de hoogste standaarden van ethisch gedrag en integriteit. Dit houdt ook in dat alles wordt gedaan om omkoping en corruptie te voorkomen, te ontmoedigen en te ontdekken. Het zich inlaten met gedrag of activiteiten strijdig met de kernwaarden, dan wel andere relevante wet- en regelgeving, schendt de Gedragscode. De NWB Bank biedt niemand, en voor geen enkel doel, een ongepaste provisie aan of iets wat als zodanig kan worden ervaren.

4.2 Transparantiebenchmark

De NWB Bank heeft zich binnen deze benchmark weten te handhaven in de kopgroep op plaats 35 (2015: 31) op een totaal van 483 deelnemers. De doelstelling om binnen de top 10% te blijven is daarmee ook dit jaar weer gerealiseerd. Binnen de financiële sector is een negende plaats behouden.

4.3 Transparantie in werkwijzen, risico's en tarieven

De werkwijze van de NWB Bank wordt in zowel individuele gesprekken als presentaties toegelicht aan klanten en stakeholders, om inzicht te verschaffen in de achtergrond van het handelen van de bank en de hiervoor te maken kosten. Ten aanzien van complexere producten, zoals een doorzak van derivaten of looptijdverlenging van leningen, is de NWB Bank transparant in de te maken kosten en de berekeningen hiervan. De te doorlopen processen worden vooraf kenbaar gemaakt, zodat alle belanghebbenden weten wat van hen wordt verwacht. Desgewenst werkt de bank altijd mee aan dry-runs, waarbij processen vooraf worden doorlopen om de kans op onduidelijkheden en onvoorziene gebeurtenissen te minimaliseren.

Klanten kunnen indicatieve tarieven van de NWB Bank opvragen bij de afdeling public finance. Het wekelijkse 'Overzicht Financiële Markten' bevat eveneens tariefindicaties, waarbij onderscheid in de swaprente en kredietopslagen wordt gemaakt. Dit stelt klanten in staat de markt te volgen en investeringsbeslissingen op de juiste rentelasten te baseren.

Tarieven voor leningen waren voorheen opvraagbaar via de website van de NWB Bank middels de rentecalculator. In 2016 is besloten het gebruik van de rentecalculator niet langer op de website aan te bieden. Dit omdat uit nadere analyse bleek dat de rentecalculator niet meer effectief was en belangrijker nog; direct klantencontact geprefereerd wordt. Deze doelstelling voor de lange termijn is dan ook komen te vervallen.

4.4 Screening nieuwe medewerkers

Bij de NWB Bank hebben zich in 2016 geen interne meldingen van corruptie en omkoping voorgedaan. De bank heeft diverse preventieve maatregelen geïmplementeerd, waarvan de Pre-employment screening, de Insiderregeling en de Gedragscode de belangrijkste zijn.

Dilemma's

Onderstaand zijn enkele onderwerpen opgenomen, waarbij de bank een afweging heeft gemaakt tussen verschillende mogelijkheden die samenhangen met MVO-vraagstukken.

Generieke financiering

Bij het structureel toepassen van de MVO-uitsluitingscriteria en het stimuleren van verantwoorde investeringen, vormt de generieke financiering van relaties een dilemma. Het specifieke doel van een lening voor klanten van de NWB Bank is het financieren van een kastekort of een herfinanciering. Hierdoor is er niet altijd sprake van een specifiek project dat op MVO-aspecten kan worden getoetst.

Nieuwe producten

Bij het ingaan op een specifieke klantbehoefte kan een situatie ontstaan waarin moet worden afgewogen of een nieuw product kan/moet worden geïntroduceerd. In het productgoedkeuringsproces van de NWB Bank wordt een afweging gemaakt van de risico's van dit nieuwe product, zowel voor de klant als voor de bank zelf. Dit kan ertoe leiden dat een klant niet altijd geheel naar diens wens wordt bediend, in verband met de aan het product verbonden risico's. Dit is een dilemma omdat de bank enerzijds haar klanten altijd wil helpen en anderzijds vast wil houden aan het zorgvuldig gekozen beleid.

Kleine nieuwe klantgroepen

Binnen het publieke domein zijn kleine klantgroepen actief met een, relatief gezien, kleine financieringsbehoefte. Deze beperkte omvang van de benodigde financiering maakt dat het voor de NWB Bank, met haar relatief kleine kantoororganisatie, lastig is om dergelijke groepen efficiënt te bedienen. De hoeveelheid tijd die gemoeid is met het analyseren van de sector en de individuele klanten staat vaak niet in relatie tot de omvang van de lening. Te denken valt aan relatief kleine financieringen aan sportverenigingen of mbo-scholen. Indien de gemaakte kosten voor de hoeveelheid tijd die nodig is voor een goede analyse zou worden omgeslagen naar de kredietopslag zou dit tot fors hogere opslagen leiden. Vanwege onze maatschappelijke rol zien we daar echter vanaf en bedienen wij desalniettemin ook deze (kleine) klantgroepen.

Rebound gemeenten

De klantgroep gemeenten heeft met haar huisbank een betalingsovereenkomst, waarin de zogenaamde reboundbepaling kan zijn opgenomen. Een rebound impliceert dat de huisbank de mogelijkheid krijgt om een tweede, scherpere aanbieding te doen. Omdat dit ten koste gaat van een eerlijk en transparant offerteproces, wil de NWB Bank om die reden in een dergelijk proces geen offerte uitbrengen. De rebound leidt tot drie dilemma's. Allereerst wil de bank te allen tijde beschikbaar zijn voor de financiering van haar klanten. Dit is niet het geval als geen offerte wordt

afgegeven. Daarnaast dienen klanten minimaal twee offertes te hebben ontvangen. Omdat andere geldaanbieders ook geen offerte afgeven als zij weten dat er sprake is van een rebound, wenden deze klanten zich vaak tot de NWB Bank. Tot slot is een klant niet altijd bekend met de nadelige effecten van de rebound, iets wat in stand wordt gehouden als altijd een offerte wordt afgegeven.

Ongeborgde financiering

Binnen de sociale huisvesting en zorg kan de NWB Bank op basis van haar statuten enkel woningcorporaties en zorginstellingen onder garantie van respectievelijk het WSW en het Waarborgfonds voor de Zorgsector (WFZ), dan wel academische ziekenhuizen financieren. Dit betekent dat de NWB Bank zonder die garantie geen leningen verstrekt aan woningcorporaties of zorginstellingen. Het dilemma hierbij is dat deze klanten juist dit deel van hun financieringsbehoefte in de huidige markt moeilijk ingevuld krijgen.

Door het ontbreken van deze garantie kan de NWB Bank echter, voor dat deel van de financiering, haar kerntaak (te weten, het zo goed en goedkoop mogelijk financieren van haar klanten) binnen de huidige statuten niet waarmaken. Alleen een wijziging van de statuten zou de bank in staat stellen ongeborgde financiering te verstrekken.

MVO-verslaggevingsrichtlijnen

Het disclosurebeleid van de NWB Bank is gericht op een transparante rapportage over haar activiteiten. Waar dit het MVO-beleid betreft, hanteert de bank de richtlijnen van het GRI ([GRI: www.globalreporting.org](http://www.globalreporting.org)). Deze rapportage is gebaseerd op de G4-richtlijnen van het GRI voor 2016 en betreft de gehele organisatie van de NWB Bank.

De keuzes in de rapportage zijn primair gebaseerd op de uit de stakeholderdialoog voortvloeiende Plot Materiële Onderwerpen. Ter onderbouwing van de keuzes die de NWB Bank heeft gemaakt, zijn meningen van een aantal materiedeskundigen opgenomen. Zie hiervoor onder meer het artikel over het NWB Fonds, het interview met de winnaar van de duurzaamheidsprijs binnen de Waterinnovatieprijs en de quotes van stakeholders. Alle activiteiten (materiele onderwerpen) voortvloeiende uit de Plot Materiële Onderwerpen zijn gerapporteerd. Het GRI-rapportageniveau komt voor de NWB Bank uit op 'core'. Het hoofdstuk MVO is geverifieerd door EY op pagina 91.

De motivering van de keuze voor het GRI is dat de NWB Bank een goede internationale vergelijkingsmogelijkheid nastreeft met andere instellingen, zoals diverse andere banken en staatsdeelnemingen in Nederland. De NWB Bank verwacht dit ook op de lange termijn te doen. Het GRI heeft in 2016 de door de Global Sustainability Standards Board ontwikkelde GRI Standards gelanceerd. De NWB Bank zal deze nieuwe standaarden per 1 januari 2018 toepassen. De GRI Standards zullen meer gebruiksvriendelijk zijn en leggen een grotere nadruk op de management-benadering. Een compleet overzicht van de relevante inhoudscriteria en prestatie-indicatoren is opgenomen in de GRI-tabel op de website van de bank.

De NWB Bank onderschrijft de UN Global Compact-principes. Met ondertekening van deze principes heeft de NWB Bank uitgesproken om belangrijke thema's zoals mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anticorruptie mee te wegen in de bedrijfsprocessen. Daarnaast betekent dit dat de NWB Bank ook haar belanghebbenden – waar mogelijk en relevant – op de inhoud van deze principes aanspreekt. Meer informatie over de invulling van de principes is opgenomen in de GRI-tabel op de website van de bank.

De NWB Bank heeft samen met 12 andere banken, vakbonden, ngo's en de overheid het IMVO-convenant getekend dat banken beter in staat stelt om bij investeringen en financieringen ervoor te zorgen dat mensenrechten worden gerespecteerd. Daarbij kan het gaan om aspecten als arbeidsomstandigheden, vakbondsvrijheid, kinderarbeid en landrechten. Het convenant geldt voor financieringen 'waar ook ter wereld'. De verplichtingen uit het convenant worden verantwoord in de GRI-tabel.

In deze rapportage wordt ook verantwoording afgelegd over de besteding van de € 1,1 miljard (USD 1,25 mld) financiering uit Waterobligaties. De opbrengst van deze groene obligatie is conform afspraken aangewend voor de kredietverlening aan waterschappen, die het hebben aangewend voor activiteiten op het gebied van klimaatadaptatie en -mitigatie. Door EY is vastgesteld dat de opbrengst van de Waterobligatie is verwerkt op een geormerkte interne rekening en vervolgens aangewend voor kredietverlening aan de waterschappen.

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en de Raad van Commissarissen van de Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Ons oordeel

Wij hebben het hoofdstuk Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in het jaarverslag 2016 (hierna: het MVO-hoofdstuk) van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (verder de NWB Bank) te Den Haag over 2016 (boekjaar) gecontroleerd. De scope van onze controleopdracht is beschreven in de sectie 'Onze Scope'. Een controleopdracht is gericht op het verkrijgen van redelijke mate van zekerheid.

Naar ons oordeel geeft het MVO-hoofdstuk in het Jaarverslag 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten, een betrouwbare en toereikende weergave van:

- het beleid en bedrijfsvoering ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen; en
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in 2016

in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van Global Reporting Initiative (GRI) optie Core en de aanvullend intern gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht op pagina 89 van het jaarverslag 2016.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle met betrekking tot het MVO-hoofdstuk verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N 'Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen'. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van het MVO- hoofdstuk'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onze onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van de NWB Bank zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Dit houdt onder meer in dat wij geen activiteiten ondernemen die conflicterend kunnen zijn met onze onafhankelijke assurance-opdracht. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Onze scope

Onze scope bestaat uit het MVO-hoofdstuk in het jaarverslag 2016.

In het MVO-hoofdstuk is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en ramingen. Inherent aan deze informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst kunnen afwijken en daarom onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in het MVO-hoofdstuk.

Wij hebben de informatie over maatschappelijk verantwoord ondernemen in de rest van het jaarverslag 2016 gelezen en voor zover wij dat kunnen vaststellen is deze informatie consistent met het MVO-hoofdstuk dat onderdeel uitmaakt van onze controle-opdracht.

Verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheden van de directie

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van het MVO-hoofdstuk in het jaarverslag 2016 in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van GRI optie Core en de aanvullend intern gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht op pagina 89 van het jaarverslag, inclusief het identificeren van stakeholders en het bepalen van materiële onderwerpen. De door de directie gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van het MVO-hoofdstuk en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet op pagina 89.

De directie is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opstellen van het MVO-hoofdstuk mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van het MVO-hoofdstuk

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Redelijke mate van zekerheid is een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Wij passen de 'Nadere voorschriften accountantskantoren ter zake van assurance-opdrachten (RA)' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, accountantsstandaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van het MVO-hoofdstuk nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810N, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het evalueren van de aanvaardbaarheid van het verslaggevingsbeleid en de consistente toepassing hiervan, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en de redelijkheid van schattingen gemaakt door het management.
- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de organisatie.
- Het identificeren en inschatten van de risico's dat het MVO-hoofdstuk afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het afnemen van interviews met de directie en leden van het CSR Committee die verantwoordelijk zijn voor de MVO-strategie, beleid en prestaties.
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor het MVO-hoofdstuk, het uitvoeren van interne controles op gegevens en de consolidatie van gegevens in het MVO-hoofdstuk.
- Het evalueren van de opzet en implementatie en het testen van de werking van de systemen en processen voor informatieverzameling en –verwerking voor de informatie in het MVO-hoofdstuk.
- Het evalueren van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.
- Het toetsen van relevante gegevens en van de interne en externe documentatie, op basis van deelwaarnemingen, om de betrouwbaarheid vast te stellen van de informatie in het MVO-hoofdstuk.

Den Haag, 16 maart 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs R.J. Bleijs RA

De Waterinnovatieprijs

De Unie van Waterschappen en de NWB Bank reiken elk jaar de Waterinnovatieprijs uit aan innovatieve projecten die passen bij de taken van de waterschappen: waterveiligheid, schoon water, voldoende water en waterbewustzijn. In 2016 waren er 160 inzendingen. Ruim 4.000 mensen stemden via Waterinnovatieprijs.nl voor de Publieksprijs, een record in de geschiedenis van de Waterinnovatieprijs.

Winnaars Waterinnovatieprijs 2016:

Categorie 'Waterveiligheid' - de Diefdijklinie, meer dan alleen een dijkversterking

Categorie 'Schoon water' - Water besparen en hergebruiken door S.C.H.O.O.N.

Categorie 'Voldoende water' - Achteroever Wieringermeer, proeftuin voor innovatieve landbouw

Categorie 'Waterbewustzijn' - Battle of the Beach, een lesmodule voor de basisschool

Publieksprijs - Zandsproeien bij dijkverbetering Nauernasche Vaart

Jury vol lof

Een deskundige jury onder leiding van Lidewijde Ongering, secretaris-generaal van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, prees de winnaars vooral om hun omgevingsbewuste aanpak en oog voor duurzaamheid.

Versnellingstraject voor de winnaars

De winnaars van de Waterinnovatieprijs 2016 kregen een versnellingstraject aangeboden, waarbij de wensen en behoeften voor de toekomst worden geïnterviewd: hoe kan deze innovatie verder worden gebracht? Is er bijvoorbeeld behoefte aan een proeftuin, internationale uitrol of specifieke kennis op een onderdeel van de innovatie? Een innovatiemakelaar helpt de winnaar in een traject van negen maanden om zijn wens in vervulling te laten gaan.

WATERSCHAPPEN EN AANVERWANTE BEDRIJVEN VERVULLEN BELANGRIJKE TAKEN, DIE SOMS ONDERBELICHT BLIJVEN. MET DE INDIVIDUELE PRIJZEN VOOR IEDERE KERNTAAK - INCLUSIEF WATERBEWUSTZIJN, EEN IN ONZE OGEN STEEDS BELANGRIJKER WORDENDE TAAK -, KRIJGEN INNOVATIEVE PROJECTEN EEN PODIUM EN VERDERE ONDERSTEUNING VIA DE INNOVATIEMAKELAAR. NET ALS VORIG JAAR ZIJN WIJ ALS FINANCIER VAN DE SECTOR TROTS, DAT WIJ KAPITAAL MOGEN AANDRAGEN VOOR PROJECTEN DIE LEIDEN TOT VERDERE REDUCTIE VAN CO₂-UITSTOOT, BETERE BENUTTING VAN GRONDSTOFFEN EN MATERIALEN - DE CIRCULAIRE ECONOMIE - EN BEWUSTZIJN VAN EIGEN HANDELEN.

Menno Snel, voorzitter van de directie van de NWB Bank en mede-jurylid

NWB Fonds

IN DE EERSTE TIEN JAAR IS HET NWB FONDS UITGEGROEID TOT EEN ONONTBEERLIJKE RUGGENSTEUN VOOR INTERNATIONALE PROJECTEN VAN WATERSCHAPPEN. IN DE KOMENDE JAREN WIL HET FONDS ZORGEN VOOR EXTRA RUGWIND OM ALS 'DUTCH WATER AUTHORITIES' DUURZAAM VERSCHIL TE KUNNEN MAKEN.

Henk J. Loijenga, directeur NWB Fonds

Samen werken en leren voor wereldwijde wateroplossingen

Het NWB Fonds is 10 jaar jong! Het buitenlandfonds van en voor de waterschappen is op 22 december 2006 opgericht door de NWB Bank. Doel van het Fonds is om de samenwerking van waterschappen met publieke partnerorganisaties in het buitenland te bevorderen en te faciliteren. Drie maanden na de oprichting, op Wereldwaterdag 2007, namen de koploperwaterschappen de eerste projecten voor droge voeten en schoon water met cofinanciering van het NWB Fonds in uitvoering. Al snel werd duidelijk waarmee de waterschappen met hun unieke kerncompetenties internationaal het verschil konden maken: de aparte organisatie, de duurzame financierings-systeematiek, participatie van belanghebbenden, horizontale en verticale uitvoeringscoördinatie, duurzaam beheer en onderhoud van de infrastructuur en – niet in de laatste plaats – samenwerking.

Gaandeweg kwam het besef dat met het brengen van expertise ook veel kennis en nieuwe ervaring wordt opgedaan, waarmee de waterschappen (nog) sterker en professioneler worden. De belangstelling van de waterschappen voor internationale samenwerking nam dan ook geleidelijk aan toe. Mede door de ruggensteun van het NWB Fonds zijn steeds meer waterschappen aangehaakt en anno 2016 zijn alle 22 waterschappen en de Unie van Waterschappen internationaal actief. Vanaf 2010 stimuleert het NWB Fonds de waterschappen om meer samen op te trekken, de krachten te bundelen en van elkaar te leren. Dat draagt bij aan de effectiviteit, efficiëntie en kwaliteit, en het versterkt de positie van de waterschappen binnen de Nederlandse watersector in het buitenland. Daarbij focussen de gezamenlijke waterschappen in toenemende mate op de recente OESO-principes en aanbevelingen voor goed waterbeheer en –bestuur. De ruggensteun van het NWB Fonds wordt stap voor stap tot rugwind getransformeerd. De looptijden van de partnerschappen worden langer, de resultaten en de leeropbrengsten worden duurzamer en de gemiddelde projectbijdragen worden hoger. Zienderogen evolueren de waterschappen op het internationale toneel tot één 'Dutch Water Authorities' en dragen zij zo gezamenlijk bij aan de wereldwijde agenda op het gebied van Klimaat Adaptatie en de 'Sustainable Development Goals'.

Sinds de oprichting heeft het NWB Fonds 58 projecten ondersteund. Een stevige realisatie die het wil vasthouden. En dat gaat lukken, want voor de komende 15 jaar zijn de jaarlijkse rente-inkomsten van het NWB Fonds geconsolideerd op ten minste € 825.000,-.

De landen waar waterschappen in 2016 actief waren met steun van het NWB Fonds zijn: Burkina Faso, Colombia, Egypte, Ethiopië, Indonesië, Mozambique, Nicaragua, Swaziland, Vietnam en Zuid-Afrika.

Voor meer informatie: www.nwbfonds.nl

7.0

REMUNERATIERAPPORT 2016

7.0

REMUNERATIERAPPORT 2016

De NWB Bank beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol als bank van en voor de publieke sector te weerspiegelen. Door te kiezen voor een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het lage risicoprofiel en de risk appetite van de bank, draagt het beloningsbeleid bij aan de realisatie van de langetermijndoelstellingen van de bank. Het beleid is eenduidig en transparant en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de bank gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.

Beloningsbeleid directie

Vaste beloning

Het beloningsbeleid voor de directie is voor het laatst per 14 september 2015 gewijzigd en vastgesteld door de algemene vergadering. Volgens dit beleid – dat van toepassing is op directieleden benoemd op of na 14 september 2015 – geldt een maximumsalaris, inclusief variabele beloning, van € 272.000 voor de voorzitter van de directie en een maximum van 85% van dit bedrag voor de overige directieleden. Jaarlijks vindt indexatie plaats conform de indexatie zoals vermeld in de CAO Banken.

Variabele beloning

De variabele beloning van directieleden bedraagt maximaal 15% van de vaste beloning en blijft daarmee onder het bonusplafond van 20% dat met de Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen (Wbfo) is ingesteld. De variabele beloning is gebaseerd op de prestaties van het directielid, de onder zijn verantwoordelijkheid vallende bedrijfsonderdelen, en die van de bank

als geheel. Deze prestaties zijn vertaald in vooraf vastgestelde en beoordeelbare prestatiecriteria die vastgelegd zijn in een jaarlijks geactualiseerd prestatiecontract. De variabele beloning van de directie bestaat uit een kortetermijndeel en een langetermijndeel. Het kortetermijndeel (maximaal 10%) wordt na afloop van het betreffende jaar uitgekeerd. Uitkering van het langetermijndeel (maximaal 5%) vindt plaats in het vierde jaar na het jaar waarop het betrekking heeft, mits ook de vooraf afgesproken langetermijndoelstellingen zijn behaald.

De vaststelling van het kortetermijndeel van de variabele beloning is gebaseerd op de navolgende elementen:

- winst (conform doelstellingen in jaarlijkse begroting) en normrendement: maximaal 3%
- risicobeheer (conform interne en externe normenkaders): maximaal 3%
- uitvoering strategie/(MVO)beleid: maximaal 3%
- persoonlijke aandachtsgebieden en doelstellingen: maximaal 6%

Gezien het feit dat de uitvoering van het strategiebeleid gezien wordt als een collectieve verantwoordelijkheid, zal het percentage met ingang van 2017 verhoogd worden naar 7%. De persoonlijke aandachtsgebieden en doelstellingen worden als minder leidend beschouwd, en derhalve verlaagd naar 2%.

De langetermijnelementen zijn:

- ratings: Standard & Poor's en Moody's ratings van de bank zijn gelijk aan de sovereign rating van de Nederlandse Staat
- strategie: behoud van de sterke positie in de markt

Na afloop van enig jaar vindt beoordeling van de behaalde resultaten plaats door de raad van commissarissen. De variabele beloning, inclusief het voorwaardelijk toegekende gedeelte, wordt slechts uitbetaald of verworven wanneer dit met de financiële toestand van de NWB Bank te verenigen is en door de prestaties van de bank en het betreffende directielid te rechtvaardigen is. Daarnaast heeft de raad van commissarissen een malus- en clawback-bevoegdheid ten aanzien van de variabele beloning. De bevoegdheid tot het toepassen van de clawback omvat het kortetermijndeel van de variabele beloning en is tot drie jaar na de uitkering ervan van kracht.

Gezien de aard van de onderneming en de maatschappelijke positie van de bank hebben voor de vaststelling van hoogte en structuur van de variabele beloning geen scenarioanalyses plaatsgevonden.

Pensioenen

De pensioenen van de directieleden - evenals van de medewerkers - zijn bij een verzekeraar ondergebracht in de collectieve pensioenregeling van de NWB Bank. De bank heeft één middelloonregeling voor de directie en medewerkers en bevat een eigen bijdrage van de deelnemers. In de pensioenregeling zijn de per 1 januari 2015 geldende wettelijke bepalingen opgenomen ten aanzien van de maximale opbouw- en premiepercentages en de maximering van het

pensioengevend inkomen tot € 100.000. Voor salarissen boven € 100.000 biedt de bank een nettopensioenregeling aan, waarin een medewerker pensioen kan opbouwen over het brutosalaris boven € 100.000.

Overige arbeidsvoorwaarden

De directieleden hebben een auto tot hun beschikking. Voorts gelden voor directieleden dezelfde arbeidsvoorwaarden als voor medewerkers.

Remuneratie directie 2016

Vaste beloning

Menno Snel, voorzitter van de directie per 1 september 2016, valt onder het op 14 september 2015 vastgestelde nieuwe beloningsbeleid. Met dit nieuwe beleid geldt een maximumsalaris, inclusief variabele beloning, van € 272.000 voor de voorzitter van de directie en een maximum van 85% van dit bedrag voor de overige directieleden. Lidwin van Velden, directeur per 1 januari 2010, en Frenk van der Vliet, in dienst als directeur per 1 januari 2012, vallen onder het beloningsbeleid dat voor 14 september 2015 van toepassing was en dat per 1 januari 2010 was vastgesteld. Onder dit beleid geldt een maximale totale (vaste en variabele) beloning van € 280.000 voor de voorzitter van de directie en een maximum van 85% van dit bedrag voor de overige directieleden (na indexatie € 245.819 per 1 januari 2016). Ron Walkier, die is afgetreden per de algemene vergadering van 26 april 2016 wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, was directeur sinds 1993 en voorzitter van de directie sinds 2008 en viel daarmee onder het beloningsbeleid dat al voor 1 januari 2010 van toepassing was. De indexatie in 2016 bedroeg 1% in verband met de CAO-stijging per 1 januari 2016.

Variabele beloning

De remuneratie- en benoemingscommissie heeft in februari 2017 de werkelijke prestaties van de directieleden vergeleken met de geformuleerde prestatiecriteria in het prestatiecontract. Deze

vergelijking heeft laten zien dat de doelstellingen volledig zijn behaald. De remuneratie- en benoemingscommissie heeft hierbij in ogenschouw genomen dat Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet in de interim-periode van 26 april tot 1 september 2016 (de periode tussen het aftreden van Ron Walkier en het aantreden van Menno Snel als voorzitter van de directie) gezamenlijk de taken van de voorzitter van de directie hebben waargenomen. Vervolgens heeft de remuneratie- en benoemingscommissie een voorstel gedaan aan de raad van commissarissen voor de variabele beloning van de individuele directieleden.

Beoordeling directie

De tabel geeft het resultaat weer van de door de raad van commissarissen vastgestelde beoordeling.

Van de maximaal aan de directieleden toe te kennen variabele beloning van 15% wordt aan alle directieleden 15% toegekend. Tweederde (10%) hiervan bevat het kortetermijndeel en wordt dit jaar uitgekeerd, eenderde (5%) bevat het langetermijndeel en wordt voorwaardelijk toegekend. Voor Menno Snel geldt een pro rata toekenning op basis van het gedeelte van het jaar dat hij in 2016 dienst was.

Ron Walkier, voorzitter van de directie tot de algemene vergadering op 26 april 2016, ziet in verband met de geldende dividendstop af van zijn kortetermijndeel variabele beloning over de periode tot en met april 2016 en het langetermijndeel over 2013. Om die reden heeft de raad van commissarissen bij hem afgezien van een nadere beoordeling van de doelstellingen.

Elementen	Doelstelling	Resultaat
Winst en normrendement (3%)	Winst – conform doelstellingen in jaarlijkse begroting	3% - volledig behaald
Risicobeheer (3%)	Conform interne en externe normenkaders	3% - volledig behaald
Uitvoering strategie/(MVO) beleid (3%)	Conform doelstellingen in jaarlijkse beleidsnota	3% - volledig behaald
Persoonlijke aandachtsgebieden (6%)	Menno Snel	6% - volledig behaald
	Lidwin van Velden	6% - volledig behaald
	Frenk van der Vliet	6% - volledig behaald

Overzicht bezoldiging directieleden

(in duizenden euro's)	Pensioen				
	Vaste beloning	Kortetermijn variabele beloning	Uitbetaling langetermijn variabele beloning 2013	Premie	Uitkering i.v.m. maximering pensioengevend salaris tot € 100.000
2016					
Menno Snel ¹⁾	79	8	n.v.t.	16	0
Lidwin van Velden	214	21	10	57	7
Frenk van der Vliet	214	21	10	52	10
Ron Walkier ²⁾	94	-	-	33	5
Totaal	601	50	20	158	22

1) in dienst per 1 september 2016

2) afgetreden per de algemene vergadering van 26 april 2016 wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd

(in duizenden euro's)	Pensioen				
	Vaste beloning	Kortetermijn variabele beloning	Uitbetaling langetermijn variabele beloning 2012	Premie	Uitkering i.v.m. maximering pensioengevend salaris tot € 100.000 ¹⁾
2015					
Ron Walkier	280	-	-	98	13
Lidwin van Velden	212	18	10	58	7
Frenk van der Vliet	212	18	10	53	10
Totaal	704	36	20	209	30

De directieleden ontvangen een deels belaste onkostenvergoeding van € 2.800 per jaar per persoon.

Langetermijndeel variabele beloning 2013

In februari 2017 heeft de remuneratie- en benoemingscommissie de feitelijke resultaten van de NWB Bank vergeleken met de in 2013 geformuleerde langetermijndoelstellingen (Standard & Poor's en Moody's ratings van de bank zijn gelijk aan de sovereign rating van de Nederlandse Staat, en behoud van de

sterke positie in de markt). Deze vergelijking heeft aangetoond dat deze zijn behaald. Op voorstel van de remuneratie- en benoemingscommissie heeft de raad van commissarissen besloten tot betaalbaarstelling van het uitgestelde langetermijndeel (zie bovenstaand overzicht). Zoals eerder vermeld, ziet Ron Walkier in verband met de geldende dividendstop als voorzitter van de directie af van het langetermijndeel variabele beloning 2013.

1) Met ingang van 2015 is het pensioengevend salaris fiscaal gemaximeerd tot € 100.000. De bijdrage die beschikbaar wordt gesteld boven € 100.000 kan worden aangewend voor gebruikmaking van de nettopensioenregeling.

Beloningsbeleid medewerkers

Vaste beloning

Het beloningsbeleid voor medewerkers is integraal van toepassing op alle medewerkers, ongeacht functie en niveau, voor zowel vaste als variabele beloning. De bank volgt de CAO Banken. De vaste beloning bestaat uit 12 maandsalarissen, een vakantietoeslag van 8% en een 13e maand. Indexering geschiedt volgens de structurele inkomensaanpassingen uit de CAO Banken. Boven het functiesalaris kan een beoordelingstoeslag tot maximaal 15% worden toegekend, die terughoudend en stapsgewijs wordt toegepast en in de regel past bij goed functioneren van een medewerker die zijn schaalmaximum heeft bereikt.

Variabele beloning

De variabele beloning bestaat uit een prestatieregeling van maximaal 7% en een winstdelingsregeling van maximaal 7,5%. Beide regelingen bevatten een malus- en clawback-bepaling.

Voor het bepalen van de variabele beloning volgens de prestatieregeling wordt een zorgvuldige prestatiebeoordeling gemaakt op basis van de onderstaande elementen:

- behalen van de doelstellingen die voor het betreffende kalenderjaar zijn geformuleerd
- eindoordeel leidinggevende
- eventuele correctie in verband met bevindingen ongeoorloofde risico's of compliance issues
- oordeel van de directie

De NWB Bank richt haar beloningsbeleid met name op prestatiecriteria die kwalitatief en functie-inhoudelijk van aard zijn. Bij het vaststellen van de doelstellingen wordt rekening gehouden met de langetermijndoelstellingen (zoals opgenomen in de beleidsnota) en de kernwaarden (bewust, betrokken en betrouwbaar) van de bank. Verder wordt rekening gehouden met zorgvuldig en klantgericht handelen. Medewerkers hebben invloed op het vast- en bijstellen van de doelstellingen. Over 2016 is gemiddeld per medewerker (exclusief directie) een variabele

beloning uit hoofde van de prestatieregeling van 5,37% toegekend. Het in 2017 totaal uitgekeerde bedrag aan variabele beloningen aan medewerkers (over 2016) zal € 384.690,21 (prestatieregeling en winstdelingsregeling) bedragen.

Pensioenen

De pensioenen van de medewerkers - evenals van de directieleden - zijn bij een verzekeraar ondergebracht in de collectieve pensioenregeling van de NWB Bank. De bank heeft één middelloonregeling voor de medewerkers en directie en bevat een eigen bijdrage van de deelnemers. Voor salarissen boven € 100.000 biedt de bank een nettopensioenregeling aan.

Overige arbeidsvoorwaarden

Voorts zijn er voor medewerkers diverse secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals een aanvullende arbeidsongeschiktheidsverzekering, de hypotheekrentesubsidieregeling, de studiekostenvergoeding en een fietsregeling. Medewerkers wier functie het gebruik van een auto noodzakelijk maakt of rechtvaardigt, hebben een auto tot hun beschikking.

Beloningsverhouding

Bij het bepalen van de verhouding van de beloning van de CEO en de beloning van de overige medewerkers heeft de bank de Global Reporting Initiative (GRI) standaard 'G4-54' als uitgangspunt genomen. Volgens deze standaard is de beloningsverhouding de ratio tussen de totale bezoldiging van de hoogst betaalde medewerker en de mediaan van de totale bezoldiging van alle overige medewerkers (inclusief overige leden van de directie). De totale bezoldiging bestaat uit de vaste en variabele beloning en de pensioenkosten.

De vaste beloning van medewerkers en directieleden van de NWB Bank in 2016 bestaat uit 12 maandsalarissen, 8% vakantietoeslag en een 13e maand. De variabele beloning van de medewerkers in 2016 bestaat uit 7,5% winstuitkering over 2015 en een prestatie-uitkering over 2015. De variabele beloning van directieleden in 2016 bestaat uit de korte- en langetermijn variabele beloning over 2015. De pensioenkosten bestaan uit de

componenten 'kosten middelloon tot € 101.519 minus werkgeversbijdrage', 'werkgeversbijdrage boven € 100.000 minus werknemersbijdrage' en 'eventuele compensatie oude pensioenregeling (vóór 2015)'.

Gezien het feit dat de directievoorzitter (CEO) van de NWB Bank geen volledig boekjaar in functie is geweest, zijn de volgende uitgangspunten voor hem gehanteerd:

Vaste beloning: 12 maandsalarissen, 8% vakantiegeld en een 13e maand. Variabele beloning: korte termijn variabele beloning is gelijk aan die van de andere directieleden over 2015 (8,67%). De lange termijn variabele beloning is buiten beschouwing gelaten, aangezien deze eerst in 2020 van toepassing zal zijn.

Gebaseerd op bovenstaande uitgangspunten komt de ratio beloningsverhouding tussen de directievoorzitter en de mediaan van de overige medewerkers van de NWB Bank over 2016 uit op 4,22.

Remuneratie raad van commissarissen

Het huidige remuneratieniveau van de commissarissen is ongewijzigd sinds 2003 en gaat uit van een vaste vergoeding, aangevuld met onkosten- en vergadervergoedingen. Er heeft sedertdien geen indexatie plaatsgevonden.

In 2016 heeft de raad van commissarissen – geadviseerd door de remuneratie- en benoemingscommissie – zijn remuneratiebeleid getoetst aan de best practices bij vergelijkbare staatsdeelnemingen en ondernemingen, mede op basis van een benchmarkonderzoek dat in 2015 door een extern bureau is uitgevoerd. Op grond van dit onderzoek is vastgesteld dat de huidige honorering van commissarissen ten opzichte van peers aan de lage kant is en dat de systematiek en structuur van de commissarisvergoedingen niet geheel in lijn zijn met de markt. Daarnaast heeft het ministerie van Financiën in 2016 bericht dat de beloningen van commissarissen bij staatsdeelnemingen jaarlijks mogen stijgen met het percentage van de CAO-verhoging dat op de staatsdeelneming van toepassing is, met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2015.

Voorstel aan aandeelhouders

Hoewel er de laatste jaren een verzwaring van het takenpakket, de taakinvulling en complexiteit van het commissariaat heeft plaatsgevonden en veel vergelijkbare ondernemingen de commissarishonorering op duidelijk hogere niveaus hebben vastgesteld, heeft de raad van commissarissen alles overwegende besloten vast te houden aan het huidige remuneratieniveau inclusief CAO-stijging van 2015 en 2016. Dit betekent stabilisering van de remuneratie op het huidige niveau, met dien verstande dat geen sprake meer zal zijn van aparte vergader- en onkostenvergoedingen maar van vaste vergoedingen voor de leden van de raad van commissarissen en zijn commissies. Ook is de afzonderlijke honorering voor de vice-voorzitter komen te vervallen. Er wordt geen extra vergoeding gerekend voor de splitsing van de audit- en risicocommissie in twee afzonderlijke commissies aangezien momenteel de samenstelling van beide commissies gelijk is. De raad van commissarissen zal de nieuwe remuneratiestructuur ter besluitvorming voorleggen aan de algemene vergadering, te houden op 20 april 2017. Daarbij zal de raad tevens voorstellen het remuneratiebeleid iedere vijf jaar te evalueren.

Remuneratie commissarissen 2016

De honorering in 2016 was als volgt:

Voorzitter	€ 18.570 per jaar
Vice-voorzitter	€ 14.350 per jaar
Leden	€ 12.380 per jaar

Voor commissieleden geldt de volgende vergoedingsregeling:

- een vergoeding van € 750 per vergadering voor zowel de leden van de audit- en risicocommissie als de leden van de remuneratie- en benoemingscommissie; en
- een vaste vergoeding per jaar van € 4.000 voor de leden van de audit- en risicocommissie en € 3.000 voor de leden van de remuneratie- en benoemingscommissie

De honorering van de raad van commissarissen kent geen variabele componenten en geen optieregelingen.

De remuneratie van de leden van de raad van commissarissen bedroeg:

(in duizenden euro's)	2016	2015
Age Bakker ¹⁾²⁾³⁾	32	32
Maurice Oostendorp ²⁾⁴⁾	23	21
Else Bos	7 ⁵⁾	19
Peter Glas ³⁾⁶⁾	18	18
Petra van Hoeken ²⁾	21	14 ⁷⁾
Manfred Schepers ²⁾⁸⁾	14	-
Albertine van Vliet-Kuiper ³⁾	18	18
Berend-Jan van Voorst tot Voorst	6 ⁹⁾	16
Totaal	139	138

Bovenstaande vergoedingen zijn exclusief de algemene onkostenvergoedingen, de bijdrage Zwv, de reiskostenvergoeding en eventuele BTW.

- 1) Voorzitter
- 2) Lid auditcommissie en risicocommissie
- 3) Lid remuneratie- en benoemingscommissie
- 4) Vice-voorzitter per de jaarlijkse algemene vergadering gehouden op 23 april 2015
- 5) Else Bos is afgetreden op 26 april 2016
- 6) Vice-voorzitter tot de jaarlijkse algemene vergadering gehouden op 23 april 2015
- 7) Petra van Hoeken is op 23 april 2015 benoemd tot commissaris
- 8) Manfred Schepers is op 26 april 2016 benoemd tot commissaris
- 9) Berend-Jan van Voorst tot Voorst is afgetreden op 26 april 2016

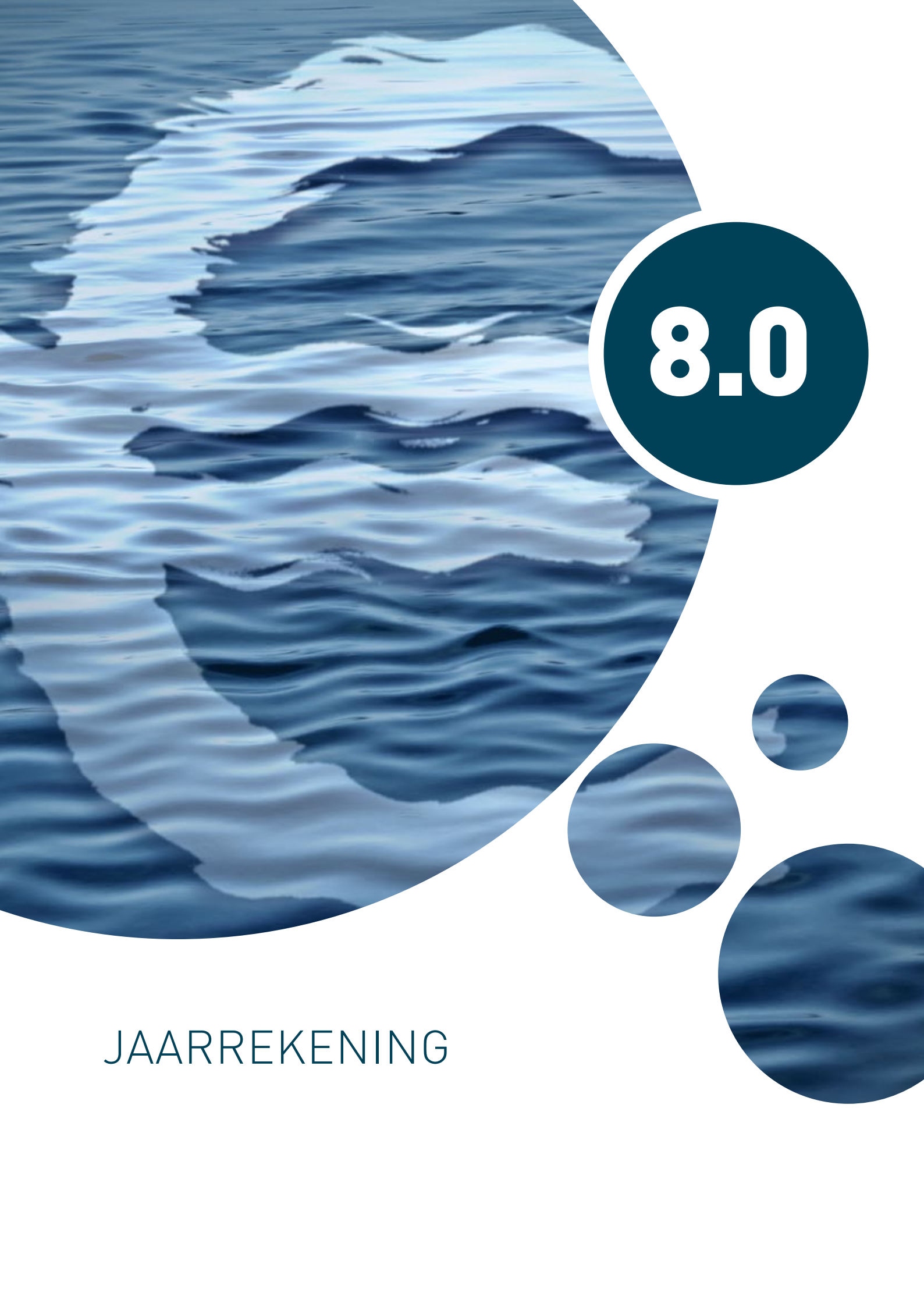
Regelgeving en proportionaliteit

Het beloningsbeleid van de bank is in lijn met de geldende nationale en internationale regelgeving, waaronder de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft 2014 (Rbb) van DNB die de relevante bepalingen van CRD IV met ingang van 1 augustus 2014 implementeert, de Wbfo, de EBA Criteria en de CEBS Guidelines. De mogelijke wijzigingen die CRD V met zich zal brengen ten aanzien van remuneratie zal de bank tijdig implementeren. Naar verwachting treden de CRD V voorstellen niet eerder dan 1 januari 2019 in werking.

De bank beroept zich voor de toepassing van een aantal elementen uit de Rbb op proportionaliteit, dat wil zeggen dat de bank bepaalde elementen niet toepast vanwege het lage risicoprofiel van de bank en de bescheiden omvang van de variabele beloning. Dit betreft allereerst de betaling van ten minste 50% van de variabele beloning in aandelen of andere instrumenten. Redenen hiervoor zijn dat de bank geen beursgenoteerde aandelen kent

en dat het opzetten van een programma of plan voor uitkering in vergelijkbare instrumenten onevenredig hoge kosten en administratieve lasten met zich zou brengen. Daarnaast past de bank niet volledig de regel toe die voorschrijft dat het langetermijndeel van de variabele beloning ten minste 40% bedraagt. De variabele beloning van de directie bevat een kleiner deel lange termijn (een derde) en de variabele beloning van medewerkers kent in het geheel geen langetermijndeel. Ook hier geldt dat toepassing daarvan een onevenredige administratieve belasting met zich zou brengen.

8.0

JAARREKENING

Winst- en verliesrekening

voor het jaar eindigend op 31 december 2016

(in miljoenen euro's)

Toelichting

		2016	2015
Rente en soortgelijke baten		1.680	1.785
Rente en soortgelijke lasten		1.462	1.608
Rente	1	218	177
Resultaat uit financiële transacties	2	-25	-6
Overige bedrijfsopbrengsten		0	0
Som der bedrijfsopbrengsten		193	171
Personeelskosten	3	8	8
Andere beheerskosten	4	9	8
Personeels- en andere beheerskosten		17	16
Afschrijvingen en waardeveranderingen op immateriële en materiële vaste activa	5	2	2
Bankenbelasting en resolutieheffing	6	25	21
Som der bedrijfslasten		44	39
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		149	132
Belastingen resultaat gewone bedrijfsuitoefening	7	42	37
Resultaat na belastingen		107	95

Balans

per 31 december 2016 voor winstbestemming

(in miljoenen euro's)

	Toelichting	2016	2015
Activa			
Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank	8	7.246	6.766
Bankiers	9	10.508	8.908
Kredieten en vorderingen	10	64.496	63.576
Rentedragende waardepapieren	11	3.925	3.851
Immateriële activa	12	2	3
Materiële activa	13	6	5
Overige activa	14	0	0
Derivaten	15	8.228	8.204
Overlopende activa	16	3	1
Totaal activa		94.414	91.314
Passiva			
Bankiers	17	2.692	2.455
Toevertrouwde middelen	18	6.060	5.371
Schuldbewijzen	19	67.232	67.478
Voorzieningen	20	30	24
Vennootschapsbelasting	21	22	29
Overige schulden	22	55	53
Derivaten	23	16.482	14.302
Overlopende passiva	24	8	1
		92.581	89.713
Achtergestelde schulden	25	326	202
Gestort en opgevraagd kapitaal	26	7	7
Herwaarderingsreserve	27	3	0
Overige reserves	28	1.390	1.297
Onverdeelde winst verslagjaar	29	107	95
Eigen vermogen		1.507	1.399
Totaal passiva		94.414	91.314
Onherroepelijke toezeggingen	30	3.865	2.518
Voorwaardelijke schulden	31	60	68

Overzicht van het totaalresultaat

voor het jaar eindigend op 31 december 2016

(in miljoenen euro's)

	2016	2015
Nettoveranderingen in de herwaarderingsreserve	3	0
Nettoveranderingen in de overige reserves	-2	1
Vennootschapsbelasting op baten en lasten die rechtstreeks in het eigen vermogen zijn verwerkt	0	0
Baten en lasten rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen	1	1
Resultaat na belastingen	107	95
Totaalresultaat	108	96

Verloopstaat van het eigen vermogen

voor het jaar eindigend 31 december 2016

(in miljoenen euro's)

	Gestort kapitaal	Herwaar- derings- reserves	Overige reserve	Onverdeelde winst verslagjaar	Totaal
Stand per 1 januari 2015	7	0	1.247	49	1.303
Winstbestemming voorgaand boekjaar			49	-49	-
Dividend			-		-
Rechtstreekse waardemutatie in vermogen		0	1		1
Resultaat boekjaar				95	95
Stand per 31 december 2015	7	0	1.297	95	1.399
Stand per 1 januari 2016	7	0	1.297	95	1.399
Winstbestemming voorgaand boekjaar			95	-95	-
Dividend			-		-
Rechtstreekse waardemutatie in vermogen		3	-2		1
Resultaat boekjaar				107	107
Stand per 31 december 2016	7	3	1.390	107	1.507

Kasstroomoverzicht

voor het jaar eindigend op 31 december 2016

(in miljoenen euro's)

	Toelichting	2016	2015
Winst voor vennootschapsbelasting		149	132
Aanpassingen voor:			
Afschrijvingen en waardeveranderingen immateriële en materiële activa	2	2	
Ongerealiseerde waardemutatie activa en passiva tegen reële waarde hedge accounting		-234	-261
Kredieten en vorderingen bankiers niet terstond opeisbaar	9,17	-1.309	2.487
Kredieten en vorderingen publieke sector	10	1.169	-48
Toevertrouwde middelen	18	686	-39
Overige activa en passiva		-213	186
Nettokasstroom uit operationele/bancaire activiteiten		250	2.459
Investerings in rentedragende waardepapieren	11	-1.362	-1.290
Verkopen en aflossingen van rentedragende waardepapieren	11	1.323	1.774
		-39	484
Investerings in materiële activa	13	-1	-1
Desinvesteringen	13	0	0
		-1	-1
Investerings in immateriële activa	12	-1	-1
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten		-41	482
Uitgifte langlopende schuldbewijzen	19	11.372	9.397
Aflossing langlopende schuldbewijzen	19	-7.701	-11.258
Uitgifte kortlopende schuldbewijzen	19	36.078	33.103
Aflossing kortlopende schuldbewijzen	19	-39.599	-28.119
Uitgifte achtergestelde schulden	19	121	200
		271	3.323
Betaald dividend	29	-	-
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten		271	3.323
Nettokasstroom		480	6.264

(in miljoenen euro's)

	Toelichting	2016	2015
Kasstroom		480	6.264
Liquiditeiten begin van het jaar		6.766	502
Liquiditeiten per 31 december		7.246	6.766

In 2016 is voor een bedrag van € 1.295 miljoen aan rentebetalingen verricht (2015: € 1.574 miljoen) en een bedrag van € 1.623 miljoen aan rente-inkomsten ontvangen (2015: € 1.760 miljoen). Deze bedragen zijn in het kasstroomoverzicht verantwoord onder de post Overige activa en passiva. In 2016 is € 15,6 miljoen aan vennootschapsbelasting betaald en € 19,8 miljoen aan bankenbelasting.

Toelichting op de jaarrekening

Bedrijfsinformatie

De jaarrekening van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (hierna: de NWB Bank, KvK nummer 27049562) over 2016 is opgesteld door de directie, goedgekeurd door de raad van commissarissen op 16 maart 2017 en zal ter vaststelling worden voorgelegd aan de algemene vergadering van aandeelhouders op 20 april 2017.

De NWB Bank is een naamloze vennootschap gevestigd in Den Haag, waarvan de aandelen in handen zijn van overheden. De NWB Bank richt zich met haar diensten op de publieke sector. Zij financiert waterschappen, gemeenten en provincies, alsmede aan de overheid gelieerde instellingen, zoals woningbouwcorporaties, ziekenhuizen, onderwijsinstellingen, waterleidingbedrijven en PPS (Publiek-Private Samenwerking) projecten.

Grondslagen bij de opstelling van de jaarrekening

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening van de NWB Bank is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en de in Nederland aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving (NL GAAP).

De NWB Bank heeft geen deelnemingen en stelt een enkelvoudige jaarrekening op.

Samenvatting van belangrijke verslaggevings-grondslagen

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kostprijs met uitzondering van bepaalde rentedragende waardepapieren, derivaten en onroerende zaken. Deze zijn gewaardeerd tegen reële waarde. De kosten en opbrengsten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De bedragen in deze jaarrekening luiden in miljoenen euro's en alle bedragen in de toelichting zijn afgerond naar duizendtallen (€ 000), tenzij anders is vermeld.

De benamingen zoals genoemd in het Besluit Modellen Jaarrekening zijn voor een aantal posten vervangen door benamingen die volgens de NWB Bank de inhoud beter aanduiden.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Stelselwijzigingen

Onroerende zaken worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Tot en met 2015 is de vervangingswaarde gehanteerd als invulling van de waardering tegen actuele waarde. Vanaf 1 januari 2016 is dit a.g.v. het aangepaste Besluit actuele waarde gewijzigd en worden onroerende zaken gewaardeerd tegen de laagste van actuele kostprijs en de realiseerbare waarde. Deze stelselwijziging heeft geen significante impact op het eigen vermogen en resultaat.

Met ingang van 2016 worden ontvangen vergoedingen voor vervroegde aflossing van financiële instrumenten waarop hedge accounting wordt toegepast, verantwoord onder de post Resultaat uit financiële transacties. De wijziging heeft geen invloed op vermogen en resultaat.

Verwerking

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen daarvan aan de onderneming zullen toevloeien en de waarde van het actief op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Vreemd vermogen wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling van een bestaande verplichting gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld.

Financiële activa en passiva (behoudens de hoofdsom van leningen) worden opgenomen op transactiedatum. Dit houdt in dat een financieel actief of financieel passief in de balans wordt opgenomen vanaf het tijdstip dat de vennootschap respectievelijk recht heeft op de voordelen dan wel gebonden is aan de verplichtingen voortkomend uit de contractuele bepalingen van het financieel instrument. De hoofdsom van de leningen wordt opgenomen op de afwikkelingsdatum.

Baten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, verband houdend met een vermeerdering van een actief of vermindering van vreemd vermogen, heeft plaatsgevonden en waarvan de omvang op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Lasten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, verband houdend met een vermindering van een actief of vermeerdering van vreemd vermogen, heeft plaatsgevonden en waarvan de omvang op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld.

Niet langer opnemen in de balans van financiële activa en passiva

Een op de balans opgenomen actief of post van het vreemd vermogen blijft op de balans indien een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot dit actief of deze post van het vreemd vermogen. Dergelijke transacties dienen evenmin aanleiding te geven tot het verantwoorden van resultaten.

Een financieel actief of een post van het vreemd vermogen (of, indien van toepassing, een deel van een financieel actief, of een deel van de groep van soortgelijke financiële activa of passiva) wordt niet langer in de balans opgenomen indien de transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de post van het vreemd vermogen aan een derde zijn overgedragen.

Waardering

De financiële activa en passiva worden bij eerste opname in de balans gewaardeerd tegen reële waarde vermeerderd met de transactiekosten die direct toe te wijzen zijn aan de verwerving of uitgifte van het financieel actief of het financieel passief met uitzondering van de transacties met waardering tegen reële waarde en verwerking van de resultaten via de winst- en verliesrekening. De aan deze balansposten direct toerekenbare transactiekosten worden direct verantwoord in de verlies- en winstrekening.

De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld, tussen ter zake goed geïnformeerde en tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk van elkaar zijn.

Voor zover voor posten een relevante middenkoers beschikbaar is, wordt deze als de beste indicatie voor de reële waarde gehanteerd. Van het merendeel van de financiële instrumenten van de NWB Bank kan de reële waarde niet op basis van een relevante middenkoers vastgesteld worden, omdat een beursnotering en/of een actieve markt ontbreekt. De NWB Bank berekent de reële waarde van deze overige financiële instrumenten met modellen.

De modellen maken gebruik van diverse veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en het tijdstip en de omvang van de verwachte toekomstige kasstromen. Bij de berekening van de reële waarde van opties is gebruik gemaakt van optiewaarderingsmodellen.

Bij het ontstaan van financiële activa worden deze geclassificeerd als Kredieten en vorderingen, Bankiers, Rentedragende waardepapieren dan wel Derivaten. Kredieten en vorderingen, Tot het einde van de looptijd aangehouden rentedragende waardepapieren, Overige rentedragende waardepapieren zonder beursnotering alsmede Bankiers worden vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering en Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde.

Bij het ontstaan van financiële passiva worden deze geclassificeerd als Bankiers, Derivaten, Toevertrouwde middelen en Uitgegeven schuldbewijzen. Bankiers, Toevertrouwde middelen alsmede Uitgegeven schuldbewijzen worden vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs en Derivaten worden vervolgens gewaardeerd tegen reële waarde.

Hedge accounting

De bank dekt aan financiële activa of passiva verbonden rente- en valutarisico's grotendeels af met behulp van financiële instrumenten. In marktwaardeterminen vindt een compensatie plaats van waardeveranderingen als gevolg van rente- en valutamutaties. Hedge accounting maakt het mogelijk de resultaatverantwoording van een afdekkingsinstrument en de bijbehorende afgedekte positie te synchroniseren, voor zover deze indekking effectief is. Hedge accounting is alleen toegestaan indien er afdoende documentatie is opgesteld en de vereiste effectiviteit van de afdekking is aangetoond. De NWB Bank gebruikt alleen derivaten als afdekkingsinstrument en deze worden tegen reële waarde op de balans opgenomen. Zowel de waardemutaties van het afgedekte instrument die zijn toe te rekenen aan het afgedekte risico alsmede de waardemutaties van derivaten die onderdeel uitmaken van een reële waarde hedge, worden in de winst- en verliesrekening verantwoord als Resultaat uit financiële transacties.

De NWB Bank past twee vormen van reële waarde hedge accounting toe: micro- en macrohedging. Microhedging heeft betrekking op individuele transacties die voor wat betreft rente- en valutarisico in een economische hedge relatie zijn betrokken. Er is in geval van microhedging een een-op-een relatie tussen de afgedekte positie en het afdekkingsinstrument. Macrohedging heeft betrekking op een groep transacties die voor het renterisico door meerdere derivaten wordt afgedekt. Daarbij is er geen relatie tussen afgedekte posities en afdekkingsinstrumenten op individueel niveau, maar wordt op portefeuilleniveau aangetoond dat de betrokken derivaten de reële waardemutaties als gevolg van rentebewegingen van de betrokken activa compenseren.

Vreemde valuta

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de middenkoersen op balansdatum (gepubliceerd door de ECB). Het hanteren van middenkoersen houdt verband met het beleid van de NWB Bank, waarbij alle valutapositities één-op-één worden afgedekt en waardoor de dagelijkse geldstromen in vreemde valuta per saldo nihil zijn.

Baten en lasten voortvloeiend uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Alle valutakoersverschillen van monetaire activa en passiva worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Valutaswaps worden gebruikt als afdekkingsinstrument voor valutarisico's inzake opgenomen en uitgezette gelden. Deze valutaswaps worden omgerekend tegen de reële waarde van het instrument per balansdatum. De waardemutaties worden verantwoord onder Resultaat uit financiële transacties.

Kredieten en vorderingen en Bankiers

Kredieten en vorderingen en Bankiers worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode verminderd met een voorziening ingeval van oninbaarheid van vorderingen.

Rentedragende waardepapieren

Rentedragende waardepapieren zijn primair bedoeld om voor onbepaalde tijd te worden aangehouden en kunnen worden verkocht om te voorzien in liquiditeitsbehoeften of als reactie op wijzigingen in het risicoprofiel van de emittent. De rentedragende waardepapieren worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Voor wat betreft de vervolgwaardering van de rentedragende waardepapieren zijn twee subcategorieën te onderkennen:

Tot het einde van de looptijd aangehouden

Verstrekke leningen en gekochte rentedragende waardepapieren met vaste of bepaalde betalingen waarvan de NWB Bank het stellige voornemen heeft en zowel contractueel als economisch in staat is deze aan te houden tot het einde van de looptijd, worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

Overige rentedragende waardepapieren

Overige rentedragende waardepapieren zonder beursnotering worden gewaardeerd conform de 'tot het einde van de looptijd aangehouden' waardepapieren.

Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering worden gewaardeerd tegen reële waarde. Voor zover een waardeverandering van een individueel rentedragend waardepapier positief is, wordt deze tot het moment van realisatie direct in het eigen vermogen verwerkt. Op het moment dat het desbetreffende rentedragende waardepapier niet langer in de balans wordt verwerkt, wordt het cumulatieve ongerealiseerde resultaat van een individueel actief dat in het eigen vermogen was opgenomen verwerkt in de winst- en verliesrekening. Een eventuele cumulatieve waardevermindering tot onder de kostprijs wordt onmiddellijk in de winst- en verliesrekening verantwoord. Wanneer vervolgens een ongerealiseerde waardevermeerdering op het betreffende rentedragende waardepapier plaatsvindt, wordt deze in de winst- en verliesrekening verantwoord voor zover deze lager is dan de geamortiseerde kostprijs. Eventuele waardevermeerdering boven de geamortiseerde kostprijs wordt in het eigen vermogen verwerkt.

Indien de rentedragende waardepapieren zijn betrokken in een reële waarde hedgerelatie, dan wordt het effectieve deel van de afdekking verwerkt in het resultaat, in plaats van in het eigen vermogen. Wanneer financiële activa niet langer in de balans worden opgenomen, wordt de in het eigen vermogen opgenomen cumulatieve winst of het cumulatieve verlies verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Immateriële activa

Onder deze post zijn verantwoord de kosten en uitgaven die betrekking hebben op computersoftware. Na de eerste opname wordt het immaterieel actief gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met de geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen. De gebruiksduur wordt geacht vijf jaar te zijn en de gehanteerde afschrijvingsmethode is lineair over genoemde gebruiksduur. Indien hiertoe aanleiding bestaat zal de afschrijvingsperiode en afschrijvingsmethode worden herzien.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa bestaan uit onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Onroerende zaken worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de laagste van actuele kostprijs en de realiseerbare waarde. De bedrijfsmiddelen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met lineaire afschrijving. De actuele waarde van onroerende zaken wordt jaarlijks beoordeeld en periodiek bepaald aan de hand van taxaties door externe taxateurs. De afschrijvingen hierop worden ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht over een periode, welke overeenkomt met de verwachte economische gebruiksduur.

De afschrijvingen belopen jaarlijks:

Gebouw	2,5%
Installaties	10%
Inrichting, inventaris, etc.:	
- meubilair en dergelijke	10%
- kantoormachines	20%
Informatieverwerkende apparatuur:	
- personal computers	20%
- overige apparatuur	20%
Personenauto's	20%

Op de waarde van de grond wordt niet afgeschreven.

De restwaarde van het actief, de gebruiksduur en de waarderingsmethodes worden jaarlijks beoordeeld en, indien noodzakelijk, aangepast.

Derivaten

Een derivaat (afgeleid financieel instrument) is een financieel instrument dat de drie volgende kenmerken bezit:

- de waarde verandert als gevolg van veranderingen van marktfactoren zoals een bepaalde rentevoet, prijs van een financieel instrument, valutakoers, kredietwaardigheid, of andere variabele (de onderliggende waarde)
- er is geen of een geringe netto-aanvangsinvestering benodigd in verhouding tot andere soorten contracten die op vergelijkbare wijze reageren op veranderingen in genoemde marktfactoren; en
- het wordt op een tijdstip in de toekomst afgewikkeld

Derivaten worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde op het moment van het aangaan van het contract. Eventuele verschillen tussen de reële waarde en de door de bank gehanteerde waarderingsmodellen

worden geamortiseerd over de looptijd van het financieel instrument. Ook na eerste verwerking wordt het derivaat gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Derivaten met een positieve marktwaarde worden als activa gepresenteerd, derivaten met een negatieve marktwaarde als passiva. Veranderingen in de reële waarde van deze derivaten worden in de winst- en verliesrekening verantwoord onder de post Resultaat financiële transacties. Er worden algemeen aanvaarde waarderingsmodellen toegepast, waarbij gebruik wordt gemaakt van de meest geëigende waarderingscurven, waaronder de OIS-curve. Daarnaast is een zogenaamde *credit valuation adjustment* en een *debt valuation adjustment* in de waardering opgenomen.

In contracten besloten derivaten worden als een apart derivaat gewaardeerd indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen nauw verband tussen de economische kenmerken en risico's van het in een contract besloten derivaat en die van het basiscontract, en
- het basiscontract wordt niet tegen reële waarde – met waardemutaties via het resultaat – gewaardeerd, en
- een afzonderlijk instrument met dezelfde voorwaarden zou voldoen aan de definitie van een derivaat

Derivaten die voldoen aan deze voorwaarden worden gepresenteerd in de balans bij het basiscontract waartoe deze behoren en gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij waardemutaties worden verwerkt in het resultaat.

Contracten worden alleen op het moment van aangaan van de transactie beoordeeld tenzij een wijziging in de contractvoorwaarden heeft plaatsgevonden, welke de verwachte kasstromen aanzienlijk beïnvloedt.

Bankiers, Toevertrouwde middelen, Schuldbewijzen en Achtergestelde schulden

De in de passiefposten Bankiers, Toevertrouwde middelen, Schuldbewijzen en Achtergestelde schulden opgenomen leningen worden bij de eerste opname gewaardeerd tegen de reële waarde van de ontvangen tegenprestatie minus de direct toerekenbare transactiekosten. Na deze eerste opname worden de rentedragende leningen vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. Winsten en verliezen worden opgenomen in het renteresultaat zodra de schulden niet langer op de balans worden opgenomen.

Personeelsverplichtingen - pensioenverplichtingen

Conform Richtlijn 271 Personeelsbeloningen past de NWB Bank voor pensioenen integraal de onder IFRS-EU van toepassing zijnde standaard (IAS 19) inzake pensioenen en andere *post retirement benefits* toe.

De NWB Bank is met haar medewerkers een pensioenregeling overeengekomen op basis van vaste toezeggingen (*defined benefit plans*). De regeling wordt gefinancierd door premies aan een verzekeringsmaatschappij op basis van periodieke actuariële berekeningen.

Een defined benefit plan is een regeling waarbij de uitkering aan de gepensioneerde werknemer vastgelegd wordt, rekening houdend met factoren zoals leeftijd, dienstjaren en salaris. De verantwoorde verplichting voor defined benefit plans is het saldo van de contante waarde van de pensioenverplichtingen op balansdatum, verminderd met de reële waarde van de daarmee verbonden beleggingen. Het saldo wordt aangepast voor niet-verantwoorde resultaten en kosten met betrekking tot verstreken dienstjaren.

De pensioenverplichtingen worden jaarlijks berekend door een externe actuaire op basis van de *projected unit credit method*. Daarbij wordt gebruikgemaakt van een verwacht rendement op beleggingen.

Saldering van financiële activa en financiële passiva

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en tegen het nettobedrag in de balans opgenomen indien er een juridisch afdwingbaar recht is om de verantwoorde bedragen te salderen en indien het voornemen bestaat om de verwachte toekomstige kasstromen op nettobasis te verrekenen, of simultaan het actief te realiseren en de verplichting af te wikkelen.

Opbrengstverantwoording

Opbrengsten worden verantwoord wanneer het waarschijnlijk is dat de economische voordelen ten goede zullen komen aan de NWB Bank en de opbrengsten betrouwbaar kunnen worden bepaald.

Rente

Rentebaten en -lasten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen volgens de effectieve rentemethode. De toepassing van deze methode omvat de amortisatie van een eventueel disagio of agio of andere verschillen (met inbegrip van transactiekosten en daarop betrekking hebbende provisies) tussen de eerste boekwaarde van een rentedragend instrument en het bedrag per vervaldatum, berekend op basis van de effectieve rentevoet.

Winstbelastingen

Winstbelastingen worden gelijktijdig met de winst als last verantwoord. Uitgestelde belastingvorderingen en uitgestelde belastingverplichtingen worden tegen het nominale bedrag gewaardeerd.

Verschuldigde en verrekenbare belastingen

Verschuldigde en verrekenbare belastingvorderingen en -verplichtingen voor lopende en voorgaande jaren worden gewaardeerd op het bedrag dat naar verwachting zal worden teruggevorderd van, of betaald zal worden aan, de belastingdienst. Het belastingbedrag wordt berekend op basis van de geldende belastingtarieven en belastingwetgeving.

Uitgestelde belastingen

Uitgestelde belastingvorderingen worden opgenomen voor alle verrekenbare tijdelijke verschillen, onbenutte fiscale faciliteiten en niet-verrekenbare fiscale verliezen, wanneer het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee de verrekenbare tijdelijke verschillen kunnen worden verrekend, en de verrekenbare tijdelijke verschillen, onbenutte fiscale faciliteiten en onbenutte fiscale verliezen kunnen worden aangewend.

De boekwaarde van de uitgestelde belastingvorderingen wordt per balansdatum beoordeeld en verlaagd wanneer het niet waarschijnlijk is dat voldoende fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee het tijdelijke verschil geheel of gedeeltelijk kan worden verrekend. Niet opgenomen uitgestelde belastingvorderingen worden per balansdatum herbeoordeeld en opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat in de toekomst fiscale winst aanwezig zal zijn waarmee deze uitgestelde vordering kan worden verrekend.

Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen worden gewaardeerd op de belastingtarieven die naar verwachting van toepassing zullen zijn op de periode waarin de vordering wordt gerealiseerd of de verplichting wordt afgewikkeld, op basis van de geldende belastingtarieven en belastingwetgeving.

Uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden gesaldeerd indien er een recht bestaat om deze te salderen.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit operationele/bancaire activiteiten, investerings- en financieringsactiviteiten.

Onder liquiditeiten worden die activa opgenomen die zonder beperkingen kunnen worden omgezet in liquiditeiten, waaronder de aanwezige kasmiddelen, alsmede de per saldo direct opeisbare tegoeden bij (centrale) banken.

De mutaties in de kredieten en de toevertrouwde middelen en die uit hoofde van het bancair depositobedrijf zijn, gelet op de aard van de activiteiten, opgenomen onder de kasstroom uit operationele/bancaire activiteiten. Mutaties in rentedragende waardepapieren, niet zijnde de tot einde looptijd gehouden rentedragende waardepapieren, worden ook opgenomen onder de kasstroom uit operationele/bancaire activiteiten.

Investeringsactiviteiten omvatten de aan- en verkopen en aflossingen inzake tot einde looptijd gehouden rentedragende waardepapieren, alsmede de aan- en verkopen van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. De opname en aflossing van lang vreemd vermogen (looptijd >1 jaar) worden als financieringsactiviteiten aangemerkt.

Gesegmenteerde informatie

De inrichting van de bank is niet afgestemd op werkzaamheden in verschillende bedrijfstakken en bij de analyse en besluitvorming ter zake van rendement en inzet van middelen wordt door de directie van de NWB Bank geen onderscheid gemaakt naar segmenten. In deze jaarrekening is dan ook geen gesegmenteerde informatie opgenomen.

Belangrijke inschattingen en schattingonzekerheden

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, alsmede van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden, marktinformatie en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over het merendeel van de boekwaarde van activa en passiva van de NWB Bank die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen daardoor afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden periodiek beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden verantwoord in de periode waarin de schattingen worden herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft. Heeft de herziening ook gevolgen voor toekomstige perioden, dan wordt de herziening verantwoord in zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

De door de directie gevormde oordelen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de jaarrekening, en schattingen die een aanmerkelijk risico in zich bergen van een materiële aanpassing in een volgend jaar, hebben met name betrekking op de waardering van financiële activa en financiële passiva op reële waarde.

1 Rente

De post rentebaten omvat rentebaten uit Kredieten en vorderingen, Rentedragende waardepapieren, Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank alsmede provisies die het karakter van rente hebben, ontvangen vergoedingen voor vervroegde aflossing van financiële instrumenten waarop geen hedge accounting wordt toegepast, agio's en disagio's. Agio's en disagio's op Kredieten en vorderingen die niet gewaardeerd worden op reële waarde, zijn tezamen met de respectievelijke rentebaten verantwoord overeenkomstig de effectieve rentemethode.

De post rentelasten omvat rentelasten uit al dan niet in schuldbewijzen belichaamde schulden en derivaten, alsmede provisies die het karakter van rente hebben, betaalde vergoedingen voor vervroegde aflossing, agio's en disagio's. Agio's en disagio's op al dan niet in schuldbewijzen belichaamde schulden die niet gewaardeerd worden op reële waarde, zijn tezamen met de respectievelijke rentelasten verantwoord overeenkomstig de effectieve rentemethode.

	2016	2015
Rentebaten Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank en Kredieten en vorderingen tegen geamortiseerde kostprijs	1.655.038	1.744.620
Rentebaten rentedragende waardepapieren	21.873	38.192
Provisies	1.404	0
Negatieve rentelasten	1.998	2.564
Rentebaten	1.680.313	1.785.376
Rentelasten Bankiers, Toevertrouwde middelen, Hybride kapitaal en Schuldbewijzen tegen geamortiseerde kostprijs	-551.098	-714.027
Derivaten (saldo rentebaten en -lasten)	-832.447	-867.468
Negatieve rentebaten	-78.437	-26.503
Rentelasten	-1.461.982	-1.607.998
Rente	218.331	177.378

De post Negatieve rentebaten betreft de negatieve rente op de financiële activa Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank, Bankiers en Kredieten en vorderingen. De post Negatieve rentelasten betreft de negatieve rente op de financiële passiva Bankiers, Toevertrouwde middelen en Schuldbewijzen.

2 Resultaat uit financiële transacties

De NWB Bank past twee vormen van reële waarde hedge accounting toe: micro- en macrohedging. Microhedging heeft betrekking op individuele transacties die voor wat betreft rente- en valutarisico in een economische hedge relatie zijn betrokken. Er is in geval van microhedging een één-op-één relatie tussen de afgedekte positie en het afdekkinginstrument. Macrohedging heeft betrekking op een groep transacties die voor het renterisico door meerdere derivaten wordt afgedekt. Daarbij is er geen relatie tussen afgedekte posities en afdekkinginstrumenten op individueel niveau maar wordt op portefeuilleniveau aangetoond dat de betrokken derivaten de reële waardemutaties als gevolg van rentebewegingen van de betrokken activa compenseren.

Het resultaat uit financiële transacties is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Marktwaaardeverandering derivaten betrokken in Macro hedge accounting	-2.107.746	-1.630.870
Herwaardering financiële activa en passiva betrokken in hedge accounting	2.106.024	1.627.715
Macro hedge accounting ineffectiviteit	-1.722	-3.155
Micro hedge accounting ineffectiviteit	32	-219
Totaal ineffectiviteit hedge accounting	-1.690	-3.374
Overige marktwaaardeverandering geherstructureerde derivaten betrokken in hedge accounting	-54.477	-32.156
Marktwaaardeveranderingen van derivaten niet betrokken in hedge accounting	554	-541
Mutatie tegenpartij kredietrisico (CVA/DVA)	-487	-3.562
Resultaat looptijdverlengingen en vervroegde aflossingen	24.902	33.403
Overige marktwaaardeveranderingen	6.646	-613
Totaal	-24.522	-6.843

De overige marktwaaardeveranderingen geherstructureerde derivaten betrokken in hedge accounting worden veroorzaakt door in het verleden uitgevoerde herstructureringen van de derivatenportefeuille met het oog op de beheersing van de renterisico positie. Het renteresultaat wordt per saldo positief beïnvloed (lagere rentelasten) door deze herstructureringen.

De overige marktwaaardeveranderingen bestaan onder andere uit marktwaaardeveranderingen van financiële instrumenten na het moment van aankoop/verkoop en het aangaan/verbreken van de hedge relatie, ontvangen en betaalde premies en fees bij afwikkeling van derivatencontracten, gerealiseerde (herwaarderings)resultaten bij verkoop van rentedragende waardepapieren en provisies. De reële waarde met toepassing van hedge accounting van de financiële instrumenten bedraagt aan de actiefzijde per 31 december 2016 € 19.302 miljoen (per 31 december 2015: € 16.982 miljoen) en aan de passiefzijde per 31 december 2016 € 18.555 miljoen (per 31 december 2015: € 16.469 miljoen).

De NWB Bank neemt in belangrijke mate middelen in vreemde valuta op. De hieruit voortvloeiende valutarisico's worden direct geheel door valutaswaps afgedekt. De door de NWB Bank gelopen valutarisico's zijn minimaal.

3 Personeelskosten

Het gemiddelde aantal personeelsleden, in fte's, inclusief directie bedroeg ultimo boekjaar 53,2 (2015: 49,6).

Van dit aantal zijn er 3 directielid, 9 afdelingshoofd en 41,2 medewerker.

	2016	2015
Salarissen	4.879	4.729
Pensioenlasten	1.489	1.454
Overige sociale lasten	473	458
Andere personeelskosten	820	869
	7.661	7.510

In 2016 zijn de salariskosten gestegen door een toename van het aantal personeelsleden en als gevolg van de CAO-indexatie en periodieke verhogingen.

In 2016 is Ron Walkier per 1 mei vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd teruggetreden als voorzitter van de directie en per 1 september opgevolgd door Menno Snel. De bezoldiging van directieleden inclusief reguliere pensioenlasten en overige specifieke elementen, zoals weergegeven in onderstaande tabel, bedroeg in 2016 € 902 duizend (2015: € 1.026 duizend).

	Vaste beloning	Variabele beloning kortetermijndeel	Variabele beloning langetermijndeel ¹⁾	Bijdrage pensioen	Overig	Totaal
2016						
Menno Snel	79	8	4	16	4	111
Lidwin van Velden	214	21	11	57	15	318
Frenk van der Vliet	214	21	11	52	15	313
Ron Walkier	94	-	5	33	28	160
Totaal	601	50	31	158	62	902

	Vaste beloning	Variabele beloning korte termijndeel	Variabele beloning lange termijndeel ²⁾	Bijdrage pensioen	Overig	Totaal
2015						
Lidwin van Velden	212	18	9	58	17	314
Frenk van der Vliet	212	18	9	53	14	306
Ron Walkier	280	-	12	98	16	406
Totaal	704	36	30	209	47	1.026

1) Het betreft hier de voorwaardelijk vastgestelde variabele beloning lange termijn over 2016, te beoordelen in 2020.

2) Het betreft hier de voorwaardelijk vastgestelde variabele beloning lange termijn over 2015, te beoordelen in 2019.

De vaste beloning bestaat uit het vaste salaris over 13 maanden plus 8% vakantiegeld.

De raad van commissarissen heeft besloten de langetermijncomponent van de variabele beloning over 2013 definitief toe te kennen.

Het definitief toegekende langetermijndeel van de variabele beloning over 2013 bedraagt voor zowel Lidwin van Velden als Frenk van der Vliet € 10 duizend.

Voor Menno Snel is de variabele beloning lange termijn over 2013 niet van toepassing vanwege zijn indiensttreding per 1 september 2016. De voorwaardelijke toekenning van zijn langetermijndeel van de variabele beloning over 2016 bedraagt € 4 duizend, zijnde 5,0% van de vaste beloning over 2016.

Ron Walkier ziet in verband met de geldende dividendstop als oud-voorzitter van de directie af van zijn kortetermijndeel variabele beloning over de periode tot en met april 2016 en het langetermijndeel over 2013.

Onder Overige vallen de resterende beloningen, als volgt te specificeren:

Een onkostenvergoeding; Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet hebben een belaste onkostenvergoeding van € 3 duizend ontvangen in 2016. Menno Snel en Ron Walkier hebben een belaste onkostenvergoeding van € 1 duizend ontvangen in 2016.

Een hypotheeksubsidieregeling voor het personeel; deze belaste vergoeding bedroeg in 2016 voor Menno Snel € 1 duizend, voor Lidwin van Velden € 5 duizend (2015: € 7 duizend) en voor Frenk van der Vliet € 2 duizend (2015: € 1 duizend).

Een compensatie voor het wegvallen van de pensioenopbouw boven € 100 duizend; deze belaste vergoeding bedroeg in 2016 voor Lidwin van Velden € 7 duizend (2015: € 7 duizend), voor Frenk van der Vliet € 10 duizend (2015: € 10 duizend) en voor Ron Walkier € 5 duizend (2015: € 13 duizend).

Een jubileumuitkering; Ron Walkier heeft in 2016 een jubileumuitkering van € 20 duizend ontvangen.

Voorts heeft de bank aan de directieleden een auto ter beschikking gesteld.

4 Andere beheerskosten

Hieronder zijn begrepen de kosten van huisvesting, kantoorkosten en algemene kosten. De eveneens onder deze post begrepen bezoldiging van 7 (2015: 7) commissarissen bedroeg € 185 duizend (2015: € 188 duizend).

Bezoldiging van leden van de raad van commissarissen

(in duizenden euro's)	2016	2015
Age Bakker	45	44
Else Bos	10	27
Peter Glas	25	25
Petra van Hoeken	28	19
Maurice Oostendorp	31	29
Albertine van Vliet-Kuiper	23	23
Manfred Schepers	15	-
Berend-Jan van Voorst tot Voorst	8	21
	185	188

De bovengenoemde bedragen zijn inclusief vergoedingen voor deelnames aan commissies, algemene onkostenvergoedingen, de reiskostenvergoeding en inclusief eventuele BTW.

Honoraria van de accountant

In het boekjaar zijn de volgende honoraria ten laste gebracht van het resultaat, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW. De kosten voor onderzoek van de jaarrekening hebben betrekking op het betreffende boekjaar. De genoemde bedragen zijn weergegeven inclusief BTW. In het Remuneratierapport wordt een nadere uitsplitsing gegeven.

	2016	2015
Onderzoek van de jaarrekening	293	319
Andere controleopdrachten	130	201
Andere niet-controlediensten	-	-
	423	520

In de totale kosten voor andere controleopdrachten in 2016 is een bedrag van € 83 duizend inbegrepen van de vorige externe accountant. Dit betreft voornamelijk kosten die betrekking hebben op comfortletters voor het aantrekken van funding in de eerste helft van 2016.

5 Afschrijvingen

Dit betreft de afschrijvingen op het kantoorgebouw, de installaties, inrichtingskosten, inventaris, informatieverwerkende apparatuur en personenauto's, zoals vermeld onder de toelichting op de actiefpost Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Ook de afschrijvingen op Immateriële vaste activa zijn onder deze post opgenomen.

6 Bankenbelasting en resolutieheffing

Met ingang van oktober 2012 is de NWB Bank belastingplichtig geworden voor de bankenbelasting. De bankenbelasting 2016 en 2015 is gebaseerd op de balans ultimo 2015, respectievelijk 2014 en het bedrag is ten laste van het resultaat 2016, respectievelijk 2015 gebracht.

De bankenbelasting wordt berekend op basis van de verhouding van kortlopende schulden aan het einde van het voorgaande boekjaar ter grootte van € 25.835 miljoen (2015: € 22.006 miljoen) en langlopende schulden van het voorgaande boekjaar ter grootte van € 64.080 miljoen (2015: € 64.940 miljoen). In totaal is in 2016 € 19,8 miljoen aan bankenbelasting betaald (2015: € 18,5 miljoen).

Op basis van de richtlijn voor herstel en afwikkeling van banken (Bank Recovery and Resolution Directive, BRRD) is de bank een resolutieheffing verschuldigd. De heffing voor het jaar 2016 is betaald aan het Single Resolution Fund en bedraagt € 6,9 miljoen. Hiervan is € 1,1 miljoen voldaan in de vorm van Irrevocable Payment Commitments en € 5,8 miljoen is ten laste van het resultaat 2016 gebracht.

7 Belastingen

	2016	2015
Winst voor belastingen	149.362	131.686
Winstbelastingen tegen 25,0%	37.340	32.922
Niet-afrekbare kosten inzake bankenbelasting	4.943	4.617
Overige niet-afrekbare kosten en aanpassingen voorgaande boekjaren	-274	-559
Totaal winstbelastingen	42.009	36.980
Effectieve belastingdruk (%)	28,1%	28,1%

De belastinglast is als volgt te splitsen in acute belastingen en uitgestelde belastingen:

	2016	2015
Acute winstbelastingen		
Verslagjaar	37.756	28.809
Aanpassingen voorgaande boekjaren	-269	-553
	37.487	28.256
Uitgestelde winstbelastingen		
Vrijval actieve latentie ontstaan bij aanvang belastingplicht	1.486	1.916
Vrijval/dotatie uit hoofde van voorziening pensioenen	-465	66
Belasting op baten en lasten die rechtstreeks in het eigen vermogen zijn verwerkt	280	-287
Fiscaal uitgesteld resultaat basisrenteleningen	-786	-786
Fiscaal uitgesteld resultaat looptijdverlengingen	4.007	6.794
Mutatie als gevolg van ongerealiseerde waardemutaties en wijziging waardering	-	1.021
	4.522	8.724
Totaal winstbelastingen	42.009	36.980

De effectieve belastingdruk is hoger dan het geldende belastingtarief van 25% met name als gevolg van het niet aftrekbaar zijn van de bankenbelasting.

8 Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank

Deze post betreft de wettige betaalmiddelen en de direct opeisbare en overige tegoeden bij DNB en de ECB.

9 Bankiers

Deze post bestaat voornamelijk uit onderpand uit hoofde van collateralafspraken gerelateerd aan derivatencontracten. Dit onderpand staat niet ter vrije beschikking van de bank.

Deze post kan als volgt worden uitgesplitst:

	2016	2015
Direct opeisbare tegoeden	55	55
Vorderingen uit hoofde van onderpand	10.408.494	8.865.921
Vorderingen onder garantie van de Nederlandse Overheid	99.686	41.709
Totaal	10.508.235	8.907.685

10 Kredieten en vorderingen

Deze post betreft niet in rentedragende waardepapieren belichaamde kredieten en vorderingen op anderen dan bankiers. De vorderingen, die vrijwel uitsluitend de publieke sector betreffen, vloeien voor het grootste gedeelte voort uit verstrekte langlopende leningen. Tot bedoelde publieke sector zijn gerekend de vorderingen op of onder garantie van Nederlandse overheden, alsmede vorderingen op NV-overheidsbedrijven en andere bedrijven of instellingen met een afgeleide overheidstaak.

Het verloop van de post Kredieten en vorderingen kan als volgt worden weergegeven:

	2016	2015
Stand per 1 januari	63.575.761	64.665.625
Verstrekingen langlopende kredieten	5.896.353	7.112.769
Verstrekingen kortlopende kredieten	11.791.000	15.200.399
Aflossingen	-18.833.930	-21.320.214
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	2.066.775	-2.081.742
Waardeverandering van in kredieten en vorderingen afgescheiden besloten derivaten	61	-1.076
Stand per 31 december	64.496.020	63.575.761

Specificatie Kredieten en vorderingen naar aard van de vorderingen:

	2016	2015
Vorderingen op of onder garantie van de Nederlandse overheid	50.368.606	51.550.221
Overige vorderingen op de overheidssector en diversen	527.425	492.387
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	13.602.927	11.536.152
Reële waarde van in kredieten en vorderingen afgescheiden besloten derivaten	-2.938	-2.999
	64.496.020	63.575.761

De post Vorderingen op of onder garantie van de Nederlandse overheid kan als volgt gespecificeerd worden:

	2016	2015
Waterschappen	6.706.846	6.340.761
Gemeenten	6.542.668	7.144.581
Sociale woningbouw	32.462.827	33.153.922
Overige	4.656.265	4.910.957
	50.368.606	51.550.221

Gezien het risicoprofiel van de tegenpartijen van de NWB Bank is een voorziening voor oninbaarheid niet noodzakelijk per balansdatum. Ultimo 2016 is er een exposure ter grootte van € 23 miljoen als *performing forborne exposure* aangemerkt.

De aard van de in de Kredieten en vorderingen afgescheiden besloten derivaten betreft in de rentecondities opgenomen gestructureerde componenten die worden afgescheiden.

De onderpandwaarde van het bij DNB ingebrachte beleenbare deel van de portefeuille Kredieten en vorderingen bedraagt € 11,5 miljard ultimo 2016 (€ 12,1 miljard ultimo 2015). Van de Kredieten en vorderingen heeft nominaal € 2,5 miljard een resterende looptijd kleiner dan 12 maanden (2015: € 3,3 miljard).

De openstaande bedragen van aan oud directieleden verstrekte leningen:

2016	2015
-	294

11 Rentedragende waardepapieren

Deze post kan als volgt worden uitgesplitst:

	2016	2015
Tot het einde van de looptijd aangehouden	2.261.370	2.897.527
Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering	1.289.865	887.006
Overige rentedragende waardepapieren zonder beursnotering	373.274	66.631
	3.924.509	3.851.164

Het verloop van de rentedragende waardepapieren in 2016 en 2015 was als volgt:

	Publiek-rechtelijke lichamen	Anderen	Totaal
Stand op 1 januari 2016	1.303.152	2.548.012	3.851.164
Aankopen	369.200	993.202	1.362.402
Verkopen en aflossingen	-681.265	-641.307	-1.322.572
Categorie verandering	107.000	-107.000	-
Waardeveranderingen Overige rentedragende waardepapieren	-3.310	36.825	33.515
Stand op 31 december 2016	1.094.777	2.829.732	3.924.509

De onderpandwaarde van het bij DNB ingebrachte beleenbare deel van de portefeuille rentedragende waardepapieren bedraagt € 0,9 miljard ultimo 2016 (€ 1,6 miljard ultimo 2015). Daarnaast is in 2016 € 0,2 miljard (2015: € 0,2 miljard) in onderpand gegeven aan een bancaire tegenpartij. Van de rentedragende waardepapieren heeft nominaal € 303 miljoen (2015: € 1.161 miljoen) een resterende looptijd kleiner dan 12 maanden.

	Publiek-rechtelijke lichamen	Anderen	Totaal
Stand op 1 januari 2015	1.798.067	2.562.388	4.360.455
Aankopen	1.075.000	215.000	1.290.000
Verkopen en aflossingen	-1.539.400	-234.359	-1.773.759
Waardeveranderingen Overige rentedragende waardepapieren	-30.515	4.983	-25.532
Stand op 31 december 2015	1.303.152	2.548.012	3.851.164

12 Immateriële activa

Deze post bestaat uit geactiveerde uitgaven gerelateerd aan de computer software. De specificatie van het verloop van deze post in 2016 respectievelijk 2015 is als volgt:

	2016	2015
Boekwaarde op 1 januari	2.611	2.790
Investeringen	613	1.166
Afschrijvingen	-1.280	-1.345
Boekwaarde op 31 december	1.944	2.611

De cumulatieve bedragen op 31 december waren:

	2016	2015
Investeringen	9.366	8.752
Afschrijvingen	-7.422	-6.141
Boekwaarde op 31 december	1.944	2.611

13 Materiële activa

Deze post bestaat uit geactiveerde uitgaven gerelateerd aan het pand en overige bedrijfsmiddelen.

De reële waarde van het pand is in 2016 opnieuw bepaald aan de hand van een taxatie door een externe taxateur.

De overige bedrijfsmiddelen betreffen voornamelijk inventaris, informatie verwerkende apparatuur en personenauto's.

De specificatie van het verloop van deze post in 2016 is als volgt:

	Onroerende zaken voor eigen gebruik	Overige bedrijfs- middelen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2015	4.192	852	5.044
Herwaardering 2016	1.295	-	1.295
Investerings 2016	168	520	688
Desinvesteringen 2016	-	-45	-45
Afschrijvingen in 2016	-595	-343	-938
Boekwaarde per 31 december 2016	5.060	984	6.044

Ultimo 2016 waren de cumulatieve bedragen:

	Onroerende zaken voor eigen gebruik	Overige bedrijfs- middelen	Totaal
Investerings	9.789	7.647	17.436
Afschrijvingen	-6.282	-6.663	-12.945
	3.507	984	4.491
Herwaarderingen	1.553	-	1.553
Boekwaarde per 31 december 2016	5.060	984	6.044

De specificatie van het verloop van deze post in 2015 is als volgt:

	Onroerende zaken voor eigen gebruik	Overige bedrijfs- middelen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2014	4.384	818	5.202
Investerings 2015	334	343	677
Desinvesteringen 2015	-	-6	-6
Afschrijvingen in 2015	-526	-303	-829
Boekwaarde per 31 december 2015	4.192	852	5.044

Ultimo 2015 waren de cumulatieve bedragen:

Investerings	9.621	7.290	16.911
Afschrijvingen	-5.687	-6.438	-12.125
	3.934	852	4.786
Herwaarderingen	258	-	258
Boekwaarde per 31 december 2015	4.192	852	5.044

14 Overige activa

Deze post betreft voornamelijk te ontvangen bedragen respectievelijk nog te verrekenen bedragen in verband met het betalingsverkeer rondom balansdatum.

15 Derivaten

Deze post betreft renteswaps en valutaswaps, caps, floors en swaptions. Deze producten worden gewaardeerd op reële waarde, inclusief opgelopen rente. De waardering vindt plaats met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen, waarbij gebruik wordt gemaakt van de meest geëigende waarderingscurven, waaronder de OIS-curve. In onderstaande specificatie van de derivaten voor 2016 is voor een bedrag van € 93.298 niet in hedge accounting betrokken.

Specificatie naar resterende looptijd van de reële waarden op 31 december 2016:

	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2016 Totaal
Renteswaps	104.030	61	619.980	2.218.083	2.942.154
Valutaswaps	527.465	823.282	2.212.740	1.396.834	4.960.321
Caps, floors en swaptions	-	-	62	325.645	325.707
Totaal	631.495	823.343	2.832.782	3.940.562	8.228.182

Specificatie naar resterende looptijd van de reële waarden op 31 december 2015:

	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2015 Totaal
Renteswaps	34.545	29.212	725.547	1.972.653	2.761.957
Valutaswaps	742.884	622.581	2.443.581	1.398.264	5.207.310
Caps, floors en swaptions	-	-	59	234.647	234.706
Totaal	777.429	651.793	3.169.187	3.605.564	8.203.973

16 Overlopende activa

Deze post omvat vooruitbetaalde bedragen voor kosten die ten laste van de volgende periode(n) komen en de nog te ontvangen nog niet gefactureerde bedragen wegens baten ten gunste van de huidige of voorgaande periode(n).

17 Bankiers

Deze post betreft - niet in schuldbewijzen belichaamde - schulden aan binnenlandse en buitenlandse bankiers. Het in deze post opgenomen onderpand komt voort uit collateral afspraken gerelateerd aan derivatencontracten.

Deze post is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Opgenomen leningen bij banken	410.713	9.329
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	294	1.877
Verplichtingen uit hoofde van onderpand	2.280.601	2.443.300
	2.691.608	2.454.506

18 Toevertrouwde middelen

Deze post betreft schulden aan anderen dan bankiers, waaronder Namensschuldverschreibungen en Schuldscheine. Deze post is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Toevertrouwde middelen	5.319.370	4.743.945
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	740.626	627.496
	6.059.996	5.371.441

19 Schuldbewijzen

Deze post bevat verhandelbare rentedragende waardepapieren en is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Obligatieleningen	54.926.037	51.809.169
Kortlopend waardepapier	10.422.258	13.530.413
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	1.923.522	2.184.280
Reële waarde van in schuldbewijzen afgescheiden besloten derivaten	-39.502	-45.759
	67.232.315	67.478.103

Van de in totaal uitgegeven langlopende schuldbewijzen heeft nominaal € 5,3 miljard (2015: € 6,4 miljard) een variabele rente. Van de schuldbewijzen heeft nominaal € 8,7 miljard (2015: € 21,9 miljard) een resterende looptijd kleiner dan 12 maanden.

De aard van de in de schuldbewijzen afgescheiden besloten derivaten betreft in de rentecondities opgenomen gestructureerde componenten die worden afgescheiden.

20 Voorzieningen

De post voorzieningen bestaat uit een voorziening voor latente belastingen en een voorziening voor pensioenen.

Voorziening voor latente belastingen

Het verloop van de uitgestelde belastingen is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Saldo 1 januari	14.544	69.421
Vrijval latentie bij aanvang belastingplicht	1.486	1.916
Mutatie als gevolg van aanpassing voorgaande boekjaren		-62.955
Mutatie als gevolg van tijdelijke verschillen in boekjaar verwerkt via de winst- en verliesrekening	175	154
Fiscaal uitgesteld resultaat basisrenteleningen	-786	-786
Fiscaal uitgesteld resultaat looptijdverlengingen	4.007	6.794
Saldo 31 december	19.426	14.544

In 2015 is in samenspraak met de belastingdienst afgerekend over de ongerealiseerde resultaten in verband met de herstructurering van de derivatenportefeuille in 2013 en 2014. De mutatie als gevolg van tijdelijke verschillen in boekjaar verwerkt via de winst- en verliesrekening betreft voornamelijk het verschil tussen fiscale en commerciële waardering van de financiële instrumenten. Daarnaast is de fiscaal afwijkende behandeling van pensioenkosten hierin begrepen.

Voorziening voor pensioenen

Het verloop van de voorziening voor pensioenen is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	1.165	1.102
Kosten van wijziging regelingen (<i>past service cost</i>)	-	0
Rentekosten uitkeringsverplichting	763	694
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	-556	-507
Administratiekosten en overige	4	56
Nettokosten van de vergoedingsregelingen	1.376	1.345
Brutoverplichting u.h.v. toegezegde (pensioen)regelingen	37.335	32.321
Reële waarde fondsbeleggingen	-26.473	-23.318
Voorziening m.b.t. kosten van de vergoedingsregelingen	10.862	9.003
Beginstand brutoverplichting u.h.v. toegezegde (pensioen)regelingen	32.321	33.447
Rentekosten	763	694
Aan het boekjaar toegerekende (pensioen)kosten	1.165	1.102
Uitgekeerde bedragen	-1.064	-803
Kosten van wijziging regelingen (<i>past service cost</i>)	-	0
Bijdragen werknemer	35	18
Actuariële winst (verlies) a.g.v. (assumptie) veranderingen	4.115	-2.137
Eindstand brutoverplichting u.h.v. toegezegde (pensioen)regelingen	37.335	32.321
Beginstand reële waarde fondsbeleggingen	23.318	24.180
Bijdragen werkgever	1.345	758
Bijdragen werknemer	35	18
Uitgekeerde bedragen	-1.064	-803
Rendement inclusief rente-inkomsten	2.839	-835
Reële waarde fondsbeleggingen per 31 december	26.473	23.318

Met ingang van 2015 is het pensioengevend salaris fiscaal gemaximeerd tot € 100 duizend. Het effect hiervan is in het boekjaar 2015 verwerkt.

De verwachte bijdragen van de werkgever over 2017 aan de toegezegde (pensioen)regelingen ultimo 2016 bedragen € 1,7 miljoen (2015: € 1,4 miljoen).

De belangrijkste veronderstellingen die gebruikt zijn bij het bepalen van de voorziening voor pensioenverplichtingen zijn als volgt:

	2016	2015
Disconteringsvoet	1,90%	2,40%
Verwacht rendement op activa	1,90%	2,40%
Toekomstige salarisverhogingen	1,50%	1,50%
Toekomstige pensioenverhogingen	1,50%	1,50%

Wijzigingen in deze veronderstellingen kunnen een belangrijke impact op de waardering van pensioenverplichtingen en fondsbeleggingen hebben.

21 Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2005 is de NWB Bank belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. In 2008 heeft de belastingdienst zich akkoord verklaard met de gehanteerde marktwaarden in de fiscale openingsbalans en de verdeling van het marktwaardeverschil over toekomstige perioden.

De specificatie van de te betalen vennootschapsbelasting in 2016 en 2015 is als volgt:

	2016	2015
2015	-	28.809
2016	21.850	-
Boekwaarde op 31 december	21.850	28.809

Het te betalen bedrag over het boekjaar is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Acute belastinglast	37.756	28.809
Betaalde voorschotten	-15.906	0
Totaal	21.850	28.809

22 Overige schulden

Deze post is als volgt te specificeren:

	2016	2015
Vooruit ontvangen rente en aflossingen	51.532	49.465
Overige schulden	3.476	3.942
	55.008	53.407

23 Derivaten

Deze post betreft renteswaps en valutaswaps, caps, floors en swaptions. Deze producten worden gewaardeerd op reële waarde, inclusief opgelopen rente. De waardering vindt plaats met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen, waarbij gebruik wordt gemaakt van de meest geëigende waarderingcurven, waaronder de OIS-curve. In onderstaande specificatie van de derivaten voor 2016 is voor een bedrag van € 90.882 niet in hedge accounting betrokken.

Specificatie naar resterende looptijd van de negatieve reële waarden op 31 december 2016:

31 december 2016	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2016 Totaal
Renteswaps	27.716	74.530	1.154.437	14.424.221	15.680.904
Valutaswaps	-	90.628	107.463	285.757	483.848
Caps, floors en swaptions	-	-	62	317.447	317.509
Totaal	27.716	165.158	1.261.962	15.027.425	16.482.261

Specificatie naar resterende looptijd van de negatieve reële waarden op 31 december 2015:

31 december 2015	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2015 Totaal
Renteswaps	23.094	68.817	1.208.438	12.310.613	13.610.962
Valutaswaps	59.408	34.426	120.358	250.153	464.345
Caps, floors en swaptions	-	-	59	226.977	227.036
Totaal	82.502	103.243	1.328.855	12.787.743	14.302.343

24 Overlopende passiva

Deze post omvat vooruit ontvangen bedragen voor baten die ten gunste van de volgende periode(n) komen en nog niet gefactureerde nog te betalen bedragen ter zake van lasten die aan de verstreken periode(n) zijn toegerekend.

25 Achtergestelde schulden

Door aankomende toezichtsvereisten ten aanzien van de leverage ratio is de bank in 2015 gestart met het aantrekken van hybride kapitaal (in de vorm van achtergestelde leningen). In september 2015 heeft de storting van de eerste tranche van € 200 miljoen plaatsgevonden. De leningen zijn bedoeld om het Tier 1-Kapitaal van de NWB Bank te versterken om zodoende aan de leverage ratio verplichting te voldoen. In 2016 heeft de tweede tranche van € 120,5 miljoen plaatsgevonden.

De leningen zijn verstrekt door partijen uit de Nederlandse publieke sector. De leningen zijn achtergesteld bij de vorderingen van crediteuren met een hogere rangorde dan gewone aandelen. De leningen zijn eeuwigdurend zonder vaststaande terugbetalingsdatum. Vervroegde aflossing is alleen mogelijk met toestemming van de toezichthouder op vooraf overeengekomen data of in specifieke situaties. Het rentepercentage ligt tussen de 2,34% en 4,025% voor de eerste periode tot aan de eerste vervroegde aflossingsdatum en zal daarna worden herzien mits niet vervroegd afgelost. Rentebetalingen door de bank zijn volledig discretionair. Indien de Tier 1-Kernkapitaalratio beneden de 5,125% komt wordt de nominale hoofdsom van deze en alle gelijksoortige leningen verlaagd met een zodanig bedrag dat de Tier 1-Kernkapitaalratio weer boven de 5,125% komt.

Het verloop van de achtergestelde schulden kan als volgt worden weergegeven:

	2016	2015
Stand 1 januari	202.067	0
Uitgegeven achtergestelde schulden	120.500	200.000
Mutatie opgelopen rente	3.374	2.067
Stand 31 december	325.941	202.067

26 Gestort en opgevraagd kapitaal

Te onderscheiden zijn:

Aandelen A

De nominale waarde bedraagt € 115 waarop verplicht 100% is gestort.

Voor elk aandeel A kan tijdens een aandeelhoudersvergadering één stem worden uitgebracht.

Aandelen B

De nominale waarde bedraagt € 460 waarop verplicht 25% is gestort.

Verdere stortingen worden overeenkomstig de statuten door de raad van commissarissen bepaald.

Voor elk aandeel B kunnen tijdens een aandeelhoudersvergadering vier stemmen worden uitgebracht.

Specificatie ultimo 2016:

Aandelen A

	Geplaatst	Gestort
Stand op 31 december 2016 (50.478 aandelen)	5.805	5.805

Aandelen B

Stand op 31 december 2016 (8.511 aandelen)	3.915	
Hiervan nog te storten: (74% inzake 8.510 aandelen)	-2.896	
		1.019

Totaal gestort op 31 december 2016		6.824
---	--	--------------

Totaal gestort op 31 december 2015		6.824
---	--	--------------

27 Herwaarderingsreserves

Het verloop van de herwaarderingsreserves in 2016 en 2015 was als volgt:

	Reserve herwaardering rentedragende waardepapieren	Overige herwaarderings- reserves	Totaal
Stand op 1 januari 2015	40	267	307
Verloop in (ongerealiseerde) waarde rentedragende waardepapieren	225	-	225
Verloop in waarde aandelen	-	-7	-7
Stand op 31 december 2015	265	260	525
Verloop in (ongerealiseerde) waarde rentedragende waardepapieren	1.481	-	1.481
Verloop in waarde materiële vaste activa	-	971	971
Stand op 31 december 2016	1.746	1.231	2.977

28 Overige reserves

Het verloop van de overige reserves was als volgt:

Stand per 1 januari 2015	1.246.913
Toevoeging uit winstverdeling 2014	48.997
Uitkering over 2014	-
Waardemutatie pensioenvoorziening	638
Stand per 31 december 2015	1.296.548
Toevoeging uit winstverdeling 2015	94.706
Uitkering over 2015	-
Waardemutatie pensioenvoorziening	-1.372
Stand per 31 december 2016	1.389.882

29 Onverdeelde winst verslagjaar

De balans is opgesteld vóór winstverdeling. Het voorstel voor de winstverdeling is volgt:

(in duizenden euro's)	2016	2015
Winst boekjaar	107.352	94.706
Het voorstel tot winstbestemming luidt als volgt:		
Dividend in contanten op aandelen A	0% -	0% -
Dividend in contanten op aandelen B	0% -	0% -
	-	-
Door de raad van commissarissen goedgekeurde reservering ten gunste van de reserves	107.352	94.706
	107.352	94.706

30 Onherroepelijke toezeggingen

Deze toezeggingen betreffen:

	2016	2015
Toegezegde leningen	1.026.669	705.681
Toegezegde onderpandsverplichtingen	445.460	15.870
Niet-opgenomen kredietfaciliteiten in rekening courant	867.975	784.784
Niet-opgenomen financieringsfaciliteiten	1.522.835	1.009.823
Verstreckte garanties	2.272	1.926
	3.865.211	2.518.084

De onderpandsverplichtingen en niet-opgenomen kredietfaciliteiten in rekening courant hebben een korte looptijd (kleiner dan 1 jaar). De overige posten hebben een lange looptijd (groter dan 1 jaar). Er zijn geen afwijkende voorwaarden van toepassing voor de toezeggingen ten opzichte van de overige door de bank gevoerde financiële instrumenten.

31 Voorwaardelijke schulden

De post Niet in de balans opgenomen voorwaardelijke verplichtingen wegens verstreckte garanties (*Standby Letters of Credit*) in het kader van Cross-Border financieringen van waterschappen en aan relaties afgegeven bankgaranties bedraagt € 60 miljoen (2015: € 68 miljoen).

32 Reële waarde van financiële instrumenten

Algemeen

De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld, tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk van elkaar zijn.

Bij de bepaling van de reële waarde van financiële instrumenten wordt gebruik gemaakt van marktprijzen voor zover het financiële instrumenten betreft die op een actieve markt worden verhandeld. Voor de meeste financiële instrumenten is een dergelijke marktprijs niet beschikbaar. De reële waarde wordt dan bepaald met behulp van waarderingsmodellen. De modellen maken gebruik van diverse veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en het tijdstip en de omvang van de verwachte toekomstige kasstromen. Bij de berekening van de reële waarde van opties wordt gebruik gemaakt van algemeen aanvaarde optiewaarderingsmodellen.

De bank stelt periodiek vast dat toepassing van de waarderingsmodellen leidt tot betrouwbare, bij het risicoprofiel van de activa en passiva passende, reële waarden. Continu veranderende marktomstandigheden nopen de bank tot regelmatige aanpassing van de waarderingsparameters die de input vormen voor de waarderingsmodellen.

Kredieten en vorderingen en Schuldbewijzen

Voor de reële waardebepaling van Kredieten en vorderingen alsmede Schuldbewijzen wordt een waarderingsmodel gehanteerd. Dit model wordt ook gebruikt voor de interne risicorapportages.

Uitgangspunt bij het model is een *going concern* benadering waarbij de bank i) leningen verstrekt die in principe tot het einde van de looptijd worden aangehouden, en ii) de relatief langlopende leningen financiert met gemiddeld genomen korter lopende funding.

De waarderingscurve wordt gebaseerd op de gemiddelde funding kosten, zijnde swaprente plus opslag. Deze opslag geeft in feite aan wat de extra financieringslasten zijn voor de bank uit hoofde van liquiditeit- en kredietopslagen. Deze extra lasten worden bepaald uitgaande van de op de verslaggevingsdatum uitstaande funding. De uit de berekeningsmethodiek voortvloeiende opslag wordt gehanteerd voor alle relevante looptijden (continue curve). Er wordt vanuit gegaan dat de voor de bank geldende opslagen ook representatief zijn voor de niet in de markt observeerbare opslagen voor de kredietnemers van de bank.

Rentedragende waardepapieren

De overige rentedragende waardepapieren met beursnotering worden gewaardeerd tegen marktprijzen. Voor de bepaling van de reële waarde van de overige rentedragende waardepapieren wordt gebruik gemaakt van hetzelfde model dat gehanteerd wordt voor de kredieten en vorderingen.

Derivaten

Voor de waardering van derivaten wordt gebruik gemaakt van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen, waarbij de meest geëigende waarderingscurven, waaronder de OIS-curve, gehanteerd worden. Daarnaast is een zogenaamde credit valuation adjustment en een debt valuation adjustment in de waardering opgenomen.

De gehanteerde curven weerspiegelen het prijsniveau waarop de bank swaps afsluit. Het kredietrisico op de afgesloten derivatentransacties wordt grotendeels gemitigeerd door het uitwisselen van collateral.

Overzicht reële waarde van de financiële instrumenten

De volgende tabel geeft inzicht in de geschatte reële waarde van de financiële activa en passiva en van de overige niet uit de balans blijvende financiële instrumenten, waarbij de opgelopen rente voor vergelijkingsdoeleinden is toegerekend aan de boekwaarde. Een aantal balansposten is niet in de tabel opgenomen, omdat deze niet voldoen aan de definitie van een financieel actief of passief.

	Boek- waarde 31-12-2016	Reële waarde 31-12-2016	Boek- waarde 31-12-2015	Reële waarde 31-12-2015
Activa				
Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank	7.246.425	7.246.425	6.766.469	6.766.469
Bankiers	10.508.235	10.508.235	8.907.685	8.907.685
Kredieten en vorderingen	64.496.020	66.511.863	63.575.761	66.206.119
Rentedragende waardepapieren	3.924.509	3.964.360	3.851.164	3.882.749
Derivaten	8.228.183	8.228.183	8.203.973	8.203.973
Passiva				
Bankiers	2.691.608	2.685.798	2.454.506	2.553.754
Toevertrouwde middelen	6.059.996	6.044.713	5.371.441	4.965.247
Schuldbewijzen	67.232.315	67.772.174	67.478.103	68.119.670
Achtergestelde schulden	325.941	395.319	202.067	239.648
Derivaten	16.482.262	16.482.262	14.302.341	14.302.341

Bepaling reële waarde van de financiële instrumenten

Onderstaande tabel geeft inzicht in de wijze waarop de reële waarde wordt bepaald van financiële instrumenten die tegen reële waarde zijn gewaardeerd in de balans.

31 december 2016
(in miljoenen euro's)

Activa

Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering

Derivaten

Afgescheiden derivaten

Passiva

Derivaten

Afgescheiden derivaten

	Waardering op basis van marktprijzen	Waardering op basis van modellen met in de markt beschikbare data	Waardering op basis van modellen met niet in de markt beschikbare data
Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering	1.290	-	-
Derivaten	-	8.228	-
Afgescheiden derivaten	-	-3	-
Derivaten	-	16.482	-
Afgescheiden derivaten	-	-40	-

31 december 2015
(in miljoenen euro's)

Activa

Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering

Derivaten

Afgescheiden derivaten

Passiva

Derivaten

Afgescheiden derivaten

	Waardering op basis van marktprijzen	Waardering op basis van modellen met in de markt beschikbare data	Waardering op basis van modellen met niet in de markt beschikbare data
Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering	887	-	-
Derivaten	-	8.204	-
Afgescheiden derivaten	-	-3	-
Derivaten	-	14.302	-
Afgescheiden derivaten	-	-43	-

De waardering van de overige financiële instrumenten opgenomen in de toelichting onder 'reële waarde van de financiële instrumenten' zijn tot stand gekomen op basis van modellen met deels in de markt beschikbare data.

Financiële derivaten

	2016	2015
Hoofdsommen rentederivaten		
Specificatie resterende looptijd:		
Eén jaar of korter	6.605.347	6.659.955
Langer dan één jaar maar niet langer dan vijf jaar	24.070.609	23.757.972
Langer dan vijf jaar	50.053.415	46.943.480
	80.729.371	77.361.407
Hoofdsommen valutaderivaten		
Specificatie resterende looptijd:		
Eén jaar of korter	14.647.133	18.603.193
Langer dan één jaar maar niet langer dan vijf jaar	12.449.604	13.049.498
Langer dan vijf jaar	8.108.379	6.863.646
	35.205.116	38.516.337

De totale hoofdsom van de caps en floors bedraagt € 93 miljoen (2015: € 124 miljoen) en van de swaptions € 922 miljoen (2015: €1.005 miljoen). Deze derivaten zijn opgenomen onder de rentederivaten in bovenstaande tabel.

33 Risicomanagement

De strategie van de bank stelt hoge eisen aan het risicomanagement en de inrichting en handhaving van een adequate interne beheersing. De NWB Bank hanteert een organisatiebrede aanpak voor haar risicobeheersing en de controle daarop.

De bank beschikt over een risk appetite. Hiermee is vastgelegd hoeveel, en op welke gebieden, de NWB Bank risico wenst te lopen bij het realiseren van haar strategische doelstellingen. De risk appetite wordt goedgekeurd door de raad van commissarissen.

In het vervolg van deze paragraaf wordt het interne risicobeheersysteem per relevant type risico beschreven.

RENTERISICO: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van rentefluctuaties'

Risico's door fluctuaties in de rente ontstaan door verschillen in de rente- en looptijdcondities van de uitgezette en opgenomen middelen. De bank voert een prudent beleid ten aanzien van deze risico's. Het beleid is het renterisico bankbreed te beheersen door het afsluiten van rentederivaten zowel voor de actiefzijde als passiefzijde van de balans, waarbij de bank zich verplicht om op vooraf overeengekomen momenten het verschil tussen de vaste en variabele rentetarieven, berekend op basis van een overeengekomen hoofdsom, uit te wisselen.

De opslagen die de bank moet betalen op de (langlopende) financiering fluctueren ten opzichte van haar benchmark, de swaprentes. Deze ontwikkelingen in de opslagen leiden tot mutaties in de marktwaarde van activa en passiva en beïnvloeden ook het renteresultaat (ontvangen rente minus betaalde rente).

Prudent beleid, aangevuld met een daarop afgestemd beheersysteem vormt de basis voor de berekening, bewaking en beheersing van de renterisico's. De alco bepaalt de omvang van de risico's binnen de vastgestelde kaders. Voor het beheer wordt gebruik gemaakt van een rentetypische gap-analyse, risicomaatstaven als (spread) DV01 (zie hieronder) en Earnings at Risk, en scenarioanalyses. Voorts worden de uitkomsten van ingenomen posities geanalyseerd met behulp van winstprognoses, rentemarge-analyse en performance analyse. Ook deze managementinformatie is van belang voor het besluitvormingsproces in de alco.

Rentegevoeligheidsanalyse (DV01)

De NWB Bank hanteert DV01 (*Dollar Value of a Basis Point*) als belangrijkste renterisicomaatstaf. Deze van *duration* afgeleide absolute maatstaf geeft in geldeenheden de prijs of marktwaarde verandering aan als gevolg van één basispunt (0,01%) verandering van de rentecurve. Voor de totale renterisicopositie geldt een stelsel van DV01-limieten. Deze limieten zijn gerelateerd aan de strategische renterisicopositie, welke is gebaseerd op het met de aandeelhouders overeengekomen normrendement van de NWB Bank. De strategische positie is onafhankelijk van enige visie op de rente.

De rentegevoeligheid van de portefeuille waarop macrohedging wordt toegepast, wordt gemonitord aan de hand van DV01's voor verschillende tijdsintervallen.

Voor het beheersen van het spreadrisico gerelateerd aan de herfinanciering van de bank geldt een zogenoemde spread DV01-maatstaf met bijbehorende limiet. Dit is een indicator voor de looptijdmismatch tussen de opgenomen financiering en de uitgezette leningen. De spread DV01 wordt gekwantificeerd aan de hand van de rentegevoeligheid van alle (langlopende) leningen en financiering en lag eind 2016 binnen de daarvoor gehanteerde limiet.

Earnings at Risk

Naast de DV01-maatstaf die inzicht geeft in het renterisico over de totale looptijd van de portefeuille, hanteert de NWB Bank de maatstaf Earnings at Risk voor de korte termijn, met als doel grenzen te stellen aan de volatiliteit van het renteresultaat in de eerstkomende 365 dagen. Het betreft een simulatiemaatstaf waarbij het verwachte renteresultaat in de komende twaalf maanden bij verschillende rentescenario's wordt afgezet tegen de uitkomst van een basisscenario. Per eind 2016 lagen de uitkomsten voor deze scenario's binnen de daarvoor gehanteerde limieten.

Gap-analyse

Hieronder is een rentetypische gap-analyse weergegeven op basis van de contractuele renteherzieningsdatum of aflossingsdatum indien laatstgenoemde eerder ligt.

31 december 2016
(in miljoenen euro's)

	Totaal	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar
Activa					
Kredieten en vorderingen	84.757	23.339	4.421	16.456	40.540
Rentedragende waardepapieren	3.962	2.049	259	1.316	338
Derivaten met een vaste rente	60.391	9.811	9.005	22.408	19.167
Derivaten met een variabele rente	-52.113	-46.724	-5.938	386	163
Totaal activa	96.997	-11.525	7.747	40.566	60.208
Passiva					
Bankiers, toevertrouwde middelen en schuldbewijzen	77.507	16.571	9.859	25.590	25.487
Achtergestelde schulden	396	1	8	38	350
Derivaten met een vaste rente	49.106	1.137	1.890	14.276	31.803
Derivaten met een variabele rente	-33.251	-28.624	-4.646	-4	22
Totaal passiva	93.758	-10.915	7.111	39.900	57.662
Totaal activa minus passiva 2016	3.239	-610	636	666	2.546
Totaal activa minus passiva 2015	2.960	-1.640	1.241	1.281	2.078

Weergegeven is de contante waarde van alle instrumenten op basis van de swapcurve. De derivaten zijn inclusief hoofdsommen om de rentepositities duidelijker weer te geven. Bovenstaande heeft tot gevolg dat geen directe aansluiting met de balans kan worden gemaakt.

Scenarioanalyse

Door de NWB Bank worden scenarioanalyses uitgevoerd om additioneel inzicht te verkrijgen in het renterisico. Een gangbaar scenario hiervoor is het berekenen van de mutaties in de marktwaarde van het eigen vermogen bij een parallelle verschuiving van de rente van -100 basispunten (bp) en +100 bp. In onderstaande tabel wordt het effect van deze plotselinge verandering van de rente per 31 december 2016 weergegeven. Getoond wordt de marktwaardeverandering die hierdoor optreedt. Deze wordt vervolgens uitgesplitst naar het effect op het resultaat lopend boekjaar en het effect op de toekomstige jaarresultaten. Het langetermijneffect geeft slechts een opportunity loss aan. Anders gezegd, indien de NWB Bank de rentepositie volledig had ingedekt dan zou het toekomstig resultaat € 101 miljoen hoger (2015: € 88 miljoen hoger) zijn bij een rentestijging van 100 bp.

(in miljoenen euro's)

	Totale marktwaaarde verandering	Direct effect op winst- en verliesrekening	Langetermijneffect op toekomstige winst- en verliesrekening
Renteschok + 100 bp	-81	20	-101
Renteschok - 100 bp	25	-5	30

LIQUIDITEITSRISICO 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van het niet in staat zijn aan de opeisbare verplichtingen te voldoen zonder onaanvaardbare verliezen te lopen'

De NWB Bank beschikt over een AAA/Aaa kredietstatus gelijk aan die van de Nederlandse overheid. Met deze kredietstatus is de NWB Bank ruimschoots in staat om onder normale omstandigheden huidige en toekomstige liquiditeitsbehoeften in de markt in te dekken. In geval van stagnatie in de markt beschikt de NWB Bank over ruime mogelijkheden, onder meer in de vorm van liquide activa en onderpand bij DNB, om te allen tijde opgenomen leningen terug te betalen en nieuwe uitzettingen te financieren. De NWB Bank heeft momenteel een ruime onderpandpositie bij DNB. Nagenoeg de gehele kredietportefeuille van de NWB Bank is beleenbaar bij DNB. De onderpandwaarde van het bij DNB ingebrachte beleenbare deel van de portefeuille bedraagt € 12,4 miljard ultimo 2016 (€ 13,6 miljard ultimo 2015). Hiervan heeft de NWB Bank echter geen gebruik gemaakt. Voor kortlopende financiering wordt door de NWB Bank vooral een beroep gedaan op de commercial paper markt. De bank heeft een ECP-programma ter grootte van maximaal € 25 miljard en een USCP-programma ter grootte van maximaal \$ 10 miljard. De bank beschikt over de hoogste kortetermijnratings (A-1+/P-1) voor deze twee programma's. Op 31 december 2016 staat in totaal € 10,4 miljard uit aan commercial paper (2015: € 13,5 miljard).

De liquiditeitspositie wordt dagelijks bewaakt. Liquiditeitsbeheer heeft tot doel ervoor te zorgen dat er voldoende middelen beschikbaar zijn om niet alleen voorziene, maar ook onvoorziene financieringsbehoeften te kunnen opvangen. Het management van de bank wordt dagelijks geïnformeerd met behulp van een liquiditeitstypische gap-analyse, waarin verschillen tussen te ontvangen en te betalen kasstromen worden weergegeven. Op de liquiditeitspositie is een stelsel van limieten van toepassing. Een van de limieten heeft betrekking op de LCR, een liquiditeitsratio opgenomen in CRD IV/CRR waarvoor een minimumvereiste geldt met ingang van 1 oktober 2015. DNB eist van de Nederlandse banken een minimale LCR van 100% per genoemde datum. De interne LCR-limiet is hoger dan deze minimumvereiste. Naast de LCR zal ook een andere liquiditeitsrisico norm in de regelgeving opgenomen worden, de NSFR. Hiervoor wordt een minimumvereiste van 100% verwacht met ingang van 1 januari 2019. Per ultimo 2016 voldoet de NWB Bank aan beide minimumvereisten. De LCR bedraagt per balansdatum 146% (2015: 134%) en de NSFR bedraagt per balansdatum 123% (2015: 117%).

De balanscategorieën uitgesplitst naar resterende contractuele looptijd, inclusief alle toekomstige niet-gedisconteerde rentestromen en voor winstverdeling, kunnen als volgt worden weergegeven.

31 december 2016
(in miljoenen euro's)

	Totaal	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar
Activa					
Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank	7.246	7.246	-	-	-
Bankiers, kredieten en vorderingen	87.431	1.244	5.670	24.226	56.291
Rentedragende waardepapieren	3.982	82	459	3.075	366
Immateriële activa	2	-	-	-	2
Materiële vaste activa	6	-	-	-	6
Derivaten	-	-	-	-	-
Overige activa	14.357	1.036	1.294	4.425	7.602
Overlopende activa	2	2	-	-	-
Totaal per 31 december 2016	113.026	9.610	7.423	31.726	64.267
Totaal per 31 december 2015	114.859	9.770	7.856	32.019	65.214

Passiva

Bankiers, toevertrouwde middelen en schuldbewijzen	86.835	10.225	10.276	28.329	38.005
Achtergestelde schulden	410	1	8	38	363
Overige passiva	55	-	55	-	-
Derivaten	22.684	341	993	4.057	17.293
Overlopende passiva	8	-	8	-	-
Voorzieningen	11	-	-	-	11
Voorziening latente vennootschapsbelasting	19	-	-	-	19
Vennootschapsbelasting	22	-	22	-	-
Eigen vermogen	1.507	-	-	-	1.507
Totaal per 31 december 2016	111.551	10.567	11.362	32.424	57.198
Totaal per 31 december 2015	113.051	16.045	8.426	33.980	54.600

KREDIETRISICO 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van niet-nagekomen verplichtingen door een tegenpartij'

Het beleid van de bank is gericht op een zeer goede kwaliteit van de kredietportefeuille. De NWB Bank verstrekt voornamelijk kredieten aan overheden en instellingen die door de overheid worden gegarandeerd. Er worden ook kredieten verstrekt aan waterleidingbedrijven en er worden PPS-projecten met de overheid als opdrachtgever gefinancierd. Ook andere nieuwe klantgroepen in de publieke sector worden toegevoegd aan de kredietportefeuille, onder andere de universitair medische centra en regionale netbeheerders. Voorts worden ten behoeve van de liquiditeitsportefeuille in beperkte mate obligaties die zijn uitgegeven door overheden in West-Europese landen en internationale organisaties, en gedekte obligaties met als onderpand Nederlandse woninghypotheken, aangeschaft. Hierbij worden dezelfde kwaliteitseisen gesteld als voor kredietverlening aan de Nederlandse publieke sector. Ten slotte zijn er transacties met financiële instellingen, waaronder valuta- en renteswaps, uit hoofde waarvan tegenpartijrisico ontstaat.

Bij de financiering van Nederlandse overheden worden door de bank geen limieten gehanteerd, waarbij deze posities ook zijn vrijgesteld van de grote postenregeling zoals verwoord in de CRR. De overige kredieten zijn opgenomen in het kredietbeoordelingssysteem van de bank op basis van het kredietrisicomanagement beleid. Indien een limiet aan een kredietrelatie wordt toegekend, dan wordt die minimaal jaarlijks aangepast aan de actuele ontwikkelingen. Besluitvorming over solvabiliteitsplichtige kredietverstrekking vindt plaats in het credit committee aan de hand van een kredietvoorstel van de afdeling public finance en een onafhankelijke risicobeoordeling van de afdeling risk management.

Gezien het publiekesektorkarakter en daarnaast het solvabiliteitsvrije karakter van het overgrote deel van de kredietrelaties van de bank, is het kredietrisico van de kredietportefeuille beperkt, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de robuuste kapitaalratio's. De totale brutobalanswaarde (inclusief onherroepelijke toezeggingen en voorwaardelijke schulden), zonder rekening te houden met risico mitigerende maatregelen, bedraagt € 98,3 miljard ultimo 2016 (€ 93,9 miljard ultimo 2015).

Het totale kredietrisico (inclusief onherroepelijke toezeggingen) uitgedrukt in risicogewogen activa op basis van de standaardbenadering zoals verwoord in de CRR, is op de verslagdatum als volgt:

2016		Europa			Noord-Amerika	Totaal	RWA
		NL	EU	Niet-EU			
Centrale overheden	0%-50%	7.483	46	-	-	7.528	23
Regionale overheden	0%	17.245	26	-	-	17.271	-
Instellingen met afgeleide overheidstaak	20% - 100%	51.430	-	-	-	51.430	674
Ontwikkelingsbanken	0%	-	63	-	-	63	-
Internationale organisaties	0%	-	315	-	-	315	-
Bancaire tegenpartijen *	2%-50%	6.298	6.492	325	1.106	14.221	560
RMBS (NHG) notes *	20%-100%	2.145	-	-	-	2.145	522
Covered bonds	10%	328	-	-	-	328	33
Overige	0%-100%	9	-	-	-	9	9
Totaal		84.938	6.942	325	1.106	93.311	1.821

2015		Europa			Noord-Amerika	Totaal	RWA
		NL	EU	Niet-EU			
Centrale overheden	0%-50%	7.493	65	-	-	7.558	-
Regionale overheden	0%	16.725	26	-	-	16.752	-
Instellingen met afgeleide overheidstaak	20% - 100%	49.915	50	-	-	49.965	489
Ontwikkelingsbanken	0%	-	66	-	-	66	-
Internationale organisaties	0%	-	353	-	-	353	-
Bancaire tegenpartijen *	2%-50%	3.894	6.696	290	1.479	12.358	480
RMBS (NHG) notes *	20%-100%	2.189	-	-	-	2.189	441
Covered bonds	10%	50	-	-	-	50	5
Overige	0%-100%	7	-	-	-	7	7
Totaal		80.273	7.256	290	1.479	89.298	1.421

* Op basis van rating (ECAI)

De meeste uitzettingen van de NWB Bank vallen in de categorie met een 0%-weging, hetgeen betekent dat het kredietrisico zeer beperkt wordt geacht. De tegenpartijrisico's en eventuele geldmarktuitzettingen bij bancaire tegenpartijen vallen onder de 20%- en 50%-weging categorie.

De portefeuille van RMBS met Nationale Hypotheek Garantie (NHG) valt voor wat betreft de senior A-notes onder de 20%-weging categorie, en voor een beperkt deel (lagere S-notes) in de 100%-weging categorie. Ten slotte zijn de kredieten aan Nederlandse waterleidingbedrijven en PPS financieringen in de 100%-wegingscategorie opgenomen.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de onderverdeling van de door de bank verstrekte (gestorte) kredieten:

(in miljoenen euro's)

	2016		2015	
	Nominale waarde	Balans-waarde	Nominale waarde	Balans-waarde
Waterschappen	5.953	7.171	5.494	6.485
Gemeenten	6.268	7.389	6.667	7.728
Andere overheden	291	393	314	406
Sociale woningbouw	31.005	43.367	31.632	42.198
Zorginstellingen	3.277	4.107	3.577	4.351
Overig onder garantie van overheden	634	711	641	711
Gemeenschappelijke regelingen	219	245	218	244
N.V. Overheidsbedrijven	350	375	353	383
Publiek-Private Samenwerking	109	107	78	78
Kredietinstellingen	100	100	42	42
Overige	54	57	53	59
Totaal	48.260	64.022	49.069	62.685

Bovenstaande klantgroepen zijn voornamelijk overheden en door overheden gegarandeerde financieringen in de sociale woningbouw en zorg. De bank heeft nimmer te maken gehad met een oninbare vordering. Door de adequate garanties en het zeer beperkte kredietrisico worden geen verliezen op de verstrekte kredieten verwacht. Er is dan ook geen voorziening voor oninbare vorderingen getroffen of een afboeking op de vordering gedaan vanwege het kredietrisico. Zowel gedurende het jaar als op balansdatum zijn de betalingsachterstanden qua omvang gering (niet-materieel), technisch van aard en van zeer korte duur geweest.

De NWB Bank heeft in 2016 in haar portefeuille zes notes van RMBS-programma's van vijf Nederlandse originators. Het betreft RMBS-notes met als onderpand gesecuritiseerde Nederlandse hypothecaire geldleningen met NHG. Met de aankoop van deze obligaties draagt de NWB Bank bij aan de financiering van door de overheid gegarandeerde particuliere woninghypotheken. De NWB Bank is alleen in de rol van investeerder actief in securitisaties, monitort de bijbehorende krediet-, markt- en liquiditeitsrisico's gedurende de looptijd en heeft het stellige voornemen om deze RMBS (NHG) notes tot de verwachte einddatum aan te houden. Uit hoofde van de CRR wordt het kredietrisico uitgedrukt in risicogewogen activa op basis van de Standaard Benadering voor Securitiserings zoals verwoord in artikel 251, waarbij de beschikbare ratings van S&P, Moody's en/of Fitch worden gebruikt als indicatie van het kredietrisico. De gegevens in onderstaand tabel zijn per ultimo 2016.

Rating	Nominaal bedrag (mln)	Verwachte einddatum	Klasse
AAA	1.839	2021	A
A+	303	2018	A
BBB+	4	2018	S

Voor het beheer van het renterisico en valutarisico maakt de NWB Bank gebruik van derivaten. Om het kredietrisico dat deze derivaten met zich mee brengen zo beperkt mogelijk te houden, doet de NWB Bank in principe alleen transacties met tegenpartijen met een rating van minimaal single-A en zijn er limieten gesteld om het risico per tegenpartij met betrekking tot derivaten te beperken. De marktwaarden van deze derivaten worden afgedekt door middel van onderpandovereenkomsten (CSA) voor het overgrote deel zonder drempels (zero thresholds) en met een dagelijkse uitwisseling van onderpand, zijnde cash. Het beleid van de bank is gericht op afspraken met tegenpartijen binnen het ISDA-raamwerk, minimaal bestaande uit afspraken in CSA's en Schedules en om netting agreements van toepassing te laten zijn. Met de meeste tegenpartijen is de ISDA-overeenkomst in de afgelopen jaren aangepast teneinde beter aan te sluiten met de marktstandaard voor onderpand uitwisseling (zoals zero thresholds en daily valuation). Voor de individuele derivatenportefeuilles per tegenpartij en ook voor de totale derivatenportefeuille, geldt dat het portefeuillebeheer, de monitoring en het collateral management de afgelopen jaren verder is geïntensiveerd qua sturing op gevoeligheden binnen de portefeuilles per tegenpartij en de mogelijkheid om op termijn (een deel van) een portefeuille te kunnen noveren naar een centrale tegenpartij onder central clearing. Per mei 2016 is de bank overgegaan op central clearing van rentederivaten, waarmee het tegenpartijrisico verder gereduceerd is. Daarnaast wordt bijvoorbeeld de concentratie binnen de derivatenportefeuille beoordeeld en gestuurd, zowel voor wat betreft de rentegevoeligheden, credit ratings als andere 'early warning signals' per tegenpartij. De totale marktwaarde exposure uit hoofde van derivaten op financiële tegenpartijen is ultimo 2016 € 1.937 miljoen, hiervan is € 1.791 miljoen afgedekt door onderpand geleverd aan de bank (2015: € 2.472 miljoen, resp. € 2.294 miljoen). De totale marktwaarde exposure uit hoofde van derivaten van financiële tegenpartijen op de bank bedraagt ultimo 2016 € 10.515 miljoen, hiervan is € 10.309 miljoen afgedekt door onderpand geleverd door de bank (2015: € 8.805 miljoen, resp. € 8.795 miljoen).

Onderstaande tabellen geven de nettomarktwaarde van de derivaten weer inclusief het ontvangen en betaalde onderpand:

(in miljoenen euro's)

Activa

	Positieve marktwaarde derivaten	Netting met negatieve marktwaarde derivaten	Cash collateral ontvangen	Netto positie
Bancaire tegenpartijen	7.902	-5.967	-1.791	144
Niet-bancaire tegenpartijen	326	-	-	326
Totaal 2016	8.228	-5.967	-1.791	470
Totaal 2015	8.204	-5.497	-2.294	413

Passiva

	Negatieve marktwaarde derivaten	Netting met positieve marktwaarde derivaten	Cash collateral verstrekt	Netto positie
Bancaire tegenpartijen	-16.483	5.967	10.309	-207
Niet-bancaire tegenpartijen	0	-	-	0
Totaal 2016	-16.483	5.967	10.309	-207
Totaal 2015	-14.302	5.497	8.795	-10

De derivaten met de niet-bancaire tegenpartijen zijn embedded derivaten in de vorm van afspraken die binnen de leningcontracten zijn opgenomen. Er zijn hierbij geen ISDA of CSA afspraken gemaakt waardoor er voor deze partijen geen netting plaatsvindt.

Settlementrisico is het risico dat bij de afwikkeling van transacties wel aan de eigen verplichtingen wordt voldaan, maar door de tegenpartij niet aan haar verplichtingen wordt voldaan. Dit zal bijvoorbeeld aanwezig zijn bij de finale uitwisseling van de hoofdsom valutaswaps, waarmee vervolgens de bijbehorende funding in vreemde valuta wordt afgelost. Het valutarisico op funding in vreemde valuta wordt een-op-een afgedekt middels valutaswaps. Voornamelijk bij de betaling en de ontvangst van vreemde valuta uit hoofde van valutaswaps is er sprake van settlementrisico. Dit risico wordt door de bank gemonitord.

VALUTARISICO 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van het verloop van valutakoersen'

Het beleid is gericht op het structureel uitsluiten van valutarisico's zowel voor verstrekte als opgenomen gelden. Beheer van het valutarisico speelt vooral een rol bij de door de bank opgenomen gelden. De NWB Bank neemt in belangrijke mate middelen in vreemde valuta op. De hieruit voortvloeiende valutarisico's worden direct in zijn geheel door valutaswaps afgedekt.

Onderstaande tabel geeft de nominale waarden in miljoenen aan in lokale valuta.

CCY	2016				2015			
	Actief	Passief	Derivaten	Totaal	Actief	Passief	Derivaten	Totaal
AUD		-3.504	3.504	-		-2.705	2.705	-
CAD		-1.387	1.387	-		-493	493	-
CHF		-3.400	3.400	-		-3.840	3.840	-
GBP		-1.723	1.723	-		-4.021	4.021	-
HKD		-100	100	-		-100	100	-
JPY		-186.800	186.800	-		-189.899	189.899	-
NOK		-3.500	3.500	-		-4.125	4.125	-
NZD		-100	100	-		-179	179	-
SEK		-1.100	1.100	-		-1.100	1.100	-
USD	104	-29.427	29.323	-	126	-31.313	31.186	-
ZAR		-116	116	-		-116	116	-

NIET-FINANCIËLE RISICO'S:

‘Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van strategische of operationele risico’s’.

De niet-financiële risico's worden bij de NWB Bank in twee categorieën onderverdeeld, namelijk strategische en operationele risico's.

STRATEGISCHE RISICO'S: ‘Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van het risico dat de strategie van de bank niet langer bijdraagt aan de rentabiliteit en de continuïteit van de bank.’

Een belangrijk startpunt bij het beheersen van het strategisch risico is het behoud van het hoogwaardige risicoprofiel van de bank zoals dat tot uiting komt in de credit ratings van de bank. Om de klanten van de bank optimaal te kunnen blijven bedienen is het van belang dat de credit ratings van de bank overeenkomstig die van de Nederlandse overheid blijven. De ratings van de bank zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van het publieke sector profiel van haar aandeelhouders en klanten in combinatie met haar sterke solvabiliteit. Externe factoren die hierop van invloed kunnen zijn worden scherp gemonitord. Waar nodig brengt de directie tijdig aanpassingen van de strategie van de bank aan.

Als een promotional bank voor de Nederlandse publieke sector en opgericht door deze sector, is de bank gevoelig voor veranderingen in overheidsbeleid betreffende de financiering van de Nederlandse publieke sector. De NWB Bank staat hierover in een continue constructieve dialoog met haar stakeholders. Een ander belangrijk aandachtsgebied voor de directie uit hoofde van strategisch risico management is de impact van continue veranderende wet- en regelgeving waaraan de NWB Bank als financiële instelling moet voldoen.

Reputatierisico, het risico dat de reputatie van de bank wordt geschaad, is ook een belangrijk onderdeel van het strategische risico. Reputatierisico kan ertoe leiden dat de bank verslechterde voorwaarden heeft om haar doelstellingen te behalen omdat zij niet meer voldoet aan de verwachting van klanten, toezichthouders, ratingbureaus, investeerders en andere belanghebbenden.

De directie van de bank is verantwoordelijk voor de beheersing van bovengenoemde strategische risico's.

OPERATIONEEL RISICO:

'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van ontoereikende of gebrekkige interne processen en systemen, van ontoereikend of gebrekkig menselijk handelen dan wel van externe gebeurtenissen.'

Gezien het streven van de NWB Bank om een stabiele en betrouwbare financier van de Nederlandse publieke sector te zijn, heeft de bank een lage tolerantie voor operationele risico's. Daarom heeft de NWB Bank haar interne organisatie, processen, systemen en veiligheid zodanig ingericht dat zij verwacht dat operationele incidenten en bijbehorende verliezen in de praktijk zeer zeldzaam zullen zijn.

Interne organisatie

Voor de beheersing van operationele risico's hanteert de NWB Bank het *three lines of defence* principe in haar organisatiestructuur. De afdelingshoofden van de eerste lijn (treasury, public finance, back office, ict, legal, finance & control) zijn primair verantwoordelijk voor het risicobeheer in hun dagelijkse processen. Zij zijn verantwoordelijk voor de identificatie, evaluatie, beheer en rapportage van niet financiële risico's en operationele incidenten.

De tweede lijn wordt gevormd door de operational risk officer, de hr-manager, de security manager en de compliance officer. Zij vormen samen het ORM team. In het ORM team worden de activiteiten van de tweede lijn gecoördineerd. Het team monitort en analyseert alle zaken op het gebied van operational risk management (ORM). Tevens stelt het team de ORM rapportage voor de directie op en bespreekt deze met haar op kwartaal basis.

De internal audit department (iad) vormt de derde lijn en heeft een onafhankelijke rol binnen de bank. De iad test het beheer van de risico's die verband houden met de activiteiten van de bank. Daarnaast geeft de iad advies over de structuur en het risicobeheer van de bank.

Procedures

Ten behoeve van het beheer van operationele risico's zijn de processen van de bank beschreven. De processen, de risico's en der bijbehorende key controls zijn vastgelegd in een risk & control framework. Alle processen, risico's en controles worden jaarlijks beoordeeld en bijgewerkt. De iad beoordeelt van alle key-processen jaarlijks en van de niet key-processen elke twee jaar of de procedures goed worden nageleefd en de controles nog effectief zijn.

Nieuwe producten of diensten

Het productgoedkeuringsproces Product Approval and Review Process (PARP) is de procedure die binnen de bank wordt doorlopen om te beslissen of een bepaald product voor eigen rekening en risico, of ten behoeve van haar klanten zal worden gevoerd of gedistribueerd, of dat een nieuwe markt zal worden betreden. Bij dit proces wordt breed getoetst op aspecten van transparantie en het beheersen van risico's. Nieuwe producten worden niet op de markt gebracht zonder een zorgvuldige afweging van de risico's door de relevante afdelingen binnen de bank en zorgvuldige toetsing van andere relevante aspecten. De directie is verantwoordelijk voor het adequaat functioneren van het productgoedkeuringsproces. De iad controleert op basis van de jaarlijkse risicoanalyse of opzet, bestaan en werking van het proces effectief zijn en informeert de directie, de auditcommissie en de risicocommissie omtrent de uitkomsten hiervan.

Operationele incidentenregistratie

In het geval van operationele incidenten worden deze aan de operational risk officer gemeld. Deze incidenten worden gerapporteerd aan de directie en het management team. Eventueel doet de iad vervolgens onderzoek naar de oorzaken. De operational risk officer stelt zo nodig maatregelen voor aan de directie om soortgelijke incidenten in de toekomst te voorkomen en bewaakt de opvolging van deze maatregelen. Incidenten op het vlak van integriteit worden aan de compliance officer gemeld, die daarover rapporteert aan de directie en de opvolging bewaakt.

Ict, continuïteitmanagement en informatiebeveiliging

Om storingen in de informatievoorziening te voorkomen, investeert de NWB Bank continu in de verbetering van haar systemen. Kernwoorden hierbij zijn beveiliging, integriteit, beheersbaarheid en continuïteit. Met een overzichtelijke infrastructuur en ict-organisatie, alsmede optimale beveiliging van ict-componenten streeft de NWB Bank ernaar de gevolgen van eventuele operationele storingen zoveel mogelijk te beperken. Hiertoe zijn onder meer voor alle in gebruik zijnde hard- en software adequate service- en onderhoudscontracten afgesloten, wordt ict-personeel voortdurend opgeleid (trainingen en seminars) en zijn voor back-up, recovery en uitwijkmogelijkheden contracten met externe partijen afgesloten. In het geval van calamiteiten beschikt de NWB Bank over een externe locatie, waar zij haar kernactiviteiten in zijn geheel kan voortzetten. Het informatiebeveiligingsbeleid van de bank wordt uitgevoerd volgens de internationaal erkende code voor informatiebeveiliging ISO-27002 (NEN).

Informatiemanagement

De NWB Bank beschikt over een volledig geïntegreerd en betrouwbaar managementinformatiesysteem (MIS). De datakwaliteit van het MIS wordt dagelijks gemonitord, gevalideerd en gereconcilieerd met de financiële administratie. Om operationele risico's te minimaliseren zijn alle in- en externe rapportages volledig geautomatiseerd. Aanpassingen in het systeemlandschap en informatievoorziening worden door de Change Advisory Board geaccordeerd en via een gecontroleerd changeproces uitgevoerd.

Outsourcing

De NWB Bank heeft haar betalingsverkeer voor klanten en ook de daaraan gelieerde ondersteunende ict-activiteiten uitbesteed. Dit houdt in dat bepaalde diensten plaatsvinden buiten de kern van de onderneming. Daarom zijn afspraken gemaakt met de dienstverlener over beheersmaatregelen ten aanzien van het betalingsverkeer.

Integriteit en compliance

De NWB Bank hecht sterk aan haar reputatie van een solide en integere bank voor de overheid. Compliance en integriteit zijn binnen het beheersysteem van de NWB Bank dan ook belangrijke aandachtsgebieden. De bank wil er tegenover haar klanten en investeerders geen twijfel over laten bestaan dat zij met een gerust hart van haar diensten gebruik kunnen maken dan wel hun gelden veilig kunnen onderbrengen.

Commissarissen, directieleden en medewerkers hebben de bankierseed (met daaraan verbonden gedragsregels en tuchtrecht) afgelegd uit hoofde van de Regeling eed of belofte financiële sector respectievelijk de Code Banken die sinds 1 januari 2015 geldt. Aan de hand van de nieuwe Code Banken is de gedragscode van de NWB Bank geactualiseerd. De gedragscode maakt deel uit van de arbeidsovereenkomst van medewerkers en is tevens op

intranet en de website van de bank geplaatst. De compliancefunctie is binnen de NWB Bank ingevuld door de diverse taken die hieruit voortvloeien deels onder te brengen bij de afdeling legal & compliance en voor wat betreft het toezicht op de naleving van de insiderregeling bij een externe partij. De externe toezichthouder rapporteert aan de directie en de raad van commissarissen, terwijl de interne compliance officer rechtstreeks rapporteert aan de directie. Deze rapportagelijnen bevestigen het belang dat de bank hecht aan het interne toezicht en de werkzaamheden van beide compliance officers. De uit het toezicht voortvloeiende voorschriften en gedragsregels vormen een belangrijk onderdeel bij de invulling van de compliancefunctie.

De snelle opeenvolging van nieuwe en complexe wet- en regelgeving vergroot de druk op de beheersing van compliance risico's. De bank heeft een regulatory team opgezet in het kader van frequente aandacht voor ontwikkelingen in wet- en regelgeving.

Juridisch risico

Net zoals elke andere bancaire organisatie loopt de NWB Bank juridisch risico. Uitgangspunt van de NWB Bank is zorg te dragen voor een goede en degelijke financiële dienstverlening. Door zoveel mogelijk gebruik te maken van standaardcontracten wordt ernaar gestreefd de juridische risico's voor zowel de NWB Bank als haar cliënten te beperken. Voor juridische vraagstukken en beoordeling van documentatie rondom transacties worden indien nodig externe adviseurs ingeschakeld.

MINIMUM KAPITAALEISEN

De gestandaardiseerde methode voor het vaststellen van het kapitaalsbeslag schrijft voor hoeveel kapitaal een bank moet aanhouden voor kredietrisico. Deze methode maakt gebruik van externe ratings die zijn gekoppeld aan bepaalde risicogewichten. De NWB Bank gebruikt hierbij de credit ratings van Moody's, S&P en/of Fitch¹. Het kapitaalsbeslag uit hoofde van de CVA komt bovenop het kapitaalsbeslag voor het default risico van tegenpartijen. Dit kapitaalsbeslag wordt berekend middels een standaard formule op basis van o.a. de exposure, rating en gemiddelde looptijd van de derivatenposities met een tegenpartij. Het marktrisico betreft risico's in de handelsportefeuille en valuta- en grondstoffenrisico's. De NWB Bank houdt geen handelsportefeuille aan en heeft geen grondstoffenposities. Vanwege het strikte beleid met betrekking tot valutarisico, zijn er per saldo geen openstaande valutaposities, en derhalve is het aan te houden kapitaal voor marktrisico nihil. Bij de berekening van het toetsingsvermogen voor operationeel risico gebruikt de NWB Bank de basisindicatorbenadering. Hierbij wordt 15% van de relevante indicator genomen als uitgangspunt voor het operationeel risico. De relevante indicator is het driejaarsgemiddelde van de som van de jaarlijkse nettorentebaten en de jaarlijkse netto niet-rentebaten einde boekjaar. De regeling grote posities schrijft voor hoeveel kapitaal een bank moet aanhouden voor het concentratierisico. Grote posities van de NWB Bank hangen met name samen met de derivatenportefeuille. De risico's voortvloeiend uit deze posities worden zoveel mogelijk beperkt met behulp van CSA's en de toepassing van netting bij derivatencontracten.

1) Zie Article 1 Joint Consultation Paper (EBA, 06-03-2015) Draft Implementing Technical Standards on the allocation of credit assessments of ECAs to an objective scale of credit quality steps under Article 109 (a) of Directive 2009/138/EC.

Berekening Tier 1-ratio per verslagdatum:

(in miljoenen euro's)	2016	2015
Eigen vermogen exclusief winst lopend boekjaar	1.400	1.304
Immateriële vaste activa	-2	-3
Prudentiële filters	-2	-1
CET 1-Kapitaal	1.396	1.300
Additioneel Tier 1-Kapitaal	320	200
Tier 1-Kapitaal (A)	1.716	1.500
Gewogen kredietrisico (SA)	1.821	1.421
Kapitaalsbeslag u.h.v. CVA (SA)	938	411
Gewogen operationeel risico (BIA)	220	166
Risico gewogen activa (B)	2.979	1.998
Tier 1-ratio (A/B)	58%	75%

Het zichtbare eigen vermogen bedroeg per ultimo 2016 € 1.400 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar) versus ultimo 2015 € 1.304 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar). Het CET 1-Kapitaal inclusief Additioneel Tier 1-Kapitaal bedraagt per ultimo 2016 € 1.716 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar) versus ultimo 2015 € 1.500 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar). De omvang van de risicogewogen activa van de bank is gestegen van € 1.998 miljoen eind 2015 naar € 2.979 miljoen eind 2016. Deze stijging vloeit voor een belangrijk deel voort uit een andere invulling van de berekeningswijze van het kapitaalsbeslag voor Credit Value Adjustment (CVA).

Zie ook paragraaf 'De NWB Bank in 2016' in het directieverslag.

36 Informatie over verbonden partijen

Als verbonden partijen zijn aangemerkt de aandeelhouders, de directie en de leden van de raad van commissarissen. Inzake de verplichte vermelding met betrekking tot verbonden partijen, is bij de NWB Bank geen sprake van bijzonderheden.

Voor een nadere toelichting op de bestuursbezoldigingen en -leningen wordt verwezen naar de toelichting onder 3.

Ultimo 2016 staat voor een bedrag van € 6.244 miljoen aan kredieten uit aan aandeelhouders, verstrekt tegen marktconforme condities (2015: € 5.807 miljoen).

37 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich in de periode na balansdatum tot en met de datum van opstellen van de jaarrekening geen belangrijke gebeurtenissen voorgedaan die van dusdanige invloed zijn op het beeld van de jaarrekening dat vermelding op deze plaats nodig zou zijn.

38 Directie en raad van commissarissen

Directie

Menno Snel

Lidwin van Velden

Frenk van der Vliet

Raad van commissarissen

Age Bakker

Maurice Oostendorp

Peter Glas

Petra van Hoeken

Manfred Schepers

Albertine van Vliet-Kuiper

Den Haag, 16 maart 2017

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de aandeelhouders en de raad van commissarissen van de Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (hierna genoemd 'de NWB Bank') te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de NWB Bank op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016
- de winst-en-verliesrekening over 2016
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de NWB Bank zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 15 miljoen
Toegepaste benchmark	1% van het eigen vermogen
Nadere toelichting	Op basis van onze professionele oordeelsvorming beschouwen wij het eigen vermogen als meest geschikte basis voor de materialiteit aangezien dit een stabiele basis voor de materialiteitsberekening biedt alsook een belangrijke prestatie-indicator voor de gebruikers van de jaarrekening.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 0,7 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Risico	Onze controleaanpak
Hedge accounting De NWB Bank dekt renterisico's en valutarisico's in relatie tot financiële activa en passiva af middels het gebruik van financiële instrumenten. De toepassing van hedge accounting zorgt voor synchronisatie van de gerapporteerde resultaten voor het hedging instrument en de afgedekte positie, voor zover de hedge effectief is. De NWB Bank gebruikt derivaten als hedging instrumenten en verwerkt deze in de balans tegen reële waarde. Zowel de reële waarde veranderingen in de afgedekte positie gerelateerd aan het afgedekte risico als de reële waarde veranderingen in de derivaten positie worden verwerkt in de winst- en verliesrekening als resultaat financiële transacties. De NWB Bank past twee soorten reële waarde hedge accounting toe, micro- en macro hedging. De hedge accounting modellen zoals gebruikt door de NWB Bank om de effectiviteit van de hedges te bepalen zijn significant voor onze audit, omdat het proces complex is en in hoge mate subjectief en gebaseerd op veronderstellingen.	Wij hebben het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot het proces hedge accounting beoordeeld en getoetst. Daarnaast hebben we, met ondersteuning van onze hedge accounting experts, geëvalueerd in hoeverre de hedge documentatie toereikend is. Tevens hebben we de significante parameters welke worden gebruikt voor de reële waarde bepaling van derivaten en van de afgedekte posities gecontroleerd. We hebben ook de volledigheid en juistheid van de toelichting met betrekking tot hedge accounting beoordeeld en de naleving met toelichtingsvereisten zoals opgenomen in relevante verslaggevingsstandaarden. Tenslotte hebben onze waardering experts voor een steekproef van derivaten en afgedekte posities de reële waardes nagerekend.
Reële waardebepaling van financiële instrumenten Reële waarde bepaling van financiële instrumenten en daaraan gerelateerde waardeveranderingen kunnen een subjectief gebied vormen al naargelang er sprake is van modelmatige waarderingen ingegeven door beperkte liquiditeit en beperkte beschikbaarheid van prijzen in de markt. De meeste investeringen van de NWB Bank kwalificeren als zogenoemde 'level 1' financiële instrumenten met genoteerde prijzen in een actieve (beursgenoteerde) markt. Het belangrijkste aandachtsgebied betreft de level 2 financiële instrumenten omdat voor de reële waarde bepaling gebruik wordt gemaakt van modellen met in de markt beschikbare data. De reële waarde bepaling was significant voor onze controle omdat het een complex, subjectief en een op assumpties gebaseerd schattingsproces betreft.	Als onderdeel van onze controle hebben onze waardering experts onafhankelijk de reële waardes voor een representatieve steekproef van derivaten contracten geverifieerd. Daarnaast hebben we de fair value hiërarchie en migraties binnen de hiërarchie gedurende het jaar geëvalueerd alsmede de juiste en consistente toepassing van de relevante verslaggevingsstandaarden ten aanzien van de toelichting op financiële instrumenten. We hebben ook de ontwikkelingen in de credit spreads geëvalueerd met betrekking tot de reële waarde bepaling van de portfolio.
Bestaan en kredietkwaliteit kredieten en vorderingen Het kredietrisico en daaraan gerelateerde bijzondere waardeverminderingen zijn beperkt voor de NWB Bank omdat het merendeel van de portefeuille bestaat uit door de overheid gegarandeerde posities. Voor de rest van de portefeuille heeft de NWB Bank geëvalueerd in hoeverre er objectieve indicatoren voor bijzondere waardeverminderingen bestaan. De NWB Bank heeft in 2016 haar portefeuille in niet gegarandeerde posities verder uitgebreid. Derhalve hebben wij dit als kernpunt in onze controle geïdentificeerd.	We hebben het interne beheersingsproces rondom de bepaling van bijzondere waardeverminderingen alsook de kredietrisico evaluaties zoals uitgevoerd door de NWB Bank beoordeeld en hebben onafhankelijk kredietdossiers her beoordeeld voor een risico gerelateerde selectie van klanten van de NWB Bank. Voorts hebben we de garanties zoals geconformeerd door WSW en WFZ aangesloten met de lening portefeuille van de NWB Bank. Daarnaast hebben we zowel positieve als negatieve confirmaties uitgestuurd naar de klanten van de NWB Bank ter verificatie van het bestaan van de portefeuille.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het directieverslag
- het verslag van de raad van commissarissen
- het Corporate Governance verslag
- het MVO verslag
- de overige gegevens

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door de algemene vergadering van aandeelhouders op 23 april 2015 benoemd als accountant van de NWB Bank vanaf de controle van het boekjaar 2016 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 16 maart 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs W.J. Smit RA

Statutaire winstbestemmingsregeling

Deze is met ingang van het boekjaar 2005 gebaseerd op artikel 21 van de statuten, en luidt als volgt:

Artikel 21

- 1 Winstuitkeringen kunnen slechts plaatshebben, voor zover het eigen vermogen van de vennootschap groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het geplaatste kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet of de statuten moeten worden aangehouden.
- 2 De volgens de vastgestelde winst- en verliesrekening behaalde jaarwinst wordt als volgt aangewend:
 - a. de directie is bevoegd met voorafgaande goedkeuring van de raad van commissarissen de winst geheel of gedeeltelijk toe te voegen aan de reserves;
 - b. de na reservering eventueel resterende winst staat ter beschikking van de algemene vergadering;
 - c. voor zover de algemene vergadering niet besluit tot uitkering van winst over enig boekjaar, wordt deze winst aan de reserves toegevoegd.
- 3 De algemene vergadering kan uitsluitend op grond van een door de raad van commissarissen goedgekeurd voorstel van de directie besluiten tot uitkering van winst ten laste van een voor uitkering vatbare reserve.
- 4 Voor zover er winst in de vennootschap is, kan de directie onder goedkeuring van de raad van commissarissen besluiten tot uitkering van een interim-dividend, met inachtneming van het in het eerste en tweede lid bepaalde, blijkens een tussentijdse vermogensopstelling overeenkomstig het bepaalde in artikel 105, vierde lid, van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
- 5 De algemene vergadering kan op een door de directie - onder goedkeuring van de raad van commissarissen - gedaan voorstel besluiten aan de aandeelhouders, ten laste van het hun toekomende deel van de winst, als dividend of interim-dividend andere waarden dan contanten uit te keren.

Voorgestelde winstverdeling

(in duizenden euro's)

		2016	2015
Winst boekjaar		107.352	94.706
Het voorstel tot winstbestemming luidt als volgt:			
Dividend in contanten op aandelen A	0%	-	0%
Dividend in contanten op aandelen B	0%	-	-
		-	-
Door de raad van commissarissen goedgekeurde reservering ten laste van de reserves		107.352	94.706
		107.352	94.706

Lijst van aandeelhouders per 1 januari 2017

	aantal aandelen A à € 115	aantal aandelen B à € 460
Waterschap Aa en Maas	627	301
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht	281	60
Waterschap Brabantse Delta	2.016	483
Hoogheemraadschap van Delfland	755	60
Waterschap De Dommel	533	360
Waterschap Drents Overijsselse Delta	2.236	232
Wetterskip Fryslân	3.309	100
Waterschap Hollandse Delta	1.893	143
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	4.399	204
Waterschap Hunze en Aa's	1.915	175
Waterschap Limburg	2.401	299
Waterschap Noorderzijlvest	1.107	170
Provincie Drenthe	15	25
Provincie Friesland	24	25
Provincie Gelderland	44	50
Provincie Limburg	11	20
Provincie Noord Brabant	33	40
Provincie Noord Holland	43	60
Provincie Utrecht	43	60
Provincie Zeeland	15	20
Provincie Zuid Holland	33	40
Waterschap Rivierenland	3.968	437
Waterschap Rijn en IJssel	5.666	345
Hoogheemraadschap van Rijnland	4.858	289
Waterschap Scheldestromen	4.380	166
Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	610	430
Staat der Nederlanden	1.208	3.333
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden	224	47
Waterschap Vallei en Veluwe	631	88
Waterschap Vechtstromen	7.158	423
Waterschap Zuiderzeeland	42	26
	50.478	8.511

Overzicht naleving principes Code Banken

Het hoofdstuk Corporate Governance van het jaarverslag bevat een toelichting op een aantal aandachtsgebieden van de Code Banken.

Principe	Toepassing
Beheerste en integere bedrijfsvoering	
Formuleren van een missie, een strategie en doelstellingen.	Managing Board Charter ¹⁾ artikelen 1.1 en 1.3 Supervisory Board Charter ²⁾ artikel 1.1 Profielschets rvc ³⁾ artikel 1.5
Positionering bank.	Managing Board Charter artikel 1.3 Supervisory Board Charter artikel 1.1
Inrichting governance structuur en de naleving daarvan.	Managing Board Charter artikel 1.2 Supervisory Board Charter artikel 1.2
Voorbeeldfunctie directie en raad van commissarissen en de beoordeling daarvan.	Managing Board Charter artikel 4.1 Supervisory Board Charter artikel 2.1
Ontwikkelen, uitdragen en handhaven van bankstandaarden met betrekking tot integriteit, moraliteit en leiderschap.	Managing Board Charter artikel 4.2 Supervisory Board Charter artikel 2.2
Zorgdragen voor 'checks & balances' en borgen van een robuuste ict-infrastructuur door de directie en de raad van commissarissen.	Managing Board Charter artikelen 1.6, 1.7 en 5.5 Supervisory Board Charter artikel 1.7 Profielschets rvc artikel 2.4
Bevorderen van verantwoord gedrag en gezonde cultuur met oog voor het belang van de klanten van de bank en andere stakeholders en het toezicht daarop.	Managing Board Charter artikel 4.3 Supervisory Board Charter artikel 2.3
De uitgangspunten uit het Maatschappelijk Statuut gelden voor alle aangesloten banken. Deze uitgangspunten moeten in de organisatie van de bank worden geborgd en de bank betreft deze ook in contacten met haar stakeholders. Daarmee wordt inzichtelijk op welke wijze de bank omgaat met de uitgangspunten uit het statuut.	Managing Board Charter inleiding Supervisory Board Charter inleiding Gedragscode artikel 1 ⁴⁾
Naleving formele regelgeving en zelfregulering door alle medewerkers en de verantwoordelijkheid daarvoor.	Managing Board Charter artikel 4.4 Supervisory Board Charter artikel 2.4

1) Managing Board Charter van de NWB Bank, september 2016

2) Supervisory Board Charter van de NWB Bank, oktober 2016

3) Profielschets voor de benoeming van leden van de raad van commissarissen van de NWB Bank, februari 2015

4) Gedragscode, september 2015

Raad van commissarissen	
Samenstelling.	Supervisory Board Charter artikel 3.7 Profielschets rvc artikelen 2 en 3.1
Instellen van een audit- en risicocommissie.	Supervisory Board Charter artikel 6.1
Voldoende tijd, inzet, betrokkenheid, kritisch en onafhankelijk.	Supervisory Board Charter artikel 1.11 Profielschets rvc artikelen 1.4 en 4
Bewustheid maatschappelijke rol en de belangen van stakeholders.	Supervisory Board Charter artikel 1.1 Profielschets rvc artikelen 1.5 en 2.6
Specifieke competentie- en ervaringseisen voor de leden van de audit- en risicocommissie.	Audit Committee Charter ⁵⁾ artikelen 3.1 en 3.2 Risk Committee Charter ⁶⁾ artikelen 3.1 en 3.2
Aanwezigheid programma van permanente educatie.	Supervisory Board Charter artikel 4.2a
Inhoud permanente educatie.	Supervisory Board Charter artikel 4.2a
Deelname programma van permanente educatie en de beoordeling van de effectiviteit daarvan.	Supervisory Board Charter artikelen 4.2a en 7.5
Evaluatie functioneren van de raad van commissarissen onder onafhankelijke begeleiding.	Supervisory Board Charter artikel 7.6
Passende vergoeding voor ieder lid van de raad van commissarissen.	Supervisory Board Charter artikel 13.1
Directie	
Samenstelling.	Managing Board Charter artikelen 1.3, 5.3 en 5.4.
Vorbereiding besluitvorming ten aanzien van risicobeheer door een lid van de directie.	Managing Board Charter artikelen 5.8 en 5.9
Impact mogelijke systeemrisico's op het risicoprofiel van de bank.	Managing Board Charter artikel 5.8
Aanwezigheid programma van permanente educatie voor de directie en het doel daarvan.	Managing Board Charter artikel 5.5
Inhoud programma van permanente educatie voor de directie.	Managing Board Charter artikel 5.5
Deelname ieder lid van de directie aan het programma van permanente educatie en het voldoen aan de eisen van dit programma.	Managing Board Charter artikel 5.6
Risicobeleid	
Integrale aanpak risicobeleid, transparant, zowel op korte als lange termijn gericht, rekening houdend met reputatie- en niet-financiële risico's.	Managing Board Charter artikel 5.8 Supervisory Board Charter artikelen 1.8b, 1.8c, 1.8d, 1.9 en 7.7 Profielschets rvc artikelen 1.7d, 2.3a en 2.4
Verantwoordelijkheid risicobeleid en waarborging adequaat risicomanagement.	Managing Board Charter artikel 1.6
Goedkeuring raad van commissarissen (materiële wijzigingen van) risicobereidheid op voorstel van de directie.	Managing Board Charter artikel 2.1 Supervisory Board Charter artikel 7.4
Toezicht raad van commissarissen op het door de directie gevoerde risicobeleid.	Supervisory Board Charter artikelen 1.9 en 7.7 Risk Committee Charter, artikel 1.1

5) Audit Committee Charter van de NWB Bank, oktober 2016

6) Risk Committee Charter van de NWB Bank, oktober 2016

Audit	
Systematische controle op risicobeheersing door de directie.	Managing Board Charter artikelen 1.6, 1.7a en 1.7f
Aanwezigheid interne auditfunctie en de rapportagelijnen.	Het Internal Audit Charter ⁷⁾ van de NWB Bank bepaalt dat de internal audit department (iad) rechtstreeks onder de voorzitter van de directie ressorteert. Deze functie is onafhankelijk van de lijn en staat los van de interne controlemaatregelen, die in de diverse onderdelen van de onderscheiden bedrijfsprocessen zijn geïntegreerd. De iad rapporteert primair aan de voorzitter van de directie van de bank. Het hoofd van de iad rapporteert zelfstandig aan de auditcommissie een kwartaalrapportage. Het hoofd van de iad kan rechtstreeks contact opnemen met de voorzitter en/of leden van de auditcommissie. Het hoofd van de iad heeft ten minste één keer per jaar overleg met de voorzitter van de auditcommissie (Audit Committee Charter artikel 5.6). Daarnaast houdt de auditcommissie ten minste eenmaal per jaar buiten aanwezigheid van de directie overleg met de interne accountant (Audit Committee Charter artikel 2.3).
Periodieke informatie-uitwisseling tussen de IAD, de externe accountant en de audit- en risicocommissie.	Tussen de iad, externe accountant en de auditcommissie vindt periodiek informatie-uitwisseling plaats. In het kader van deze informatie-uitwisseling is ook de risicoanalyse en het auditplan van de iad en van de externe accountant onderwerp van overleg (Internal Audit Charter).
Bespreking tussen de iad, DNB en de externe accountant over elkaars risicoanalyse, bevindingen en auditplan en de bevordering daarvan.	De iad neemt het initiatief om ten minste één keer per jaar met De Nederlandsche Bank (DNB)/Europese Centrale Bank (ECB) en de externe accountant in een vroeg stadium elkaars risicoanalyse, bevindingen en auditplan te bespreken. De directie en de iad bevorderen dat dit trilateraal overleg periodiek plaatsvindt (Internal Audit Charter).

Beloningsbeleid	
Zorgvuldig, beheerst en duurzaam beloningsbeleid.	Managing Board Charter artikel 7.1 Remuneration and Appointment Charter artikel 1.1 ⁸⁾ Beloningsbeleid directie NWB Bank ⁹⁾ Beloningsbeleid medewerkers NWB Bank ¹⁰⁾
Het totale inkomen van een lid van de directie.	Managing Board Charter artikel 7.1 Remuneration and Appointment Charter artikel 1.2 Beloningsbeleid directie NWB Bank
Variabele beloning van een lid van de directie.	Managing Board Charter artikel 7.1 Remuneration and Appointment Charter artikel 1.2 Beloningsbeleid directie NWB Bank

7) Internal Audit Charter van de NWB Bank, december 2016

8) Remuneration and Appointment Charter van de NWB Bank, september 2016

9) Beloningsbeleid van de directie NWB Bank, september 2015

10) Beloningsbeleid van de medewerkers NWB Bank, maart 2016

MVO verklarende woordenlijst

CO₂-footprint: om inzicht te krijgen in de CO₂-uitstoot wordt deze voor de NWB Bank berekend in de vorm van een CO₂-voetafdruk. Door het in kaart brengen van de CO₂-uitstoot wordt duidelijk wat de belangrijkste veroorzakers zijn van die CO₂-uitstoot. De broeikasgassen zoals CO₂ hebben een negatieve impact op het klimaat en door reductie en compensatie kan deze impact worden beperkt.

Equator Principles: een kader voor risicobeheer bij projectfinanciering, vastgesteld door financiële instellingen, dat wordt gebruikt bij het vaststellen, beoordelen en beheren van sociale- en milieurisico's in projecten.

Global Compact: een initiatief van de Verenigde Naties dat relevant is voor ondernemingen die op een maatschappelijk verantwoorde wijze willen opereren en rapporten. Het bestaat uit tien principes op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en anti-corruptie.

Green Bond Principles (GBP): de GBP zijn richtlijnen die transparantie en openheid geven voor green bonds. Daarnaast bevorderen ze de integriteit van de snel groeiende markt voor green bonds.

Global Reporting Initiative (GRI): een internationale onafhankelijke organisatie die organisaties helpt te communiceren over de invloed van de handel op kritieke duurzaamheidsonderwerpen, zoals klimaatverandering, mensenrechten, corruptie, etc.

G4 Guidelines: GRI-rapportage richtlijnen waarmee organisaties rapporteren over hun materiële onderwerpen met bijbehorende milieu-, sociale en economische effecten.

Klachtenprocedure: de NWB Bank biedt stakeholders de mogelijkheid een klacht in te dienen via een klachtenprocedure. Deze procedure staat aangegeven op de website.

Managementbenadering: biedt lezers van het MVO-verslag informatie over de strategie en het management van de NWB Bank, en context ten aanzien van de gerapporteerde performance doelstellingen, minimale randvoorwaarden en trends in de MVO-prestaties.

Minimale Randvoorwaarden (MR): zijn de randvoorwaarden gerelateerd aan MVO waaraan de NWB Bank wil voldoen, welke onder meer zijn afgeleid van wet- en regelgeving, governance codes en interne gedragscodes en regelingen.

Plot Materiële Onderwerpen (PMO): een overzicht van de materiële onderwerpen waarbij deze beoordeeld worden naar enerzijds het belang voor het bedrijf (de NWB Bank) zelf, en anderzijds naar het belang voor haar stakeholders.

Performancedoelstellingen (PD): MVO-doelstellingen die meetbaar en beïnvloedbaar zijn (en daardoor een uitdaging voor de bank).

PIANOo: een organisatieonderdeel van het ministerie van Economische Zaken met als taak het inkopen en het aanbesteden bij alle overheden te professionaliseren. Zij biedt overheidsinstellingen gedetailleerde informatie per productgroep over maatschappelijk verantwoord inkopen, zoals de milieucriteria-documenten en informatie over sociale voorwaarden en social return.

Product Approval and Review Process (PARP): Dit proces wordt uitgevoerd ter beslissing van de bank om een bepaald product voor eigen rekening en risico of ten behoeve van haar klanten te produceren of te distribueren. Alle nieuwe producten doorlopen dit proces.

Stakeholderdialoog: in het kader van MVO beschouwt de bank als stakeholders alle personen en organisaties met wie zij samenwerkt, of die belang hechten aan de maatschappelijke rol die zij als promotional bank vervult. Tot deze stakeholders rekent de bank in ieder geval haar aandeelhouders, klanten, investeerders, medewerkers, toezichthouders en de overheid.

Transparantiebenchmark: een jaarlijks onderzoek naar de inhoud en kwaliteit van maatschappelijke verslaggeving bij Nederlandse ondernemingen (inclusief alle Staatsdeelnemingen) dat jaarlijks wordt uitgevoerd namens het ministerie van Economische Zaken.

Treasuryscan: op verzoek van klanten voeren de medewerkers van public finance een treasuryscan uit. Deze verzoeken komen vooral van waterschappen.

Uitsluitingscriteria: binnen het MVO-beleid zien de MVO-uitsluitingscriteria toe op de kredietverlening van de NWB Bank. Als bank van en voor de Nederlandse overheid is de NWB Bank met haar kredietverlening alleen actief in de Nederlandse publieke markt. In de statuten (artikel 2.1) is dit ten aanzien van de kredietverlening als volgt gedefinieerd. De bank verstrekt alleen kredieten binnen deze statuten.

Waardecreatiemodel: MVO reikt verder dan de contouren van de NWB Bank en betreft de gehele waardeketen waarin de NWB Bank actief is, zoals haar toeleveranciers, financiers, investeerders, klanten en andere afnemers die onderdeel zijn van de waardeketen.

Waterobligatie: de NWB Bank heeft zogenaamde waterbonds uitgegeven, waarvan de opbrengsten worden aangewend ter financiering van de 'groene' activiteiten van de waterschappen. De NWB Bank gebruikt hierbij de Green Bond Principles, die ook voor andere klantgroepen gebruikt kunnen worden.

Afkortingenlijst

Afkorting	Omschrijving
AFM	Autoriteit Financiële Markten
alco	Asset & Liability Committee
ANBI	Algemeen Nut Beogende Instelling
AO/IC	Administratieve Organisatie en Interne Controle
AT1	Additional Tier 1
AUD	Australische dollar
AW	Autoriteit Woningcorporaties
BCBS	Basel Committee on Banking Supervision
BIA	Basic Indicator Approach
BNG Bank	Bank Nederlandse Gemeenten
bp	basispunt
BRRD	Bank Recovery and Resolution Directive
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
CAD	Canadese dollar
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CDD	Customer Due Diligence
CET1	Common Equity Tier 1
CHF	Zwitserse frank
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CP	Commercial Paper
CRR	Capital Requirements Regulation
CSA	Credit Support Annex
CSR	Corporate Social Responsibility
CVA	Credit Valuation Adjustment
DGS	Deposit Guarantee Scheme
DIP	Debt Issuance Programme
DNB	De Nederlandsche Bank NV
DV01	Dollar value of one basis point
EBA	European Banking Authority
EC	Europese Commissie
ECAI	External Credit Assessment Institution
ECB	Europese Centrale Bank
ECP	Euro Commercial Paper
EFSI	Europees Fonds voor Strategische Investerings
EIB	Europese Investeringsbank
EKG	Export Krediet Garantie
EMIR	European Market Infrastructure Regulation

Afkorting	Omschrijving
ETFF	Energietransitie financieringsfaciliteit
EY	Ernst & Young
EU	Europese Unie
fido	financiering decentrale overheden
fte	fulltime-equivalent
GAAP	Generally Accepted Accounting Principles
GBP	Britse pond
GRI	Global Reporting Initiative
HKD	Hong-Kong dollar
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HQLA	High-Quality Liquid Assets
hrm	human resources management
iad	internal audit department
IAS	International Accounting Standards
ICAAP	Internal Capital Adequacy Assessment Process
ict	information communication technology
ILAAP	Internal Liquidity Adequacy Assessment Process
IMVO	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
ION	Investerings- en Ontwikkelingsinstelling Nederland
ISDA	International Swaps and Derivatives Association
ISO	International Organization for Standardization
JPY	Japanse yen
JST	Joint Supervisory Team
KvK	Kamer van Koophandel
LCR	Liquidity Coverage Ratio
LGX	Luxembourg Green Exchange
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
MREL	Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities
N.V.	Naamloze Vennootschap
NEN	Nederlandse Norm
NHG	Nationale Hypotheek Garantie
NIA	Nederlands Investerings Agentschap
NL	Nederland
NL GAAP	Dutch Generally Accepted Accounting Principles
NOK	Noorse kroon
NS	Nederlandse Spoorwegen
NSFR	Net Stable Funding Ratio

Afkorting	Omschrijving
NVB	Nederlandse Vereniging van Banken
NWB Bank	Nederlandsche Waterschapsbank N.V.
NZD	Nieuw-Zeelandse dollar
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OIS	Overnight Index Swap
or	ondernemingsraad
ORM	Operational Risk Management
PARP	Product Approval and Review Process
PPS	Publiek-Private Samenwerking
pvt	personeelsvertegenwoordiging
QE	Quantitative Easing
RAF	Risk Appetite Framework
RAS	Risk Appetite Statement
Rbb	Regeling beheerst beloningsbeleid
RIGA	Risk Governance and Appetite
RMBS	Residential Mortgage-Backed Securities
RWA	Risk-Weighted Asset
rwzi's	rioolwaterzuiveringsinstallaties
S&P	Standard & Poor's
SDG	Sustainable Development Goals
SEK	Zweedse kroon
SRB	Single Resolution Board
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process
SRM	Single Resolution Mechanism
SSA	Supranational, Sub-sovereign and Agency
SSM	Single Supervisory Mechanism
TLTRO's	Targeted Longer-Term Refinancing Operations
USCP	US Commercial Paper
USD	Amerikaanse dollar
WAI	Work Ability Index
Wbfo	Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen
Wft	Wet op het financieel toezicht
WFZ	Waarborgfonds voor de Zorgsector
Wor	Wet op de ondernemingsraden
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
ZAR	Zuid-Afrikaanse rand
Zvw	Zorgverzekeringswet

Colofon

Redactie en productiebegeleiding

De NWB Bank

Baptist & Co

The KEY Agency, Den Haag

Vormgeving en productie

The KEY Agency, Den Haag

© 2017 | Nederlandse Waterschapsbank N.V.